

Срећни празници

Александар Поповић:

**Желимо да градимо,
а не да продајемо ЕПС**

► стр. 4

Владимир Ђорђевић:

**У наредних пет година
инвестиције 5,2 милијарде евра**

► стр. 7

Драган Обрадовић

Од четвртка до четвртка

Већ дуже време у ЕПС-у се припремају многи пројекти, чији је основни циљ да се укло-не сада већ претећи дефицити електричне енергије, створи бар нека мала резерва за повећање поузданости рада система, смањи загађење околине и компанија ојача за тржишну утакмицу. Истину за вољу, на том путу се прилично касни, јер се без пара мало шта може урадити а каква се политика цена струје води већ годинама, свакоме је познато.

За неколико година имаћемо велике мањкове електричне енергије, упозоравају стручњаци. Чињеница је да је несташица овог енергента врло изражена у целом региону. Поред недостатка енергије, проблем су и недовољни преносни капацитети, јер и суседне земље, углавном, у исто време исказују значајне мањкове струје. Почела су и разна затварања националних тржишта, па и административне забране излазака струје из матичних држава.

Увоз се, дакле, већ сада показао као ризична опција, не само зато што је та струја постала са разним додатним таксама прескупа, него што и не можемо да је увеземо када нам је најпотребнија. Зато је крајње ургентна реконструкција постојећих и градња нових капацитета.

У ЕПС-у се веома озбиљно схватило да мора одмах да се крене ка електроенергетској независности. Кроз низ важних пројеката усмерених у том правцу, улагања ЕПС-а већ у овом тренутку премашују 350 милиона евра. Уговарају се или су већ уговорене реконструкције неких термо и хидроелектрана. Капацитети ЕПС-а би тако могли да се појачају са око 400 мегавата. Улагања у заштиту животне средине, ради достизања европских стандарда у тој области, су приоритет ЕПС-а. У току су и две велике инвестиције у рударском сектору, од којих је посебно значајно отварање новог копа у РБ „Колубара“ и пресељење насеља Вреоци. Само тај пројекат захтева улагање 350 милиона евра.

Наставља се и изградња нових дистрибутивних објеката и процес раздвајања дистрибуције и продаје електричне енергије. Планирано је да се побројани и други пројекти финансирају из прихода од продаје струје, рачунајући притом на њену реалнију цену, пошто страних донација и нема више. Практично се већ приступило остваривању замисли и договора да ЕПС, заједно са Електропривредом Републике Српске гради две хидроелектране на горњем току Дрине.

И што је свакако најважније, градиће се две нове велике термоелектране!? Као озебли што чекају сунце, тако је и ЕПС, почетком децембра, чекао две одлуке Владе Србије. Једну, о расписивању тендера за избор

стратешких партнера за заједничку градњу два кључна термоенергетска објекта укупне снаге 1.400 мегавата, у вредности од око 1,5 милијарди евра и другу, око повећања цене.

Разлога за оптимизам је требало да буде, јер све што је овде наведено здружено је подржало Министарство рударства и енергетике. Упућени су говорили да је све договорено и да ће бити и тендера и цене. Чекао се само тај четвртак, када Влада Србије заседа.

А, онда хладан туш! Нити су одобрене нове цене, нити је донета одлука о тендерима. Али је зато донета одлука да се 15 одсто ЕПС-а бесплатно подели пунолетним грађанима! Влада Србије, видевиши да предлагач „народног благостања“ не посустаје, подржала је његов предлог закона о праву грађана на бесплатне акције и упутила га по хитном поступку у Народну скупштину.

Коју ће корист од тога имати ЕПС, држава, како ће се смањити дефицит енергије, да ли ће добитници акција те акције одмах продати или ће чекати повећање вредности ЕПС-а... Ко о томе уопште размишља? А када настану проблеми у снабдевању, када потрошња „убије“ производњу а енормни увоз постане немогућ, зна се ко ће бити крив. ЕПС!

Зато није претерано рећи да је тај 6. децембар, за све који мисле добро ЕПС-у, био црни четвртак! Остаје да чекамо неки други четвртак.

Илустрација: Ј. Влаховић

Од почетка залагао сам се за концепт наставка реформи у ЕПС-у – изјавио је за „kWh“ др Александар Поповић, министар рударства и енергетике Србије. Узимајући у обзир досадашње позитивне помаке, највећи број економских показатеља ове компаније и даље је лошији од сличних у окружењу. Уз реформу ЕПС-а, измену политике према великим потрошачима и корекцију цене електричне енергије, може се покренути нови инвестициони циклус

страница 4

Како је у изјави за медије истакао др Владимир Ђорђевић, генерални директор ЈП ЕПС, нови капацитети за производњу електричне енергије потребни су не само овом региону, него и целој Европи. Потребни су и Србији, како би у наредним годинама обезбедила електроенергетску независност. ЕПС тренутно зато и реализује важне инвестиције у вредности преко 350 милиона евра.

страница 7

У ЕПС-у су започеле припреме за раздвајање послова трговине на мало од дистрибуције и управљања дистрибутивним системом, који су сада у домену делатности ПД за дистрибуцију електричне енергије. На нивоу ЈП ЕПС формиран је стручни тим за припрему организационе структуре посебног зависног привредног друштва за обављање делатности трговине на мало електричном енергијом

страница 8

Доношењем решења Владе Србије о давању сагласности на одлуку о усвајању програмске основе за пресељење насеља Вреоци коначно је стављен печат на пројекат за проширење Површинског копа „Поље Д“. Према речима Драгана Томића, директора ПД РБ „Колубара“, очекује нас од пролећа 2008. године велики посао.

страница 10

На подручју где су трошкови одржавања објеката и мреже већи од вредности промета електричне енергије нема економске исплативости електродистрибутивне делатности. Како истиче Десимир Богићевић, директор ПД „Електросрбија“, ово друштво, ипак, успешно послује

страница 12

Јесење кише стигле су у прави час и значајно релаксирале комплексну електроенергетску ситуацију за зиму 2007/2008. године. После дугог сушног периода, на крају новембра енергетски садржај акумулација био је већи од билансисаног. На профилима готово свих ХЕ дотоци су били изузетно високи, а оборени су и неки рекорди.

страница 21

Планови развојних пројеката ЕПС-а нису преамбициозни и циљ је да се са њиховом реализацијом покрије дефицит у потрошњи електричне енергије, затим да се има разумна резерва, као и да се повећа поузданост рада система и да ЕПС постане чистији произвођач енергије и конкурентнији на будућем тржишту.

страница 22

Рад монтера на терену леп је посао, па понекад личи и на излет... али само ако су услови нормални. Како каже Мирослав Босанчић, технички директор ПД „Електродистрибуција Београд“, међутим, такав рад на терену препоставља кварове, а они не бирају ни место ни време. Ни географске, ни метеоролошке услове.

страница 32

НАШ ИНТЕРВЈУ	Др Александар Поповић, министар рударства и енергетике Желимо да градимо, а не да продајемо ЕПС	страница 4
	Др Владимир Ђорђевић, генерални директор ЕПС-а У наредних пет година – инвестиције 5,2 милијарде евра	страница 7
РАЗГОВОР С ПОВОДОМ	Драгојло Бајалац, председник Стручног тима за припрему раздвајања дистрибуције и трговине на мало у ЕПС-у Од 1. јула – привредно друштво за трговину на мало	страница 8
	Драган Томић, директор ПД РБ „Колубара“ Почиње пресељење Вреоца	страница 10
	Десимир Богићевић, директор ПД „Електросрбија“ Снабдевање купаца пре профита	страница 12
	Управни одбор ЕПС-а Усвојен План пословања за 2008. годину	страница 16
ФОРУМИ	Стручни савет ЕПС-а о коришћењу хидроенергетског потенцијала Горње Дрине и Сутјеске Две заједничке ХЕ	страница 18
	Потписан уговор о ревитализацији ХЕ „Бајина Башта“ Подмлађивање лепотице	страница 19
	УТЕ „Костолац Б“ обележен почетак радова на модернизацији система одлагања пепела За чистији ваздух око 30 милиона евра	страница 20
	Електроенергетска ситуација у Србији Кише стигле, нема зиме	страница 21
АКТУЕЛНЕ ТЕМЕ	Развојни план ЈП Електропривреда Србија од 2007. до 2012. године Нове електране против мрака и увоза	страница 22
	Железница ПД ТЕНТ права подршка раду термоелектрана Спремни и за мразеве	страница 24
	На Косову и Метохији и даље оштре редукције потрошње струје Искључења и протести	страница 26
	Влада Србије утврдила предлог Закона о бесплатним акцијама Синдикати, ипак, незадовољни	страница 27
	Бошко Буха, директор ПД ТЕНТ, о емисији угљен-диоксида ТЕНТ није пети европски загађивач	страница 30
	Велике муке монтерске Хероји на удару	страница 32
ПОВРШИНСКИ КОПОВИ	Рударски басен „Колубара – Поље Д“ Сетни рекордери	страница 34
ТЕРМОЕЛЕКТРАНЕ	УТЕ „Никола Тесла“ завршен ремонт блока 4 Посао вредан 75 милиона евра	страница 36
ХИДРОЕЛЕКТРАНЕ	У ХЕ „Бајина Башта“ обележен Дан ХЕ У светском врху	страница 38
ДИСТРИБУЦИЈЕ	„Електросрбија“ све успешнија у наплати потраживања Међу најбољима у ЕПС-у	страница 40
СВЕТ	Мањак електричне енергије у југоисточној Европи привлачи инвеститоре На Балкану праве, а код куће троше	страница 44
	Четири највеће енергетске компаније у Немачкој оптужене за намештање цена Картелски скандал	страница 46
	Оживљава интересовање за „најпрљавији“ извор електричне енергије И Европа се враћа угљу	страница 47
	Кина наставља градњу гигантских хидроелектрана Корак ка енергетској самосталности	страница 49
КУЛТУРА	Чудан квартал на Палилули Колонија за српску памет	страница 54
ЗДРАВЉЕ	Откривањем дијабетеса у раном стадијуму спречавају се озбиљне компликације Ризични славски дани	страница 58
ЉУДИ	Гордана Војовић, главни рударски инжењер Заточеник теренског рада	страница 60
УПОЗНАЈМО СРБИЈУ	„Ђуранској републици“ у гостима Лепа Варош Јагодина	страница 62

Др Александар Поповић, министар рударства и енергетике

Желимо да градимо, а не да продајемо ЕПС

Очекујем да, после одлуке Владе, ЕПС у јануару распише тендере за избор стратешких партнера за изградњу две нове велике термоелектране. – Приватни капитал привући кроз стратешка партнерства на развојним пројектима. – О цени струје, улози Агенције за енергетику, преласку преко Дрине...

ЕПС је свој посао завршио, а Министарство рударства и енергетике је, после консултација са другим релевантним министарствима, сачинило предлог аката за Владу. Очекујем да се Влада Србије у децембру изјасни о концепту изградње две нове термоелектране – „Колубара Б“ и ТЕНТ БЗ. Доношење ове одлуке ће омогућити расписивање тендера, највероватније током јануара идуће године.

Ово је за лист „kWh“ изјавио др Александар Поповић, министар рударства и енергетике у Влади Србије, одговарајући на питање када ће Влада Србије заузети став о концепту изградње нових електрана које је понудила Електропривреда Србије.

Пре два месеца Владимир Ђорђевић, генерални директор ЕПС-а, најавио је да ЕПС креће у „офанзиву“, да се налази пред значајним статусним и организационим променама, да је спреман да распише тендере за избор стратешких партнера, да жели да гради електране и у Србији и преко Дрине... Тај концепт, судећи по Вашим изјавама, има подршку Министарства рударства и енергетике. Да ли је то тачно?

Од почетка сам се залагао за концепт наставка реформи у ЕПС-у. Узимајући у обзир све досадашње позитивне помаке којих је било и којих има, највећи број економских показатеља ове компаније је и даље лошији од сличних у окружењу. Уз реформу, то јест појединачење функционисања ЕПС-а, измену политике према великим потрошачима и корекцију цене струје,

Александар Поповић: Приватизације ЕПС-а неће бити до краја мандата ове владе

можемо да покренемо нови циклус инвестиција и покушамо да направимо озбиљног регионалног играча који би био у државном власништву.

У јавности се стиче утисак да такав пут Србије у електроенергетску независност није обрадовао неке и да је преко ноћи створен концепт привлачења капитала кроз продају дела имовине ЕПС-а. Треба ли нам судар таквих идеја кроз медије, пре него што власник, унутар државних органа, утврди шта хоће да уради са ЕПС-ом? Тим пре, што различите идеје долазе управо из државних органа.

Министарство рударства и енергетике ради у складу са постојећим, усвојеним и важећим документима, било да је реч о законима, стратегијама или одлукама Владе. У вези са концептом даљег развоја ЕПС-а постоји више могућих решења и то није спорно. Мислим да је коректно да све што имамо усагласимо у разговорима унутар Владе Србије.

Није спорно да ЕПС треба да постане акционарско друштво. Ваш став је познат – отворити ЕПС А. Д. за неколико година, када се увећа

вредност ЕПС-а. То је и став пословодства ЕПС-а. Синдикат ЕПС-а у потпуности подржава такав концепт. Да ли је све то довољно да тај концепт корпоратизације а потом, за неколико година и приватизације ЕПС-а, буде и концепт Владе Србије?

Као што сам већ рекао, у вези са концептом даљег развоја ЕПС-а постоји више могућих решења. Потребно је пажљиво анализирати добре и лоше стране сваког концепта, имајући при томе у виду дугорочни циљ – да ЕПС постане респектабилна компанија у региону југоисточне Европе. Када питање приватизације ЕПС-а стигне на дневни ред, а то неће бити до краја мандата ове Владе, сигуран сам да ће бити одабран најбољи концепт – и са аспекта државе као власника ЕПС-а, и са аспекта запослених, и са аспекта грађана. Снабдевање електричном енергијом је делатност од стратешке важности за сваку државу, па је такав случај и са питањем приватизације овог сектора. Потребно му је приступити веома озбиљно, уз реално сагле-

ТЕ „Колубара Б“ чека стратешког партнера ЕПС-а
(снимио: Слободан Мићић)

давање свих предности које пружа и последица које би могло да изазове.

Тврдње челних људи ЕПС-а да је ЕПС данас вреднији него пре неколико година, а да ће бити још вреднији за три-четири године, поткрепљују се конкретним подацима. Улаже се у ХЕ „Бајина Башта“ око 66 милиона евра, у две депоније пепела у ТЕНТ-у и Костолцу, око 50 милиона евра, у један блок у ТЕНТ-у око 80 милиона евра, у системе на угљу и јаловини око 90 милиона евра... Улагања ће се настављати и наредних година, ЕПС ће бити вреднији. Па, чему та журба са ЕПС-ом?

Садашње анализе показују да је тренутна вредност ЕПС-а испод реалне. Успешним завршетком реформи у ЕПС-у, довођењем цене струје на економски ниво и реализацијом планираних инвестиција би се, у наредним годинама, значајно подигла вредност ЕПС-а. Подизање вредности ЕПС-а један је од главних показатеља успешног рада и руководства ЕПС-а и Министарства рударства и енергетике, а верујем да тако мисле и остали чланови Владе.

Србија и Република Српска се најзад на конкретним пројектима повезују у области електроенергетике. Зашто нам је требало толико година

да схватимо шта је заједнички интерес једног народа у две државе?

Влада Републике Србије је у септембру прошле године потписала Споразум о успостављању специјалних паралелних односа између Србије и Републике Српске, којим је потврђено чврсто опредељење за проширење регионалне сарадње, у корист грађана и Србије и Републике Српске. Потписивањем овог документа створена је правна основа за спровођење заједничких пројеката, а међу њима су и пројекти из области електроенергетике.

Тешко може било ко да оспори – са две нове термоелектране, са хидроелектранама у Републици Српској, са повећањем снаге у постојећим електранама... Србија би могла до 2015. године да се врати тамо где је била 1989. године. Тада смо извозили струју. Данас је годишњи увоз око милијарду киловат-сати, што је вредност од 60 до 80 милиона евра. Може ли Србија заиста, поред свих дилема око ЕПС-а, да стигне до тог циља?

Реализацијом инвестиција у нове производне капацитете, ЕПС ће поново бити у могућности да извози струју. Не видим ниједан разлог да се одступи од тог циља.

Чини се да је највећи ресурс Србије енергетска ефикасност и рационална потрошња енергије. Како убедити купца да троши мање, јер је то општи интерес, када он не види лични интерес због ниске цене струје?

Цена јесте један од најбољих начина да се стимулише мања употреба електричне енергије – али није једини. Имали смо пројекат у НИП-у, који је, нажалост, променом концепта финансирања НИП-а одложен, а који је предвиђао доделу кредита за приватна лица за повећање енергетске ефикасности, пре свега у станоградњи. Едукацијом грађана се такође могу постићи значајни резултати у овој области. У привреди постоје велики потенцијали за уштеде у потрошњи енергије, који ће бити активирани када цена струје достигне економски ниво.

Може ли Влада Србије да утврди а потом и објави да струја за неколико година треба да кошта толико и толико, да потом поштује ту динамику, да достигнемо неку циљану вредност ЕПС-а и тада почнемо приватизацију ЕПС-а?

Цену струје не треба да посматрамо као цену која се одређује одлуком Владе, већ као економску категорију

која подразумева покривање трошкова пословања и остварење добити. Оснивањем Агенције за енергетику, добили смо институцију која ће од 1. априла идуће године бити надлежна за праћење економских показатеља који утичу на цену струје, те ће и њено мишљење бити најважније, бар што се мене тиче.

Као што сам већ рекао, приватизација ЕПС-а није приоритет ове Владе, и она за време мог мандата неће бити спроведена у класичном смислу. Оно што ће бити могуће је уплив приватног капитала, преко стратешког партнерства, за спровођење заједничких пројеката, попут изградње нових електрана.

Кад год се праве планови пословања ЕПС-а, када нема довољно пара, бришу се инвестиције. На пример, нема довољно пара ни за експропријацију Вреоца, па ће ЕПС морати да на тржишту капитала потражи решење. Да ли је брисање

инвестиција у супротности са поменутиим развојним концептом?

То што називате „брисањем инвестиција“ је ствар финансијског планирања у самом ЕПС-у. Када није могуће пронаћи средства из сопствених прихода, средства се могу пронаћи из других извора. Пословодство ЕПС-а је одговорно за пословање компаније.

Заштита животне средине јесте приоритет ЕПС-а. Ипак, у недостатку новца и ти пројекти се мало скрајну. Тешко је у наредних 7-8 година обезбедити милијарду евра за те пројекте, ако тог новца не буде било од прихода од продаје струје. Како наћи тај новац?

Новац за заштиту животне средине мора бити обезбеђен како би Србија и ЕПС испунили обавезе преузете приступањем Енергетској заједници југоисточне Европе. За финансирање ових пројеката ће се користити и средства међународних финансијских институција.

Александар Поповић: Србији потребне нове електране

Велико интересовање иностраних компанија: ТЕНТ Б

Када се одлучује о цени струје, увек се гледа ниво инфлације, па тако само за струју важи социјални и инфлаторни аспект. За гас и нафту важи тржиште. Није ли то у супротности са Уговором о енергетској заједници и да ли је уопште могуће тржиште енергије, на које смо се обавезали, ако се тако доносе одлуке?

На пролеће, тачније 1. априла 2008. године, ступиће на снагу нова методологија за одређивање тарифних елемената за обрачун цена електричне енергије за тарифне купце и тада ће питање корекције цена струје бити у надлежности Агенције за енергетику. Тренутно, Влада Србије приликом доношења одлука о цени електричне енергије узима у обзир и социјалну димензију, као и укупна макроекономска кретања у земљи и на основу њих доноси одлуке. За разлику од нафте и гаса, који практично у потпуности потичу из увоза, електричну енергију производимо из сопствених ресурса, тако да у тој области имамо и највише могућности за прилагођавање.

Како видите ЕПС 2011. када истиче мандат овој Влади?

Као компанију која је далеко одмакла у изградњи нових хидроелектрана на Дрини и термоелектрана „Колубара Б“ и ТЕНТ Б3. Као компанију која је санирала најважније еколошке „црне тачке“ у свом окружењу. Као компанију која послује са добитком.

Момчило Цебаловић

У наредних пет година – инвестиције 5,2 милијарде евра

Нови капацитети потребни за електроенергетску независност. – У овом тренутку ЕПС реализује низ важних инвестиција које премашују 350 милиона евра. – Развој зависи од прихода ЕПС-а

Нови капацитети за производњу електричне енергије су потребни не само овом региону већ целој Европи, истакао је у изјави за медије др Владимир Ђорђевић, генерални директор ЈП ЕПС. Потребни су и Србији, како би у наредним годинама обезбедила електроенергетску независност. Зато ЕПС и реализује низ важних инвестиција које у овом тренутку премашују 350 милиона евра. Од те суме у српске фирме је усмерено око 200 милиона евра.

ЕПС је, дилеме нема, компанија која има највеће и највредније инвестиције у Србији и компанија која највише послова и највише новца усмерава у српску привреду. Онда нико не може да спори да је ЕПС највећи покретач српске привреде. Кад год се укаже прилика у пословима са угледним светским компанијама, ЕПС инсистира да се у те послове укључе и домаће компаније.

Почетком децембра, како смо и планирали, завршили смо капитални ремонт блока 4 у ТЕ „Никола Тесла А“. У тај посао смо уложили 75 милиона евра. Новац смо обезбедили из сопственог прихода, продајом електричне енергије.

У току су и велике инвестиције у заштиту животне средине – модернизација два велика система за транспорт и депоновање пепела у термоелектра-

нама „Никола Тесла Б“ и „Костолац Б“. Вредност тих послова је око 50 милиона евра. Такође, у току су две велике инвестиције у рударском сектору – у „Колубари“ и „Костолцу“ се постављају два велика система за откопавање јаловине у укупној вредности од око 135 милиона евра. То су системи који треба да омогуће повећавање производње угља за потребе постојећих и нових термоелектрана. Теку припреме и за почетак отварања новог копа у РБ „Колубара“ за потребе нових термоблокова. Вредност ове инвестиције је око 350 милиона евра.

Потписали смо уговор за ревитализацију ХЕ „Бајина Башта“, која ће трајати до 2012. године. Вредност тог посла је 65,6 милиона евра. Предстоји нам у наредних шест година ревитализација ХЕ „Ђердап“. За тај посао је обезбеђено 100 милиона долара из ратификованог кредита на основу дуга СССР-а. Пројектујемо пети, додатни, агрегат за ХЕ „Бајина Башта“, чија ће нас уградња коштати 18 милиона евра...

Желимо да изградимо и реверзибилну хидроелектрану Бистрица за коју је потребно око милијарду евра, да обновимо ХЕ „Зворник“ и уложимо у њу 75 милиона евра. Планирамо ревитализацију блока 6 у ТЕ „Никола Тесла А“ у

Владимир Ђорђевић

сличном обиму као и блок 4, што значи још око 80 милиона евра. Настављамо са изградњом нових дистрибутивних објеката, ревитализацијом и модернизацијом постојећих, као и набавком нових бројила. Циљ је јасан – повећати поузданост снабдевања купаца и смањити губитке електричне енергије. Уз све то, до 2015. године реализоваћемо и пројекте заштите животне средине у вредности од 1,2 милијарде евра.

Све ове пројекте ЕПС ће да финансира или из прихода од продаје електричне енергије или обезбеђивањем кредита. Донација нема. Развој ЕПС-а зависи од прихода ЕПС-а. Изузетну важност придајемо сарадњи са стратешким партнерима. Са њима желимо да изградимо две модерне термоелектране у Србији, укупне снаге 1.400 мегавата, у вредности од милијарду и по евра. Са Електропривредом Републике Српске изградићемо ХЕ „Бук Бијела“ и ХЕ „Фоча“, укупне снаге око 250 мегавата у које треба уложити око 350 милиона евра.

Можемо закључити да ће ЕПС у наредних пет година, сам или у сарадњи са стратешким партнерима, инвестирати у постојеће и нове објекте око 5,2 милијарде евра. Дакле, Електропривреда Србија зна шта је све потребно да се уради како би Србија и у наредним деценијама имала довољно угља и електричне енергије.

Р. Е.

На седници Владе Србије од 15. новембра 2007. године

Др Владимир Ђорђевић поново именован за генералног директора ЕПС-а

Влада Србије, на седници одржаној 15. новембра 2007. године, за генералног директора Јавног предузећа Електропривреда Србије поново је именovala др Владимира Ђорђевића.

Владимир Ђорђевић је рођен 26. фебруара 1965. године у Београду. На Електротехничком факултету у Београду дипломирао је 1989. године. Магистрирао је на истом факултету 1992. а докторирао 1997. године. У периоду од 1989. до 2001. године радио је у „Енергопројект – хидроинжењерингу“, а 2001. године именован је за заменика генералног директора ЈП ЕПС. На тој функцији је био до августа 2003. године. У априлу 2004. године Влада Србије га је први пут именovala на функцију генералног директора ЈП Електропривреда Србије. Р. Е.

Од 1. јула – привредно друштво за трговину на мало

Ново ПД за трговину на мало треба да повећа ефикасност и рационалност пословања и побољша наплату електричне енергије.
– Приступ дистрибутивної мрежи без икакве дискриминације.
– Обавеза раздвајања дистрибуције и трговине на мало произлази и из директиве ЕУ

У Електропривреди Србије започете су припреме за раздвајање послова трговине на мало од дистрибуције и управљања дистрибутивним системом, који су сада у домену делатности ЕПС-ових привредних друштава за дистрибуцију електричне енергије. Пре месец дана на нивоу ЈП ЕПС формиран је Стручни тим за припрему организационе структуре посебног зависног привредног друштва за обављање делатности трговине на мало електричном енергијом, на чијем је челу Драгојло Бажалац, доскорашњи заменик генералног директора ЕПС-а, а у сваком од привредних друштава за дистрибуцију стручне радне групе. Сви заједно, они треба до краја фебруара да сачине предлог који ће бити подлога за припрему оснивачког и других аката за ново привредно друштво. У међувремену, темељито анализирају праксу и разврставају дистрибутивне и трговачке послове у дистрибуцијама, како би предложили могућу организацију новог привредног друштва.

Шта ради дистрибутер, а шта трговац на мало

Бажалац, у разговору за лист ЕПС-а, објашњава да се цео овај посао мора добро објаснити свима у дистрибутивним предузећима, како би се отклониле све недоумице које постоје. Наглашава да је део послова већ обављен и да су превазиђене дилеме које су се на почетку јавиле у погледу нивоа организовања трговине на мало. Преовладао је став да целокупну трговину на мало на територији Србије треба да преузме ново зависно привредно друштво, а не да се ова делатност обавља преко посебне дирекције ЈП ЕПС. То друштво ће, како се предлаже, имати своје огранке у седиштима ПД ЕД, погоне у седиштима

Драгојло Бажалац

огранака ЕД и пословнице у седиштима погона постојећих дистрибуција. Према речима нашег саговорника, највероватније је да ће ново привредно друштво за трговину на мало почети да ради од 1. јула наредне године, јер је период до тада довољан за припрему, а и сам тај датум погодан је за раздвајање послова.

– До 1. јула идуће године биће усвојени оснивачки и други документи у вези са радом новог привредног друштва, а Стручни тим настоји да благовремено обави све анализе и сагледавања која томе претходе. На основу тих анализа и сагледавања, предлог оснивачког акта сачиниће „Фактис“, консултантска кућа која је већ ангажована на сличним пословима у ЕПС-у – каже Бажалац.

Он истиче да је Стручни тим већ идентификовао послове трговине на мало који се обављају у привредним друштвима за дистрибуцију, али каже да има још ствари које треба разграничити и јасније дефинисати.

– Стручни тим и стручне радне групе у ПД ЕД сагласни су да трговини на

мало припадају послови фактурисања испоручене електричне енергије, односно уговарање испоруке за нове купце, затим уручивање и наплата рачуна, вођење евиденције о задужењу и извршеној наплати, обрада рекламација, предузимање мера за наплату и односи са купцима, који се нарочито морају унапређивати. Према томе, за читавање мерних уређаја биће одговоран дистрибутер и та његова услуга биће му урачуната у трансферну цену, док ће дистрибуције услуге искључења неплатиша, информатичке и друге фактурисати трговцу – објашњава Бажалац.

Стари дуг остаје дистрибутеру

Наш саговорник истиче да ће у моменту раздвајања дистрибутера и трговца на мало последња фактура за испоручену електричну енергију остати код дистрибутера, који треба да је наплате од купаца, а следећу месечну фактуру припремиће трговац. На тој новој фактури трговца неће бити старог дуга за електричну енергију, јер ће, како каже Бажалац, он остати код дистрибутера, који ће га и даље потраживати од дужника. У целини, дистрибутерима остаје обавеза наплате старог дуга, који ће морати да се разрешава на разне начине, поред осталог, и искључењима и утуживањима.

У Стручном тиму још се разматрају предлози како да се стартује, да ли одмах раздвојити трговце и дистрибутере или им дати неки прелазни период. Будући, међутим, да је реч о истим људима, оцењено је да то неће компликовати почетак рада трговца и да ће се тај део разрешити дефинисањем обавеза између привредних друштава за дистрибуцију и трговца на мало. Такође, тек ће се на крају ове године видети колико ће се основних средстава пренети на трговца, али опредељење је да непокретности остају у власништву дистрибутера.

На питање у каквом ће односу бити ново привредно друштво за трговину на мало електричном енергијом са Дирекцијом ЈП ЕПС за трговину електричном енергијом, Бажалац је рекао да тај однос

произлази из основног задатка ЈП ЕПС, који је законом обавезан да обезбеди електричну енергију за потребе снабдевања тарифних купаца. Недостајућу количину електричне енергије, коју не може да произведе у својим расположивим капацитетима, ЈП ЕПС је дужан да набави на тржишту и то је делокруг рада Дирекције за трговину. Сав остали, унутрашњи, промет електричне енергије, до појаве квалификованих купаца, биће посао новог привредног друштва.

– Приход новог привредног друштва – објашњава наш саговорник – биће вредност укупно испоручене електричне енергије тарифним купцима, уз примену важећег Тарифног система. Највећи расход тог друштва биће набавка електричне енергије. ЈП ЕПС ће по трансферним ценама новом привредном друштву фактурисати и произведене и увезене количине електричне енергије, као и трошкове преноса, дистрибуције и велетрговине. Све то заједно представљаће набавну вредност електричне енергије за привредно друштво трговине на мало.

Бажалац даље наводи да ће дистрибутери, по трансферној цени, фактурисати ЈП ЕПС-у количину електричне енергије коју преузимају на прагу преноса, умањену за планиране губитке и за онај део који се производи у елект-

Типски рачун

– Поред осталог, Стручни тим има задатак да предложи организациону структуру новог привредног друштва за трговину на мало, са бројем запослених по појединим организационим целинама, имовином која ће му се пренети на управљање, дефинисаним међусобним односима тог друштва и дистрибуција у погледу обављања заједничких послова, укључујући и предлог организације и систематизације послова у новом привредном друштву – објаснио је Бажалац и истакао да овај нови искорак ЈП ЕПС-а неће захтевати увећање броја запослених, осим ангажовање специјализованих стручњака за информатику. Информатичка технологија биће главно средство рада будућег привредног друштва, а у перспективи мораће да се инсталира јединствени софтвер за обрачун потрошње свих купаца електричне енергије у Србији. Рачун ће бити углавном једнообразан, то јест, типски за све купце у свим деловима Републике.

ранама дистрибуција. Уколико су, међутим, губици већи од планираних, ЈП ЕПС ће их фактурисати дистрибутеру. Рачуни за наплату испоручене електричне енергије биће у огранцима и погонима трговине на мало, и то посебно за домаћинства и посебно за вирманске купце. Ти рачуни ће се аутоматски празнити на јединствени рачун који ће се отворити у седишту привредног друштва за трговину на мало. У најнижим организационим деловима, где су и отворени рачуни купаца, како каже наш саговорник, водиће се евиденција о задужењима и уплатама купаца.

– Важно је разумети – наглашава Бажалац – да ће привредно друштво за трговину на мало имати веома велику одговорност у систему, јер ће од његове успешности зависити финансијс-

ко пословање ЕПС-а, а делом и РТС-а, с обзиром на наплату ТВ претплате уз рачун за струју. Сматрамо да ћемо са овако организованом трговином на мало повећати ефикасност пословања, постићи већу рационалност и повећати наплату својих потраживања за испоручену електричну енергију, а дистрибутери ће лакше планирати и обављати послове из своје делатности.

У ЕПС-у као посебне фирме

На питање да ли је то основни разлог што се сада иде на формирање новог привредног друштва у ЕПС-у, Бажалац је рекао да то јесте превасходни, али не и једини разлог.

– На раздвајање дистрибуције и управљања електродистрибутивним системом од трговине на мало обавезује нас и директива Европске уније, која је на снази од 1. јула 2004. године. Јасно је да ће се код потписивања споразума о придруживању ЕУ поставити и питање отворености домаћег тржишта електричне енергије, да ће то вероватно бити и један од услова, па је логично да тој обавези кренемо у сусрет – рекао је Бажалац и додао:

– Реч је ту и о домаћој регулативи. Истина, наша садашња законска обавеза није правно, већ рачуноводствено раздвајање трошкова дистрибуције и трговине на мало, и то се у ЕПС-у ради. Но, ми сада приступамо правном раздвајању ових послова, како су то већ учиниле европске и неке земље из нашег окружења. Та њихова искуства смо анализирали и упоређивали их са нашим условима. Углавном, пракса је различита: у неким земљама раздвојеност је потпуна, у неким само формална. У ЕПС-у ће се дистрибуција и трговина на мало правно раздвојити, али ипак све ће то бити делови ЈП ЕПС-а, који ће имати посебне обавезе и различиту делатност, али јединствени циљ – профитабилно пословање ЈП ЕПС-а.

Анка Цвијановић

Односи са купцима морају се побољшати: шалтер-сала ЕДБ

Почиње пресељење Вреоца

Влада Србије 22. новембра донела Решење о давању сагласности на одлуку о усвајању програмске основе за пресељење насеља Вреоци. – Очекује се да до пролећа буде донета одлука о тзв. општем интересу. – На пролеће почиње проширење „Поља Д“ и отварање лежишта са око 570 милиона тона угља. – Једна од највећих инвестиција ЕПС-а за коју је потребно 140-160 милиона евра

На седници Владе Србије од 22. новембра ове године, на којој је донето Решење о давању сагласности на одлуку о усвајању програмске основе за пресељење насеља Вреоци, коначно је стављен дуго очекивани печат, још од 2001, на пројекат за проширење Површинског копа „Поље Д“. Од пролећа следеће године чека нас велики посао, каже за „kWh“ Драган Томић, директор ПД РБ „Колубара“. Такав је и улог – већа и поуздана производња угља и електричне енергије у наредних шест-седам година. О оправданости реализације овог великог пројекта довољан је само један податак. Укупан издатак за пресељење житеља Вреоца и месног гробља биће једва петина средстава које би Србија морала да издвоји наредних година за увоз електричне енергије на отвореном тржишту.

О пресељењу житеља Вреоца са 1.180 домаћинстава, у којима је око 3.300 становника, а нарочито месног гробља са око пет хиљада гробова, разговарало се са Вреочанима, али и

Општином Лазаревац, сведочи нам Томић, дуже од три године. Сасвим разумљиво. Људима је стало да до тачина реше свој економски и имовински статус, али и да на цивилизован и хришћански начин пренесу земне остатке својих ближњих на одговарајућу локацију. Мада цело насеље Вреоци неће бити под ударом моћних багера, са њима је договорено да се, ипак, сви исеље, јер живот у трећини села, у самој близини тог будућег великог копа, једноставно није могућ. Шта је, стога, договорено?

Пресељење Вреочана почиње већ од пролећа идуће године и то на два начина. Трајаће, према садашњој процени, око шест година. Један организује „Колубара“ изградњом породичних кућа, градског типа, са мањим окућницама од пет до осам ари, у насељу „Расадник“. Ту је предвиђено око 250 кућа. За оне који би да обрађују и нешто земље (од 20 до 30 ари) предвиђена је локација „Кусадак“ за око 300 домаћинстава.

Драган Томић

Други начин исељења биће препуштен вољи и избору самих Вреочана. Добиће, како ко, њих око 600, у зависности од вредности имовине и инфраструктуре, у просеку око 100.000 евра. До те суме дошли су вештачи на основу своје стручне процене. И ту ништа нема спорно. Чека се још, наглашава Томић, да држава до пролећа донесе одлуку о такзваном општем интересу. А то значи да „Колубара“ може да уђе у посед атара Вреоца и да отпочне са радовима, а да је у томе не спречавају евентуалне тужбе суду. Другим речима, неком незадовољном Вреочанину не онемогућава се право на тужбу и тражење правде, али посао неће трпети, јер се ионако доста касни.

У том погледу наш саговорник очекује и повратак неких ранијих прерогатива које је „Колубара“ изгубила укидањем статуса јавног предузећа – могућност експропријације земље. Ту погодност сада, као привредно друштво, она нема и очекује се да јој га држава изменама закона поново повери. Уз то, било би добро, због ефикасности овог, али и будућих сличних послова, да се „Колубари“ омогући и куповина земље у атарима суседних села, како би се олакшало пресељење око 530 житеља неких насеља када и до њих

Гробље у Лазаревцу

Са становницима Вреоца, али и челницима општине Лазаревац, договорено је да се Вреочко месно гробље, са око пет хиљада гробних места пресели на локацију градског гробља „Лазаревац 2 – Шопић“. На њему је, уз капелу, већ уређено око 300 нових гробних места. Од 1. децембра ове године може да се користи та нова локација.

Ексхумација сахрањених Вреочана, према највишим професионалним и верским критеријумима, требало би да отпочне већ током 2008. и да се заврши до краја 2009. Година 2010. не сме се дочекати, сматра Томић, због озбиљног закашњења у проширењу „Поља Д“, без сасвим пресељеног гробља. Онима који не желе да гробове својих предака пренесу у Лазаревац, већ на неко друго гробље, биће понуђена одговарајућа надокнада за трошкове преноса, превоза и подизање надгробних споменика.

О томе су постигнуте договори са житељима Вреоца. Они су тиме показали велику личну, али и друштвену озбиљност и одговорност. Најпре, на задовољавајући начин решили су веома емоционално сложен проблем пресељења гробова својих ближњих, али и сопствену судбину донекле везали за „Колубару“ и угљан испод њихових њива, кућа и гробља. Јер, према садашњим анкетама, од 80 до 90 одсто Вреочана остаће и даље да живи у општини Лазаревац. А то је велика ствар.

Створени услови за ширење копа

дођу багери у потрази за угљем у наредних пола века – Радљево, Каленић или Медошевац. О томе, каже Томић, ваља још сада размишљати.

Програмским основама за пресељење Вреоца утврђено је неколико фаза у наредних шест година. Најкасније годину дана пре тренутка сељења сваки житељ Вреоца који се определи за самостално решавање свог будућег боравишта добиће 35 одсто од процењене вредности своје имовине коју су поседовали на дан 1. јула 2007. Такав аванс добиће свако такво домаћинство у Вреоцима, највероватније, током марта 2008. Остатак суме исплаћује се

пред само пресељење. Никако пре. Тај износ аконтације не припада онима који се пресељавају у аранжману „Колубаре“, јер у власништво добијају кућу и парче земље.

Према Томићевим речима, домаћинствима која у Вреоцима имају објекте мале привреде биће понуђене парцеле на подручју града Лазаревца које су предвиђене за те намене. Посебним социјалним програмом омогућиће се организовано пресељење старачких и других домаћинстава која нису у стању да сама реше свој проблем са новим пребивалиштем.

Садашњи прорачуни говоре да ће

за целокупно измештање житеља и гробља Вреоца бити потребно између 140 и 160 милиона евра. Тим поводом Томић истиче да је веома важно да укупна сума, ипак, не пређе 200 милиона евра. Зашто је то битно?

Када се, каже Томић, 570 милиона тона очекиваног угља са тог копа подели са износом укупног улагања долази се до прихватљиве рачунице од 0,4 евра по тони. Тренутна цена исте те тоне према електранама је око 11, а са новом ценом електричне енергије требало би, очекује први човек „Колубаре“, да буде и свих 12 евра. То би, по њему, требало да буде реална цена тог енергента иако, признаје, цена струје у Србији то поодавно није. Али, то је проблем с којим се и сама држава мора што пре позабавити, јер за уједињену електроенергетску Европу, па и за наше суседе не можемо бити изоловано тржиште са багателним ценама најплеменитијег вида енергије.

Лазар Станковић

Лежиште за наредних четврт века

Испод катастарске општине Вреоци налази се, према последњим проценама, око 570 милиона тона веома квалитетног угља. Са нешто увећаном годишњом потрошњом од садашње, око 35 милиона тона годишње, из недара овог копа вадиће се угаљ у наредних четврт века. Однос откривке и угља је доста повољан – 1,8 према један. Значај тог рудокопа, међутим, према речима Томића, није само у непосредној експлоатацији угља, већ и у следећем великом инвестиционом и развојном кораку – отварању копа у Радљеву.

Снабдевање купца пре профита

Основни задатак електродистрибуције јесте да снабдева купце, па се, кад је реч о руралним подручјима, не сме у први план стављати економска исплативост, већ снабдевање купаца. – Дотрајала нисконапонска мрежа на удару ветрова и снега

Нема економске исплативости електродистрибутивне делатности на подручју где су трошкови одржавања објеката и мреже већи од вредности промета електричне енергије. Па ипак, Десимир Богићевић, директор Привредног друштва за електродистрибуцију „Електросрбија“ у Краљеву каже да ово предузеће успешно послује упркос томе што му 65 одсто купаца електричне енергије живи у руралним подручјима, а готово 30 одсто у деловима Србије где трошкови електродистрибуције премашују нето приход од електричне енергије.

– Наша успешност огледа се у томе што остварујемо основни задатак због кога и постојимо, а то је да обезбеђујемо снабдевање свих купаца електричном енергијом задовољавајућег квалитета и са што је могуће мањим трајањем прекида у испоруци те енергије. Ако у том свом пословању успевамо да остваримо и најмању добит, онда је то, пре свега, резултат значајнијег промета енергије у урбаном подручју, кога у просторном смислу „Електросрбија“ има мање, али у количини дистрибуиране енергије оно доминира. Та успеш-

ност је, дакле, кумулативне природе – објашњава Богићевић и истиче да, према законским и статутарним поставкама, електродистрибутивна привредна друштва у ЕПС-у нису основана с превасходним циљем да се продајом електричне енергије остварује профит, већ да се обезбеди уредно снабдевање грађана електричном енергијом.

– Отуда – каже он – када се говори о успешности пословања само са економског аспекта, онда се мора имати у виду и ово основно полазиште и цена киловат-сата, која је на таквом нивоу да не може да покрије трошкове дистрибуције и пласмана електричне енергије на руралном подручју. При томе, нарочито је тешко одржати ликвидност. Када се покрију трошкови производње и преноса, проценат који се урачунава за дистрибуцију није довољан да се покрију ни трошкови редовног одржавања ЕД објеката и мреже у руралном подручју, а камоли да се инвестира у ново.

Трговци ће доћи у градове, а села...

– Летос је тај проценат смањен на 25 одсто, тако да је „Електросрбија“ морала од 1. децембра да заустави све инвестиционе активности како би санирала губитак по деветомесечном обрачуна. Истина, према економским показатељима, по деветомесечном обрачуна имали смо позитиван финансијски резултат од 200 милиона динара, али и 470 милиона дуга према добављачима опреме и извођачима

Десимир Богићевић

радова, тако да до краја године морамо, како год знамо, да измиримо ове обавезе.

Богићевић наглашава да нагомилане обавезе нису последица слабе наплате, напротив „Електросрбија“ је према проценту наплаћене фактурисане потрошње у врху међу привредним друштвима ЕПС-а. Штавише, у руралним подручјима наплата је готово увек стопроцентна, али за исувише малу потрошњу електричне енергије да би се могло говорити о економској исплативости пласмана и продаје електричне енергије у Сјеници, на Пештеру, златиборском или копаоничком крају, рецимо.

На питање шта би неки евентуални трговац на отвореном домаћем тржишту нашао као мотив да се у оваквим подручјима прихвати трговине електричном енергијом, Богићевић каже да више верује да ће заинтересованост трговаца бити много већа за снабдевање купаца у урбаним срединама, јер количина робе у промету и у овој области одређује добит, али не искључује ни ту могућност, под неким другим условима и са ценама које би покривале трошкове.

Ако се за конзумно подручје „Електросрбије“ може рећи да сублимира укупне електродистрибутивне услове

И лична традиција

Управни одбор Електропривреде Србије именовао је почетком новембра ове године Десимира Богићевића за директора ПД ЕД „Електросрбија“, који је до тада био заменик директора у овом привредном друштву. У „Електросрбију“, односно Електродистрибуцију Краљева, Богићевић је дошао још 1980. године, најпре на послове мерења и заштите, а потом пројектовања, где је обављао низ одговорних функција, између осталог и директора Пројектног бироа. На нивоу Управе ПД „Електросрбија“ Богићевић је био шеф Службе за развој и инвестиције, а потом технички директор. Све у свему, са крштеницом из Милочаја код Краљева и дипломом Електротехничког факултета у Београду, Богићевић је у „Електросрбији“ стекао углед човека од техничког напретка. У Краљеву кажу да та његова лична традиција може да се назре већ у припреми првог плана развоја „Електросрбије“, којом руководи.

у Србији, има више руралног, али ипак и довољно урбаног простора, питање за нашег саговорника било је зашто се за ово привредно друштво у јавности чешће чује када падне снег или дуну летње олује него током целе године.

– Одговор је једноставан. Као што знате, није вест да струје има, него да је нема. Мокар снег кида водове и то доводи до прекида у напајању у брдско-планинским пределима, каквих ми имамо у изобиљу. Настојимо да ти прекиди што краће трају и добрим делом у томе успевамо. Дуга традиција је у „Електросрбији“ да се у таквим ситуацијама екипе монтера окупљају чим невреме створи проблеме. Долазе сви, па и они из других погона, како би се кварови што пре отклонили. На пример, 11. новембра ове године, после оног великог снега, изјутра смо ван погона имали 772 трафо-станице, и то на територији дистрибуција Ваљево, Лозница, Лазаревац и Краљево. На крају тог дана у квару је остало још само 205 трафо-станица, које су већ сутрадан стављене у погон.

Обнављање мреже

Примедбе потрошача односе се, међутим, на то да нигде више у развијеном свету људи не остају без струје услед ветра или снега.

– Тачно. Не остају у развијеном свету, нарочито не тамо где мрежу чине подземни каблови. Али, ми на подручју „Електросрбије“ још имамо 15.000 километара нисконапонске мреже недо-

вољног пресека проводника на дрвеним стубовима, од којих су многи још из времена прве електрификације. То је, просто, наслеђено стање. Последњих година интензивно се улаже у реконструкцију, боље рећи, у изградњу нове нисконапонске мреже, са уградњом бетонских стубова и снопова проводника (СКС). На овај начин решавамо проблем прекида у напајању услед временских непогода, али средстава нема довољно да се брже гради. Рачунамо да ћемо овим темпом посао замене дрвених стубова завршити тек за седам година. Наравно, све зависи од финансијских прилика – каже Богићевић.

Мање огранака – боља координација

С обзиром на то да Привредно друштво „Електросрбија“ послује на територији 12 округа западне и централне Србије, односно на територији 54 општине, са укупно 2.345 насеља и да је недавна реорганизација Привредног друштва обављена с циљем да се постигне већа ефикасност у раду, питамо нашег саговорника какви су ефекти постигнути са аспекта предузећа, а какви са аспекта купаца.

– Са новом организацијом ПД ЕД – наводи он – поједностављено је управљање, побољшана координација и прецизније дефинисана одговорност одређених организационих нивоа. Иако је рано да говоримо о рефлектовању овог побољшања на однос према купци-

ма, јер смо фактички тек на почетку, наш крајњи циљ јесте да се што квалитетније припремимо за тржишну утакмицу на домаћем тлу, у којој „Електросрбију“ видимо у првом тиму, ако не и на самом челу. Свакако, ту мислим, пре свега, на трговину електричном енергијом, како год она буде организована.

Богићевић објашњава да ПД ЕД „Електросрбија“, уместо некадашњих 18, сада има девет огранака са 23 погона и 17 пословница. Каже да тако велики број пословница (највећи у привредним друштвима за електродистрибуцију ЕПС-а) не компликује управљање, напротив, поједностављује га, јер су надлежности и одговорности јасно разграничене, а контрола олакшана. Такође, организација је постављена тако да свака општина има неку од дистрибутивних јединица (огранак, погон или пословницу), што значи да су ближе купцима, са којима се непрестано унапређују односи.

Наш саговорник каже да нова организација није подједнако ухотана у свим деловима, стање је различито од огранка до огранка, те Управа Привредног друштва настоји да одређени степен координације што пре постигне у сваком делу. На питање да ли је степеновање надлежности умножило број врата на која купац мора да закуца да би решио неки свој проблем, Богићевић истиче:

– Не! Купац се и даље обраћа својој дистрибуцији, односно пословници, која је дужна да реши проблем. Тек ако она то не може, посла се прихватају виши нивои. У том погледу, за купца се ништа није променило. Промениле су се надлежности дистрибуција у погледу финансија и доношења и реализације планова, а циљ и јесте био да се уједначе услови пословања за што већи број средина.

А када је реч о уједначавању услова за испоруку електричне енергије, онда је важно навести да „Електросрбија“ управо гради две „стодесетке“ (ТС „Мачванска Митровица“ и ТС „Ариље“) и да планира да ускоро започне припремне радове за изградњу још девет овако великих трафо-станица. Такође, завршиће изградњу три трафо-станице 35-киловолти и далековода истог напонског нивоа.

– Све то, укључујући и модернизацију електродистрибутивног управљања, гради се с циљем да се побољша квалитет снабдевања купаца и постигне профитабилност пословања „Електросрбије“ – наглашава Богићевић.

Анка Цвијановић

Скупо одржавање ЕД мреже у руралним подручјима: монтери „Електросрбије“ на задатку

ЕПС покреће српску привреду

Градећи себе, ЕПС је изградио велике српске компаније које сада захваљујући референцама стеченим у ЕПС-у излазе на светско тржиште. – Време је да Србија почне градњу великих термоелектрана и да ЕПС буде кључни фактор опоравка српске привреде. – Домаће фирме могу да буду партнери светским компанијама

„Енергопроект“ је у својим кључним сегментима, хидроенергетици, термоенергетици, преносу електричне енергије и телекомуникацијама, увек био спреман и веома заинтересован да прати визију и искорак ЕПС-а. Не само због послова у земљи и не само због „Енергопроекта“. Лично сматрам да ЕПС није пратилац привреде, већ представља највећу покретачку снагу те привреде, истиче Младен Симовић, директор „Енергопроект Ентела“.

Ако наша електропривреда поставља захтевне задатке домаћој привреди кроз пројекте које води и реализује, сасвим сигурно ће иницирати и да компанија као што је „Енергопроект“, која има велико искуство, значајне референце, изузетно знање и одговарајући кадровски потенцијал, интегрише и остале наше компаније, почев од електромашиноградње, па до научноистраживачких установа. То ће српској привреди дефинитивно омогућити проширивање знања и искуства, а самим тим и стицање нових референци. Такав искорак који доноси реализација пројеката у земљи, наглашава Симовић, касније се „прелама“ и на пласман знања и искустава на тржиштима ван наше земље.

„ЕПС нас је увео у послове са страним фирмама“

– Српска привреда може да захвали ЕПС-у не само на шанси него и на високим захтевима које су ставили пред њу. Кроз те захтеве смо и сами подигли сопствене стандарде и достигли ниво да смо конкурентни и компетентни „напољу“ по свим параметрима, од којих су најзначајнији

Младен Симовић

квалитет, цена и рокови. Да није било тих захтева ЕПС-а, не би се створио ни тај потенцијал не само „Енергопроекта“ већ и низа других српских фирми, истиче директор Симовић.

Однос компанија из иностранства према компанијама из Србије еволуирао је од идеје „бићеш мој подизвођач“, преко позива „хајде да будемо партнери“, до питања „могу ли да будем твој партнер или подизвођач“. За то није заслужан „Енергопроект“, већ је за то заслужна жеља ЕПС-а да развија и гура напред српске компаније.

Када је пре више од 55 година основан „Енергопроект“, Електропривреда Србије је била онај партнер који је својим пројектима и захтевима који проистичу из њих, битно утицао на данашњи статус и препоз-

натљивост „Енергопроекта“. Корени тадашње сарадње базирали су се на изградњи великих електроенергетских објеката. Та веза је све више јачала и развијала се до те мере да су ЕПС и „Енергопроект“ већ дужи низ година традиционално добри и успешни партнери. Управо је ово наше, домаће тржиште омогућило „Енергопроекту“ да развије снажну свест о неопходности сталног усавршавања и прилагођавања специфичним потребама клијената. Овако стечена знања и искуства, усмерио је даље на освајање иностраних тржишта из области својих примарних делатности.

У овом тренутку „Ентел“ више од 70 процената реализације остварује ван земље. Али, при том се мора знати, подсећа наш саговорник, да је данас у свету немогуће добити било који посао ако се истовремено нисте доказали у сопственој земљи, успешно реализујући неке од најатрактивнијих послова. То је једини рецепт да би вам и у иностранству веровали да сте компанија која може да конкурише светским именима у тој области.

– Да поновим, да ЕПС свима нама који радимо за његове потребе није пружио прилику да на њиховим пословима стичемо референце, нико од нас никада не би изашао напоље и не би било могућа било каква сарадња са великим светским компанијама – истиче први човек „Енергопроект Ентела“.

Чини се да је сада последњи тренутак за доношење амбициозних, кључних одлука о новој офанзиви у изградњи електроенергетских објеката. Јасно је да је реч о светском тренду, као што је апсолутно јасно да је струја роба која више него било која, има купца. То је велика, кључна, чак одлучујућа предност када се треба храбро одлучити за инвестирање и градњу нових објеката. Осим тога, код електричне енергије, као код мало ког другог производа, нема дилеме да ли ће поскупљивати или

појевтињавати. Она може да буде само скупља.

Покретањем таквих инвестиционих подухвата стварају се и предуслови за ширење сопствене базе знања, искустава и кадровског потенцијала. Када у домицилној земљи нема довољно посла, онда се шаље погрешна порука младим људима. Знање се мора преносити са искуснијих на млађе и тако им створити шансу да и они направе видан резултат у будућности, нарочито у својој земљи.

– Зато је сада прави тренутак за доношење одлука. Скоро сам спреман да кажем да ЕПС не може да погрешима коју од потенцијалних алтернатива да искористи. Да направимо паралелу с главним градом који већ дуго времена анализира који мост треба да гради. Треба да гради сва три у исто време, јер је сасвим сигурно да му макар толико недостаје – сматра Симовић.

Електрофилтери за понос

Што се тиче нових објеката, ЕПС мора да се определи за изградњу не једног већ неколико, великих блокова. Такав је тренутак. Не потцењујући ни алтернативне варијанте мањих хидроелектрана, још једне реверзибилне електране, обновљиве изворе... Али, у овом тренутку мора

се првенствено кренути у изградњу великих блокова, јер само они обезбеђују задовољење сопствених потреба за електричном енергијом и истовремено стварају потенцијал за извоз. Имплементацијом оваквих пројеката „Енергопројект“ добија могућност да оно што најбоље зна и уме, ради код куће. Мислим да смо на пра-

На пословима ЕПС-а стичу се референце и за сарадњу са светским компанијама

ви начин доказали ту своју улогу на пројектима електрофилтера у ТЕ „Никола Тесла А“. Прошле и ове године, уз максималну веру и подршку свих стручњака ТЕНТ-а, „Енергопројект“ је са одабраном групом српских компанија, међу којима су „Гоша–Монтажа“, „Феромонт“, „Изопрогрес“, „Слобода“, „ТЕ Енел“ и посебно Институт „Никола Тесла“, са комплетно домаћим системом управљања који представља срце рада електрофилтера, реализовао потпуно нове електрофилтере на блоковима А1 и А4 у невероватно кратким роковима.

ЕПС је кључ будућег привредног опоравка наше земље. Снажно желимо да будемо актери у новим пројектима уз максимално коришћење српске памети, великог искуства и знатног потенцијала. Апсолутно смо доказали да, ако ЕПС жели да иде у развој, наш одзив може и мора да буде адекватан. Корак по корак се спремамо и за најкомплексније подухвате и то у два домена: ревитализација старих и изградња нових блокова. Говоримо о српској варијанти ревитализације, где су блокови практично на граници експлоатације и где се из „мртвих“ морају вратити у стање прихватљиво по свим аспектима и еколошки и енергетски. Ми то умемо, можемо и желимо да урадимо, истиче Младен Симовић, директор „Енергопројект Ентела“.

Жељко Мартиновић

Електрофилтери у ТЕНТ-у дело домаћих фирми

Усвојен План пословања за 2008. годину

Само да суше не буде: ХЕ „Ђердап 2“

Предвиђа се раст производње електричне енергије, угља, топлотне енергије... – У Плану нема повећања цена, па ће, уколико не буде корекција, ЈП ЕПС и зависна ПД у консолидованом билансу успеха, исказати губитак у пословању од 12,6 милијарди динара. – Прети неликвидност, али се неће дозволити угрожавање функционисања компаније

На седници Управног одбора ЕПС-а (председавао проф. др Јерослав Живањић), одржаној 30. новембра, усвојен је Програм пословања ЈП ЕПС за 2008. годину. Основни циљеви пословне политике у 2008. години биће: поуздано снабдевање купаца електричне енергије по економски најповољнијим и еколошки најприхватљивијим условима, економско-финансијска, техничко-технолошка, организациона и управљачка консолидација, корпоратизација ЕПС-а уз очување интегритета компаније и постепена власничка трансформација

кроз стратешко партнерство. Програми пословања ЈП ЕПС и зависних привредних друштава засновани су на макроекономској политици државе при чему се најважније полазне претпоставке односе на просечан реалан раст домаћег бруто производа и нивоа инфлације, затим на постигнути ниво цена електричне енергије, као и на курс динара.

Како је истакао Ратко Богдановић, директор Дирекције ЕПС-а за економско-финансијске послове, у наредној години наставиће се са консолидацијом ЕПС-а, а планираним мерама и актив-

ностима обезбедиће се стабилност производње, смањење губитака електричне енергије у дистрибутивној мрежи, побољшање техничко-технолошких перформанси система, повећање степена наплате и рационализација расхода. Производни план за 2008. годину утврђен је на основу процењених потреба за електричном енергијом, уз реализацију предвиђеног техничког оспособљавања расположивих енергетских и рударских капацитета кроз реализацију програма ремонта и плана инвестиција. Електроенергетским билансом и билансом производње угља утврђени су обимни и сложени задаци у погледу структуре, обима и динамике производње електричне енергије и угља у циљу обезбеђења уредног снабдевања купаца. С обзиром на реално стање рударских и електроенергетских капацитета, ограничења у вези са њихо-

У 2008. нова рекордна производња угља

вим радом на Косову и Метохији, као и на финансијске могућности, извршење плана производње захтева благовремено предузимање низа мера за његову реализацију, као и даље повећање ефикасности и рационалности рада ЈП ЕПС и зависних привредних друштава.

У 2008. години планирано је да ће производња електричне енергије износити више од 34,5 милијарди киловат-часова или три одсто више у односу на процењену у овој години. То треба да буде око 95 одсто потребне расположиве енергије. Ваља се осврнути на производњу термоелектрана на угаљ. Оне ће произвести више од 23,6 милијарди киловат-часова, што ће бити за један одсто више од процене остварења у 2007. години. Тако ће се и следеће године наставити тренд раста производње термоелектрана. Иначе, производње могућности ових ТЕ веће су од производње планиране за 2008. годину, али су лимитиране производњом угља. Производња ТЕ-ТО на течна и гасовита горива у 2008. години планира се на нивоу од 530 милиона киловат-часова, а у складу са потребама за топлотном енергијом за грејање.

План производње угља за 2008. годину утврђен је на основу расположивих количина откривеног угља на

крају 2007. и плана откривке за 2008. годину, као и сагледавањем могућности производње угља за потребе ТЕ, индустрију и широку потрошњу. Планирана производња угља од 36,93 милиона тона треба да премаши за два одсто процењену производњу у 2007. години. Раст производње угља се такође наставља, јер обновљени термокапацитети захтевају све већу производњу угља. Али, без већих улагања и решавања експропријације земљишта и завршетка започетих пројеката у рудницима, производња угља ће све више бити ограничавајући фактор у производњи електричне енергије.

Откопавање откривке планирано је до оптималног нивоа за билансирану производњу угља. Такву производњу омогућило би планираних 86,3 милиона кубних метара откопане откривке, што је 22 одсто мање од процењених остварених количина у 2007. години.

Планира се и раст производње топлотне енергије за 27 одсто и технолошке паре за један одсто. Повећање производње топлотне енергије биће могуће ако се више ангажују Панонске електране. Мањи раст производње технолошке паре проистекао је из очекиваног интензивнијег развоја привредних активности.

Да би у 2008. години имали уредно снабдевање свих купаца електричном енергијом у Србији и извршили обавезе из дугорочних и годишњих уговора, ЕПС ће морати да обезбеди више од 36,3 милијарде киловат-часова електричне енергије. Оно што недостаје биће обезбеђено из ХЕ „Пива“ на основу дугорочног уговора и из увоза.

Према овим претпоставкама пословања, уважавајући чињеницу да у предложеном плану пословања ЕПС-а за 2008. годину нису урачунати ефекти од очекиваних корекција цене електричне енергије, ЈП ЕПС и зависна привредна друштва у консолидованом билансу успеха у 2008. години исказаће губитак у износу од 12,6 милијарди динара. Корекцијом цена електричне енергије, угља за индустрију и широку потрошњу, топлотне енергије и технолошке паре губитак ће бити, свакако, мањи. Али, проблем ликвидности остаје и он ће се решавати, јер функционисање компаније не сме да буде доведено у питање.

Програм пословања ЕПС-а за 2008. годину, преко Министарства рударства и енергетике, биће достављен Влади Србије на разматрање и биће сматран донетим са даном давања сагласности

М. Филиповић

Две заједничке ХЕ

Усвојен пројектни задатак за израду потребне документације за градњу две ХЕ снаге 250 мегавата. - Инвестиција вредна више од 300 милиона евра. - Годишња производња изнад 800 милиона киловат-сати

У Електропривреди Србије, 15. новембра, одржана је седница Стручног савета ЕПС-а на коме је разматран и усвојен пројектни задатак за израду инвестиционо-техничке документације под називом „Коришћење хидроенергетског потенцијала горње Дрине и Сутјеске на територији Републике Српске – идејно решење и претходна студија оправданости“. Стручним саветом председавао је др Владимир Ђорђевић, генерални директор ЈП ЕПС, а у раду Стручног савета учествовали су и др Александар Поповић, министар рударства и енергетике у Влади Србије, као и представници Министарства заштите животне средине и Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Србије. Седници су, такође, присуствовали стручњаци из електропривреда Републике Српске и Србије, научних институција и предузећа које ће, такође, дати значајан допринос реализацији ових пројеката.

Усвајање овог пројектног задатка представља један од почетних корака у реализацији заједничких активности електропривреда Републике Српске и Републике Србије у циљу оптималног искоришћења хидроенергетског потенцијала Дринског слива. Сарадња две електропривреде ће омогућити квалитетније управљање потенцијалом Дрине, чиме ће корист имати оба партнера. Такав приступ новим објектима (ХЕ „Бук Бијела“, ХЕ „Фоча“ и другим) треба да омогући и бољи рад постојећих хидроелектрана, односно боље искоришћење Дринског слива.

С обзиром на чињеницу да сада нису могуће варијанте пројекта које би довеле до потапања територије Црне Горе ради очувања кањона Таре, као најреалнији пројекти разматраће се ХЕ „Бук Бијела“ – ниска и ХЕ „Фоча“. Када инвестиционо-техничка документација потврди оправданост тих пројеката, биле

би изграђене две хидроелектране чија би укупна снага била око 250 мегавата. Оне би имале годишњу производњу изнад 800 милиона киловат-сати електричне енергије. Инвестиционо улагање за те две ХЕ износило би више од 300 милиона евра, а изградња би трајала од пет до шест година.

Инвестиционо-техничком документацијом, чији је пројектни задатак усвојен, треба да се анализира расположиви хидроенергетски потенцијал горње Дрине и Сутјеске и дефинише основне параметре брана, акумулација и хидроелектрана на горњој Дрини на већ одређеним локацијама брана (Бук Бијела, Фоча и Паунци). Треба, такође, да се одреде локације и основни параметри брана, акумулација и хидроелектрана на Сутјесци, водећи рачуна о постројењима на Дрини и Националном парку „Сутјеска“. Документација ће обезбедити и податке о потребним инвестиционим улагањима у потенцијална хидропостројења, као и о енергетским ефектима хидроелектрана. Подаци ће се добити за свако постројење појединачно и за одговарајуће системе. На основу процене економско-финансијских показатеља за све анализираније варијанте, изабраће се најповољније решење не само за те две ХЕ већ за целокупно искоришћење разматраног хидропотенцијала.

Известилац овог пројектног задатка, Божица Сандић из ЕПС-а, нагласила је да се пројекат заједнички ради са Мешовитим холдингом Електропривреда Републике Српске, напоменувши да је

просечан годишњи протицај реке Дрине од 157 кубних метара воде у секунди на изворишту до 420 кубних метара на ушћу. Она је, такође, истакла да, од око 9,5 милијарди киловат-часова електричне енергије годишње, колико на Дрини може да се искористи, до сада се користи само половина, односно изграђено је само 50 одсто капацитета.

– Наш програмски задатак је да приведемо експлоатацији горњи део слива Дрине, до ушћа река Пиве и Таре, на територији Републике Српске. За то подручје постоје релативно добре топографске, хидролошке и геолошке подлоге. Потребно је дефинисати основне параметре брана и хидроакумулација за хидроелектране на већ одређеним локацијама Бук Бијела, Фоча и Паунци. Дрина је на овом потесу доста изучавана, тако да је, на неки начин, већ канализовано решење. Поред тога ради се и на реци Сутјесци, која се у Дрину улива на горњем току. Дефинишу се локација, основни параметри брана и хидроакумулација за хидроелектране. Биће више техничких решења за свако од тих постројења како би се сагледала она која омогућују најбоље искоришћење укупног хидропотенцијала – рекла је Божица Сандић, набрајајући и позитивне ефекте изградње ових објеката, који се огледају у производњи чисте, обновљиве енергије, позитивном утицају на производњу у низводним хидроелектранама, побољшању саобраћајне инфраструктуре, као и развоју целокупног региона.

Д. ОБ.

Подмлађивање лепотице

После потписивања уговора о ревитализацији ХЕ „Бајина Башта“

Уговор вредан 65,6 милиона евра потписали ЈП ЕПС, ПД „Дринско-Лимске ХЕ“ и аустријска компанија VA Tech Hydro GmbH. – Са 30 милиона евра пројекат се финансира из кредита немачке KfW банке, а преостали новац обезбедиће ЕПС из прихода од продаје електричне енергије

Јавно предузеће Електропривреда Србије и Привредно друштво „Дринско-Лимске хидроелектране“ потписали су са аустријском компанијом VA Tech Hydro GmbH, 21. новембра у Перућцу, уговор за ревитализацију ХЕ „Бајина Башта“. Вредност овог уговора је око 65,6 милиона евра. Од те суме 30 милиона евра је из кредита немачке KfW банке, а преосталих 35,6 милиона евра ЈП ЕПС и ПД „Дринско-Лимске ХЕ“ обезбедиће из прихода од продаје електричне енергије. Уговор су потписали др Владимир Ђорђевић, генерални директор ЈП ЕПС, Василије Павићевић, директор ПД „Дринско-Лимске ХЕ“ и Александер Шваб у име аустријске компаније.

Василије Павићевић је том приликом, поздрављујући присутне, истакао да је то за све у Србији велики дан. Реализацијом тог пројекта, после 41 године рада и произведених 60

милијарди киловат-часова, добиће се нова електрана, са продуженим радним веком и увећаном снагом сва четири агрегата.

– Потписивање овог уговора је још један доказ да ЕПС испуњава предвиђене планове – рекао је Владимир Ђорђевић. У ПД „Дринско-Лимске ХЕ“ последњих година доста је урађено. Обављен је капитални ремонт РХЕ „Бајина Башта“ (захваљујући донацији Владе Јапана од преко 10 милиона евра), потписан је уговор о ревитализацији ХЕ „Међувршје“ и ХЕ „Овчар Бања“ (у вредности 13 милиона евра) и у току је израда документације за ревитализацију ХЕ „Зворник“. Градиће се и реверзибилна ХЕ „Бистрица“, снаге 680 мегавата. Када се све то заврши, добиће се електране са техничким карактеристикама из времена када су грађене, а неке ће имати и знатно већу снагу.

Ревитализација ХЕ „Бајина Башта“, која би требало да се заврши до 2012. године, обухвата замену и ремонт готово целокупне опреме на сва четири постојећа агрегата, као и повећање снаге електране. Ова хидроелектрана ће тако, уместо досадашње снаге од 370 мегавата, бити јача за још 50 мегавата, односно њен пројектовани капацитет биће повећан на 420 мегавата. Сваки агрегат, уместо садашњих 92,8, биће повећан на 105 мегавата, чиме ће и производња електричне енергије бити већа за 26 милиона киловат-часова годишње.

У ревитализацију ће ићи један по један агрегат, како би увек радила по три постројења и тако користила хидропотенцијал Дрине у том делу реке. Нова опрема, која ће се уградити на свим агрегатима, биће набављена од реномираних европских произвођача, а значајно учешће у извођењу радова имаће домаћа индустрија, посебно у електроградњи и демонтажно-монтажним пословима. Када се цео пројекат заврши, радни век једне од најлепших српских хидроелектрана продужиће се за још 40 година.

М. Ђокић

За чистији ваздух око 30 милиона евра

У ЕПС-у у току реализација више еколошких програма вредних 350 милиона евра. – До 2015. укупна улагања у ову област износиће 1,1 милијарду евра.

У Термоелектрани „Костолац Б“ свечано је 23. новембра обележен почетак радова на реализацији програма модернизације система транспорта и одлагања пепела. У овај пројекат, који ће значајно допринети очувању здраве животне средине у окружењу, ЕПС ће уложити око 30 милиона евра. Више од 80 одсто средстава обезбеђено је из кредита Европске банке за обнову и развој, а поред модернизације система за транспорт и одлагање пепела, биће изграђена и нова депонија пепела на простору копа „Ћириковац“. Скуп, на коме је представљен овај пројекат, отворио је Драган Живковић, директор ПД „ТЕ-КО Костолац“, који је рекао да ће ово друштво у наредних неколико година уложити више десетина милиона евра у екологију. Као круну улагања у програме заштите животне средине, Живковић види реализацију

програма одсумпоравања на обе косточлачке електране.

О развојним плановима ЕПС-а, а посебно о улагању у заштиту животне средине, у којој се до 2015. године морају достићи европски стандарди говорио је Ђорђе Михајловић, државни секретар у Министарству рударства и енергетике, истакавши да је електропривреда значајан покретач развоја српске привреде. По његовим речима, поред развоја и изградње нових капацитета, ЕПС ће у наредних неколико година на стотине милиона евра уложити и у екологију.

Др Владимир Ђорђевић, генерални директор ЕПС-а, подсетио је на значајна улагања у протеклих неколико година у модернизацију производних капацитета.

– Значајна финансијска средства, делом из кредита а делом из сопствених извора, уложена су у косточлачке капацитете – истакао је Ђорђевић. – Подсетио бих да је за ПД „ТЕ-КО Костолац“ пре само неколико година било незамисливо да се произведе седам милиона тона угља и преко 4,5 милијарди киловат-часова електричне енергије. Данас је то стварност, а у току је и монтажа петог

БТО система на копу „Дрмно“, који ће омогућити да се у овом друштву већ од 2009. године произведе годишње девет милиона тона угља, углавном за потребе термоелектрана. Значајна средства већ су уложена и у заштиту животне средине. Блокери ТЕ „Костолац А“ добили су нове електрофилтере и емисија прашкастих материја у атмосферу сведена је на 50 милиграма по кубном метру.

Како је даље напоменуо Ђорђевић, поред градње нових термокапацитета, ЕПС ће до 2015. године само у програме заштите животне средине уложити 1,1 милијарду евра. То се, пре свега, односи на даљу модернизацију електрофилтера и система за транспорт и одлагање пепела.

Љубиша Стевић, директор Дирекције за производњу електричне енергије у ПД „ТЕ-КО Костолац“ указао је на предности методе одлагања пепела густом хидромешавином, која онемогућава његово развејавање. Поред растеређења депоније на Средњем косточлачком острву, која је у функцији, Стевић је рекао и да је њена изградња на простору копа „Ћириковац“ прави изазов. Биће то прва депонија у српској електропривреди изграђена на простору рудника, а због преласка на метод одлагања пепела густом хидромешавином, потребан је знатно мањи простор за одлагање одређених количина пепела. Овом технологијом смањује се и загађеност како подземних, тако и површинских вода у окружењу ТЕ.

О значају ове инвестиције говорили су и Албин Доберсек и Михаел Брокс, представници немачког конзорцијума „Доберсек-Мелер“ коме је и поверена модернизација система за транспорт и одлагање пепела и градња нове депоније.

Реализација овог пројекта, имајући у виду да је део посла у самој термоелектрани већ урађен, биће завршена до септембра наредне године. А изградњом силоса, чија је градња управо почела, створиће се могућности за утовар и транспорт пепела за потребе индустрије и путоградње.

Ч. Радојчић

Радови на локацији где ће се налазити силоси

Кише стигле, нема зиме

Захваљујући изузетно повољној хидролошкој ситуацији у новембру, почетак зиме дочекан са повећаном сигурношћу у извршењу електроенергетског биланса

Јесење кише стигле су у прави час и значајно релаксирале комплексну електроенергетску ситуацију за зиму 2007/2008. године. После дугог сушног периода, на крају новембра енергетски садржај акумулација био је већи од билансираног, а таква количина воде забележена је ове године последњи пут 6. маја. На профилима готово свих хидроелектрана прошлог месеца дотоци су били изузетно велики, а оборени су и неки рекорди. На пример, у 48. недељи просечни седмични доток Дрине на профилу ХЕ „Бајина Башта“ био је 774 метра кубна у секунди, што је до сада незабележен доток за овај период. Такође, у новембру је доток у акумулацију ХЕ „Пирот“ био 26 милиона киловат-сати, па је и то рекорд који ће остати уписан. Укупан доток у акумулације хидроелектрана био је у новембру око 280 милиона киловат-сати већи од билансираног, а проточне ХЕ су произвеле готово душло више него новембра прошле године.

Сигурност до краја зиме

Овако је Миладин Басарић, директор Сектора за енергетско планирање и управљање у Дирекцији ЕПС-а за трговину електричном енергијом оценио актуелну електроенергетску ситуацију у Србији истакавши да је захваљујући новембарским кишама, односно попуњености акумулација и депонија угља, осигурано извршење електроенергетског биланса до краја предстојеће зиме. И не само то! Захваљујући кишама и изузетном раду у производњи у целини, омогућена је потребна флексибилност у планирању рада електроенергетског система ЕПС-а.

Почетак децембра дочекан је са одличном попуњеношћу језера акумулационих хидроелектрана, у којима је енергетски садржај био три милиона киловат-сати већи од билансираног, иако су ове електране у новембру производеле више него што је планирано. Такође, значајне су биле и залихе угља на депонијама термоелектрана (без ТЕ

на Космету). Мада је у новембру забележена велика потрошња угља, рудари су успели да обезбеде резерве готово на билансираном нивоу.

Басарић каже да је просечни дневни бруто конзум у новембру од 125 милиона киловат-сати остварен при средњој месечној температури од 5,3°C, што је за 1,4°C хладније од вишегодишњег просека за овај месец, тако да је новембар био трећи месец у овој години који је хладнији од истог месеца из вишегодишњег просека.

Бруто конзум Републике, без потрошње на Космету, износио је у новембру 3,257 милијарди киловат-сати, што је нешто мање од билансиране потрошње, али и 8,3 одсто више од остварене у новембру прошле године.

Укупне потребе за електричном енергијом у овом периоду достигле су 4,023 милијарди, а највећи део покривен је производњом из расположивих капацитета ЕПС-а са ХЕ „Газиводе“ (3,774 милијарди kWh, што је за 11,1 одсто више од биланса и 10,2 одсто више од остварења у новембру претходне године). Прошлог месеца, наиме, ЕПС је купио само 122 милиона kWh, што је трећина билансом предвиђених количина, тачније 66 одсто мање него што је планирано, односно 11,4 одсто мање него у новембру претходне године.

Ухваћена вода

Занимљиви су подаци Дирекције за трговину електричном енергијом о производним резултатима термоелектрана на угаљ и нарочито хидроелектрана када се пореде са прошлогодишњим новембарским остварењима. Термоелектране на угаљ (без ТЕ на Космету) произвеле су 2,208 милијарди kWh, а то је 6,6 одсто више од билансиране производње и 7,6 одсто мање него у истом месецу претходне године. За разлику од њих, проточне ХЕ произвеле су 29,3 одсто више од билансираних количина и 88,6 одсто више него у истом месецу претходне године. Ови подаци, у ствари, осликавају позитивне ефекте добре

Миладин Басарић

хидрологије у новембру, када су кише омогућиле увећану производњу хидроелектрана, односно дале шансу диспечерима да „хватајући“ воду олабаве притисак на термоелектране. Треба поменути, међутим, и то да су свој допринос укупном производном скору дале и ТЕ-ТО, које су произвеле 14 милиона kWh више него што је билансом предвиђено.

Више од билансираног и више него прошлогодишњег новембра произвеле су прошлог месеца и акумулационе ХЕ (133 милиона kWh), али тренд очувања акумулација за зиму је одржан. Штавише, пумпе на РХЕ „Бајина Башта“ радиле су више него што је планирано, наравно захваљујући великим дотоцима на Дрини и великој производњи у проточним хидроелектранама.

Басарић истиче да је и децембар добро кренуо, да учестала киша и снег помешан с кишом омогућују добру производњу у хидроелектранама, а предвиђања су да ће тако бити до краја овог месеца. Прогнозира се да ће дотоци у акумулације бити и даље изнад просечних за децембар. Како каже, ако потрошња електричне енергије буде на нивоу билансиране, и ЕПС и потрошачи у Србији могу у зиму да уђу спокојно. Тим пре што је ЕПС благовремено уговорио набавку недостајућих количина енергије, које у целости може да преузме ако то буде потребно. Новембар, као и октобар, прошли су са минималним увозом струје.

А. Цвијановић

Нове електране против мрака и увоза

У првом плану су три важна пројекта: рехабилитација ХЕ „Бајина Башта“, са повећањем јединичних снага агрегата, затим пројекти система транспорта и складиштења пепела у ТЕНТ Б и ТЕ „Костолац Б“. – Нове електране су потребне да би спречиле мрак и увоз струје, а не да би је Србија извозила

Када говоримо о развојним пројектима, морамо најпре да кажемо да наши планови нису преамбициозни и да нам је циљ да покријемо дефицит у потрошњи електричне енергије, да имамо једну разумну резерву, да повећамо поузданост рада система, да ЕПС постане чистији произвођач енергије и да постане конкурентнији на будућем тржишту. Али, не у смислу да ће да постане неки велики извозник електричне енергије. Наш план није ни димензионисан у том правцу. Чак пројекти са стратешким партнерима за ТЕ „Колубара Б“ и ТЕНТ БЗ подразумевају да ће произведена струја у целости ићи у електроенергетски систем Србије, пет, а можда и више година. Док се они не изграде, мораћемо три-четири године да увозимо струју и то неће бити само питање пара. У региону нема довољно електричне енергије, а и преносна мрежа не може да прене-се неке веће количине у нашу земљу. Дакле, заиста је неопходно да градимо нове капацитете, ако нећемо мрак и ако хоћемо да смањимо увоз струје.

Ово су битније поставке, које је изнео Драгомир Марковић, директор Дирекције ЕПС-а за стратегију и инвестиције, у разговору за лист „kWh“, у вези са развојним планом ЕПС-а у периоду од 2007. до 2012. године, чије се усвајање очекује током децембра. У том плану разматрају се и неке пројекције до 2015. године.

Драгомир Марковић

– Обављене анализе јасно указују да дефицит електричне енергије у систему ЕПС-а и целом региону стално расте. С друге стране, имамо доста постројења, која су давно премашила планирани радни век и раде са врло ниском ефикасношћу коришћења основног горива. Непоуздана су, ризична по сигурност запослених. Такође, екстремно су неприхватљива са становишта заштите околине. Од 2015. године, када на снагу ступају наше обавезе по међународним уговорима (код неких објеката и пре тог рока), то ћемо морати да доведемо у склад са европским нормама, односно да та постројења повучемо из погона. Најпре превођењем у резервне капацитете за извесан период, а потом ће у потпуности престати да раде. То, заједно са растом потрошње, јасно указује на неопходну потребу градње нових објеката, али и ревитализацију, односно рехабилитацију постојећих, који остају да раде до 2025. или 2030. године – каже Марковић и додаје да ће ти објекти морати да се опреме и

савременом технологијом за заштиту околине.

Све већи мањак струје

И у рударском сектору је слично – морају да се отварају нови и проширују постојећи копови угља. По речима нашег саговорника, до 2015. године за све то потребно је уложити 5,2 милијарде евра, а од тога чак 1,2 милијарде у пројекте заштите околине.

– Тренутно смо усредсређени на три врло важна пројекта: рехабилитацију ХЕ „Бајина Башта“, са повећањем јединичних снага агрегата, затим на пројекте система транспорта и складиштења пепела у ТЕНТ Б и ТЕ „Костолац Б“. Недавно је потписан уговор с аустријском фирмом VA Tech Hydro GmbH за ревитализацију и модернизацију четири агрегата ХЕ „Бајина Башта“ у вредности од око 65 милиона евра. Тиме ће се добити додатних 50 мегавата снаге и постројења ће се припремити за рад у наредних 30 година. Пројекат система отпепеливања у

Почиње рехабилитација ХЕ „Бајина Башта“

ТЕНТ Б у вредности од око 27 милиона евра финансираће се из средстава донације Европске агенције за реконструкцију и то је последњи већи пројекат, који се финансира на овај начин. Сличан је пројекат и у ТЕ „Костолац Б“ у вредности од око 23 милиона евра и недавно су почели грађевински радови полагањем шипова за силосе за складиштење пепела на обе локације. Извођачи радова су уговорили испоруку основне опреме и она се већ производи у земљи и иностранству. Потписани су уговори и са домаћим подизвођачима радова – напомиње Марковић.

Планирано је да се ови радови заврше, односно постројења за отпепељивање пусте у рад током 2008. године, а један део евентуално почетком 2009. године.

Хоће чистији ваздух, а праве проблеме

– У вези с тим пројектима посебно бих желео да истакнем да се њихов позитиван ефекат огледа у смањењу загађивања у самој околини депонија. Највећу корист, дакле, имаће становници околних села и градова. Ово истичем и због тога што постоје отпори у тим срединама, нарочито у околини Костолца, који нису рационални. ЕПС у те пројекте улаже 50 милиона евра, а не добија ни један киловат-час, па зато апелујемо на локалну заједницу да не омета радове, отежањем поступ-

ка експропријације и одуговлачењем јавне расправе давањем негативних мишљења. Јер, испољавање негативног мишљења о заштити животне средине на пројекту, који је и сам намењен заштити околине, апсурдно је. Има ту и настојања мештана да остваре и друге додатне користи – напомиње наш саговорник.

Чињеница је да ће околно становништво имати директне користи, јер је основна разлика постојећег и новог система отпепељивања, што је мешавина пепела у згуснутом стању и приликом депоновања, на површини се ствара чврста кора. Марковић објашњава да се на тај начин значајно смањује еолска ерозија, тј. ветар неће моћи да развејава пепео по кућама, њивама, односно пољопривредним културама, нити ће га становници у околини удисати.

– С друге стране, за нову технологију транспорта пепела потребно је 10 до 15 пута мање воде него до сада. То значи да је за толико пута мање и загађење подземних вода. Такође, ранији систем дренажа пепела завршавао се у околним рекама. Садашњи систем је затворен и та дренажна вода се скупља, враћа у електрану и поново користи за транспорт пепела. Циклус је затворен и нема директног загађења водотокова. У околини неће бити ни високог нивоа подземних вода. Нова технологија подразумева и постојање силоса за сакупљање сувог пепела, а он је у односу на пређашњи

влажни, неупоредиво квалитетнија сировина за цементну и опекарску индустрију, као и за путну привреду. Повећаним коришћењем пепела и у ове сврхе, смањује се и сама количина, која ће ићи на депоније и то је додатна корист – каже Марковић.

Разматра се више хидропројеката

Осврћући се поново на рехабилитацију ХЕ „Бајина Башта“, наш саговорник је напоменуо да ће тај посао трајати четири године (по једна за сваки агрегат) и да ће у другој фази (после 2009. године) бити постављен још један – пети агрегат, који ће да користи преливне воде. Он би требало да кошта око 18 милиона евра. После ових радова, у наставку следи ревитализација ХЕ „Зворник“.

– Има и осталих хидропројеката, који се разматрају или су у фази физибилити студије. Од већих то су хидроелектране „Бук Бијела“ и „Фоча“, односно искоришћење хидропотенцијала горњег тока Дрине, а имамо и студију за реверзибилну хидроелектрану „Бистрица“. Ту су и ревитализације ХЕ „Међувршје“ и ХЕ „Овчар Бања“ и друго. Дакле, не бих рекао да је овај план сувише амбициозан и више се иде ка томе да се одговори неким међународним обавезама које је држава потписала и да се покрије дефицит струје у земљи – рекао је на крају Марковић.

Д. Обрадовић

Спремни и за мразеве

„Зимски одбор“ најављује да је железница спремна да до ТЕ превезе довољно угља. - Брине их старост локомотива од 25 до чак 55 година

Планирани годишњи ремонти локомотива, вагона, саобраћајница и осталих уређаја у Железничком транспорту Привредног друштва ТЕ „Никола Тесла“ обављени су на време. Урађен је детаљан план о организовању превоза угља у условима ниских температура. „Зимски одбор“ за припрему послова за наредни период ништа није препустио случају. Уз све то, превезене количине угља за потребе термоелектрана стално су изнад плана. Овако би, у најкраћем гласио рапорт забележен последњег дана новембра у Железничком транспорту ПД ТЕНТ, задуженим за транспорт угља од Рударског басена „Колубара“ до термоелектрана „Никола Тесла А и Б“ и Термоелектране „Колубара“ у Великим Црљенима. Железнички транспорт, такође, учествује у логистичкој подршци, односно пружању помоћи у транспорту угља за ТЕ „Морава“ који иначе обављају Железнице Србије.

Постројење за одмрзавање – у топлом стању

– Зимски период је део године у којем испит спремности за рад у најтежим условима полажу не само запослени у железничком транспорту него и рудари на коповима – каже Владан Петковић, директор ЖТ ТЕНТ. – Основни задатак Огранка ЖТ ТЕНТ је да превезе што више угља, како би се сачувала попуњеност депонија. Рударима је

Ни зима их не зауставља

можда још и теже, јер највећи број запослених ради на отвореном без обзира на ниске температуре. Зато у превозу угља од рудника до термоелектрана мора да постоји висок степен узајамне сарадње, спремности и наших и њихових радника. Али, исто тако и превозна средства морају бити припремљена да издрже несметан рад у режиму најнижих температура.

Запамћен фебруар 2005. године

Фебруар 2005. године запослени у Железничком транспорту дуго ће памтити. Ледени дани са температурама и испод минус 20 степени, трајали су од 3. до 11. фебруара. У тим данима систем за одмрзавање вагона непрекидно је радио, ледиле су се шине, смрзавали се људи. Превоз угља се, ипак, обављао. Најкритичнији је био 8. фебруар, са температуром која се спуштала испод минус 20 степени. Тог дана до термоелектрана је стигло 29 смрзнутих возова са 41.665 тона угља. И поред изузетно ниских температура у том месецу просечни дневни довоз из 45 возова био је 67.325 тона, а месечни план је реализован са 97 одсто. О резултату који је тада остварен, можда, најбоље сведочи податак да је за ову годину предвиђено да дневно до термоелектрана у просеку стигне 42 воза натоварених угљем.

Према речима Петковића, захваљујући финансијским средствима од око пет милиона евра која су у овој години наменски додељена Железничком транспорту, извршене су, пре свега, законске обавезе, као и прописана упутства важећа за железницу. Урађен је, наиме, ремонт 130 вагона, што је и по закону у циљу јачања безбедности било обавезно да се заврши. Ремонтовани су, такође, још и четири локомотиве и 10 километара пруге. Укупна дужина пруга, на којима се превози угљ, износи око сто километара и ЖТ ТЕНТ је у обавези да на десет година обавља генерални ремонт делова тих саобраћајница. А у неким случајевима, у зависности од терена где пруга пролази, такви ремонти се раде и чешће.

У оквиру припремних послова за рад у зимским условима, стандардно је

урађен ремонт постројења за одмрзавање. Од 15. новембра ова постројења су, заправо, у топлом стању и спремна су да према потребама започну са радом. То значи и да ова постројења наступају тек када температура сиђе испод пет степени Целзијуса, када помажу у истовару замрзнутих вагона у станицама „Обреновац“ и ТЕНТ Б.

У Железничком транспорту у овој години је завршен, а после експерименталног, у редован рад и пуштен систем за мерење температуре лежајева осовина вагона и локомотива у покрету. Овај уређај помаже да се на време открију технички недостаци, као на пример прегрејаност лежаја, који би могли да изазову велике хава-рије. У току експерименталног рада тог уређаја било је десетак таквих слушајева у којима су оне спречене.

Како даље истиче Петковић, у Железничком транспорту проблем, и то све већи, представља што су превозна средства, углавном, зашла у дубоку старост. Најмлађа локомотива има 25 година, а њихова старост достиже и до 55 година. Локомотиве и вагони прешли су по неколико милиона километара, а међу њима има и таквих које су у употреби још од времена када је ова опрема тек пристизала за ТЕНТ и ТЕК. То је дуг период, због чега та средства морају да се темељно одржавају и то не само зато што то и законски прописи налажу. Таква ригорозна контрола неопходна је, пре свега, због потпуне безбедности рада ових превозних средстава. Захваљујући новцу који је уложен како последњих, тако и ове године локомотиве и вагони оспособљени су да изнесу све пред-

У очекивању рекорда

– По свим тренутним показатељима очекује се да ће ова година бити успешна и у пословању ЖТ ТЕНТ. У превозу угља, према садашњој динамици, реално је да ће се остварити прекорачење билансних задатака за око пет до шест одсто – истиче Драгомир Предојевић, шеф Саобраћајне службе ЖТ ТЕНТ. – У новембру за ТЕНТ А и Б превезено је нешто више од два милиона тона угља, што је у односу на план више за око пет одсто. Од почетка године са површинских копова за ове термоелектране превезено је више од 22 милиона тона угља. Имајући у виду да тај угаљ дневно у просеку превози 46 возова, са више од 60.000 тона терета, годишњи план транспорта сасвим је извесно да ће се испунити знатно пре рока и да ће се до краја 2007. године реализовати до сада највећи учинак од почетка рада термоелектрана. За ТЕНТ А и Б превеће се тако по садашњој рачуници око 24,5 милиона тона угља, што је више него 1990. године када је остварен рекорд у превозу од око 24,3 милиона тона. А само у првом тромесечју 2008. године за ПД ТЕНТ биће, према плану, превезено укупно 6,5 милиона тона угља.

виђене послове у зимском периоду. Значи, у нашим активностима примењујемо тзв. животне мере, јер такав је овај посао да се баш ништа не сме препустити случају. Не чека се на то да наиђу ниске температуре, па да се тек онда одлучујемо шта ћемо радити. Испоштован је и систем квалитета јер су и све мере које се њиме предвиђају реализоване, уз побољшања услова рада на електролокомотивама, инсталирањем клима-уређаја.

Блага зима уштедела материјал

Како каже Радивоје Теофиловић, шеф Службе вуче и председник „Зимског одбора“ очекује се да је за зимску сезону све унапред испланирано. Тачније, када ће, ко и у којој ситуацији бити на неком месту, шта би све требало тада да се уради и још много само наизглед таквих ситуација. Када је реч о набавкама, потрошни материјал овог пута није ни набављан, јер је прошла зима била толико блага да од расположивог материјала ништа није потрошено. Обезбеђене су,

тако, довољне количине соли, бакљи и алкохола, који се сипа у посебне посуде на вагонима, где су уграђени распршивачи који делују када се систем за кочење замрзне. Ове године, међутим, више се радило на припреми и организацији посла. Разрађивале су се поједине ситуације, као на пример, шта радити ако падне велики снег и заведе скретнице које су слабе тачке у таквим условима, а посебно оне без посаде.

Железнички транспорт биће ове зиме спремнији, са више извршилаца на појединим пословима и са довољно радника на свим радним местима. Једини проблем је у томе што такво кадровско подмлађивање значи и да ови млађи радници тек треба да доживе „ледено крштење“ и да се први пут суоче с тим да откоче и покрену залеђени воз.

– Када падне велики снег, може али и не мора да буде много проблема ако се добро чисти. И највећи снег за дан-два може да се очисти – примећује Теофиловић. Највеће тешкоће причињавају ниске температуре, нарочито када у истом дану дође до њихових великих промена. Јер, није алармантно уколико су оне, рецимо, пет дана константно ниске. Тада се и средства и људи привикну и ситуација је стабилна. Али, када се температура са минус три степени Целзијусових преко ноћи спусти и до минус 15, тада настају шокови за средства, али и за људе. Те прве ударе треба издржати и одржати превоз и уравнотежити га са производним системом, где такође настају проблеми. За температуре испод минус 20 степени не постоји ни железничко упутство о томе како тада треба радити. Једноставно, нема га. Тек тада је на правој проби припремљеност опреме и људи, а посебно је битно стечено искуство у тим ситуацијама.

Дневно се превози 60.000 тона угља

Кристина Јанићијевић

Искључења и протести

Због тродневног искључења са мреже, у селу Беривојце, у косовскокаменичкој општини, протесту Срба придружили се Албанци и Роми

Почетком овог месеца једна вест са Косова и Метохије завредила је посебну пажњу медија иако се односила „само“ на електроенергетске прилике у Покрајини, које су мање-више исте још од јуна 1999. године. Реч је о протесту мештана села Беривојце, у косовскокаменичкој општини, који је „искочио“ из устаљених међунационалних односа на Космету и окупио из истог разлога и на исти начин све мештане – Србе, Албанце и Роми. За већину медија вест је била у томе што су Срби и Албанци заједно протестовали, за понеке и то што су успели да приволе Косовску електроенергетску компанију (КЕК) да им укључи струју.

Ивица Митровић, директор Дистрибуције Ѓијлане у ЈП „Електрокосмет“ рекао је за наш лист да су мештани Беривојца били три дана без струје и да су узбуркали јавност тиме што су блокирали пут Ѓијлане–Каменица–Бујановац, а нарочито својом заједничком истрајношћу. Као разлог за искључење Беривојца са мреже, КЕК је навео то што Срби не плаћају рачуне за струју, а како они, са 130 кућа, чине већину у селу, и осталих стотинак потрошача остало је без напајања. Зато су се Албанци и Роми придружили Србима у протесту.

Митровић објашњава да се на само два километра од Беривојца налази новоизграђена трафо-станица 110 киловолти и да ниједан квар није могао да буде оправдање за тако дуг прекид у напајању. Штавише, представници КЕК-а отворено су рекли да је реч о неплаћеним рачунима, а правну основу за овакав свој поступак нашли су у уговорима које су Срби из овог села 2001. године потписали са овом компанијом, мада су они од тих уговора одустали када су схватили да ни под тим условом неће имати боље снабдевање. Представници Унмика помогли су да се спор оконча и протест престане, али иза тродневног мрака у Беривојцу остала су питања на која нико у администрацији Унмика није ни покушао да одговори. Представници привремених институција локалне власти у Косовској Каменици огласили су се оценом да није прави тренутак за овакав поступак КЕК-а, а званичници КЕК-а тврдили да не могу да подмире потребе за електричном енергијом зато што велики број потрошача не плаћа рачуне за струју. У узроке оваког стања није се улазило.

Симболика опстанка

Тако је село Беривојце постало још један, нови, симбол електроенергетске напетости на Косову и Метохији, кроз коју се прелама и најочигледније исказује укупно стање у Покрајини. Прошле зиме била су то српска села у липљанској

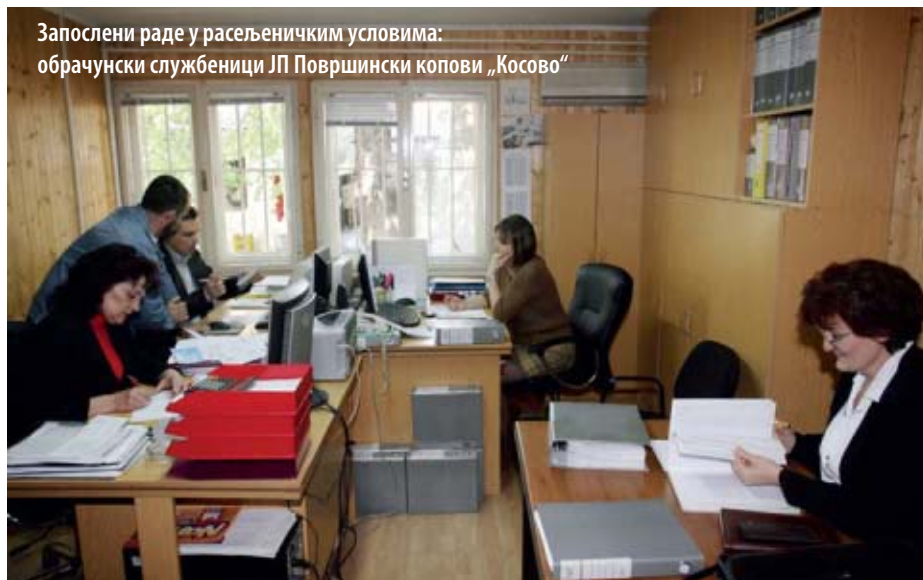
општини, која су најхладније дане у низу провела без струје. Њиховим тадашњим протестима нису се придружили комшије Албанци, а ни преговори о статусу Космета нису се били захуктали. У Беривојцу, мештани Албанци су пред ТВ камерама изјављивали: „Политика је друго, ово је живот.“ У осталим срединама на протесте Срба никада нико није тако реаговао, а најмање званичници. Срби су, пак, свих протеклих година тврдили да је њихова егзистенцијална угроженост израз политике привремене управе на Косову и Метохији према њиховом опстанку. Тврдили су да се искључивање струје користи да би се постигли политички циљеви.

Недостаје снага у систему

Срби одбијају да плаћају рачуне за струју зато што су протерани са својих радних места, што им је ускраћено право на рад и слободу кретања, што су заточеници у сопственим домовима. Погоотово не желе да плаћају рачуне КЕК-у, који је, после протеривања Срба и осталих неалбанаца из електропривредних објеката на Космету, основан као етнички чиста компанија. Додатно је то што КЕК не успева да обезбеди довољну количину електричне енергије и непрестано држи на снази оштре редукције потрошње. Разврставши потрошаче у три категорије према проценту наплате, готово сва српска насеља сместио је у групу „Це“, која се ових дана снабдева по систему „три сата има, три сата нема напајања“.

Главни проблем у ствари је у томе што обилићке електране не могу да произведу довољну количину електричне енергије за потребе косметског подручја, откако је Унмик преузео управљање Покрајином. Упућени кажу да оштре редукције не умањују значајније количину утрошене енергије, већ се на овај начин надомешта мањак снаге у систему. Прво питање за Унмик је, дакле, зашто Космет нема довољно струје упркос значајним инсталисаним капацитетима. Када је ЕПС управљао косметским коповима и електранама, трећина енергије произведене у ТЕ „Косово“ пласирана је изван ове покрајине. И тада није било редукција потрошње.

А. Цвијановић

Запослени раде у расељеничким условима: обрачунски службеници ЈП Површински копови „Косово“

Синдикати, ипак, незадовољни

Мада су неки синдикални захтеви уважени, Конфедерација слободних синдиката тражила да се до краја марта одложи скупштинска расправа о предложеним решењима

Влада Србије утврдила је 6. децембра ове године Предлог закона о праву на бесплатне акције и новчану накнаду коју грађани остварују у процесу приватизације и одмах га послала у скупштинску процедуру, како би био усвојен по хитном поступку. На конференцији за новинаре речено је да је то један од најважнијих петооктобарских закона, који, за разлику од сличне поделе бесплатних акција у другим земљама, грађанима даје реалну вредност око хиљаду евра. За поделу је, како је саопштио Божидар Ђелић, потпредседник Владе, намењено четири милијарде евра, и то кроз 15 одсто тржишне вредности јавних предузећа, као и продајом постојећих акција 68 предузећа приватизованих методом тендера, које се налазе у Приватизационом регистру.

Према предложеном решењу, запослени и бивши запослени у јавним предузећима могу да бирају да ли ће узети 200 евра по години стажа, и то према процењеној тржишној вредности укупног капитала предузећа пре спроведене приватизације, или бонус, који за ЕПС, рецимо, износи укупно 220 милиона евра.

Наставак преговора?

Истог дана када је Влада усвојила предлог овог закона огласила се и Конфедерација слободних синдиката, која окупља синдикате свих јавних предузећа са листе за бесплатне акције, изузев НИС-а. Она је захтевала да се скупштинска расправа одложи до краја марта идуче године да би се у међувремену постигла сагласност око питања са којима синдикати и даље нису сагласни.

Мирослав Величковић, председник Синдиката ЕПС-а рекао је за наш лист да ће овај, као и остали синдикати у Кон-

Упис акција пре приватизације: радници „Колубаре“

федерацији, још једном размотрити решења из предложеног закона и у врло кратком року доставити своје ставове надлежним скупштинским одборима.

– Обавестићемо чланство да је предлагач закона уважио неке од наших захтева и да је ово верзија до које се дошло, између осталог, и под притиском синдиката. Рецимо, прихваћено је да запослени и бивши запослени у јавним предузећима добију право на упис акција кад и остали грађани, а не да чекају, како је првобитно предлагано, до времена када ова предузећа уђу у приватизацију. То значи да ће и запослени моћи да упишу акције најкасније шест месеци одступања на снагу овог новог закона. Право располагања акцијама стећи ће најкасније до 31. 12. 2010. године, односно када крене приватизација одређеног јавног предузећа. За нас у ЕПС-у то је значајно зато што ми и не желимо да се ЕПС брзо приватизује, већ смо се определили за формирање акционарског друштва у већинском власништву државе, у коме би уписане акције имали и запослени и бивши запослени – казао је Величковић.

Мање од траженог

Он истиче да су представници Синдиката ЕПС-а у преговарачком тиму успели да се изборе да се у број радника с правом на бесплатне акције уврсте и радници Подземне експлоатације угља

за године проведене у ЕПС-у, као и запослени у ЕМС-у. Каже да се у Синдикату ЕПС-а рачуна да ће право на бесплатне акције ЕПС-а моћи да оствари око 55.000 људи, дакле, сви запослени у ЕПС-у, ЕМС-у и ПЕУ, као и бивши запослени у овим предузећима.

Величковић наглашава да синдикати могу да буду задовољни тиме што су успели да запослени добију право на упис акција пре приватизације предузећа, а Синдикат ЕПС-а додатно и због тога што је то право изборио за све своје чланство, то јест, за ЕПС, ЕМС и ПЕУ.

– Тачно је да ће са оваквим законом запослени добити знатно мању вредност него што су синдикати јавних предузећа тражили својим предлогом закона о бесплатним акцијама, који је упућен Скупштини, али није ушао у скупштинску процедуру и очигледно неће ни бити предмет скупштинске расправе. Зато ми и тражимо да се расправа о владином предлогу закона одложи, како бисмо добили на времену за даље преговоре. Ипак, не треба заборавити да Влада уопште није имала у виду акције за запослене у јавним предузећима и да су то питање у Србији отворили синдикати, понудивши свој предлог закона о бесплатним акцијама. Сада смо, према томе, добили нешто од траженог. Видећемо да ли можемо да добијемо више од тога – рекао је Величковић.

А. Цвијановић

И Бога призваше у помоћ

Струја не треба да поскупи, јер је Бог Србији подарио ресурсе, рече један експерт. – Зашто се залажу за енергетску ефикасност и обновљиве изворе енергије, а јевтину електричну енергију? – Ко се то залаже за принципе ЕУ, а само ЕПС-у не дозвољава ни „т“ од тржишта?

Колико нас је Бог обдарио: копови „Колубаре“

Скромни захтев Електропривреде Србије за повећање цена електричне енергије дочекан је на једној ТВ станици на нож – речено је дословце како је Бог подарио Србији такве природне погодности да поскупљење једва да има смисла. Кад вајни коментатор и енергетски стручњак стане иза таквог става, то говори о њему, али кад тај став милионском аудиторијуму проследи телевизија са националном фреквенцијом, то постаје нешто сасвим друго.

Зашто се, уосталом, у јавности и процедура теза о божјој милости према Србији која оспорава право на више цене струје? И то у медију на коме је истина тако релативан појам, а Бог и религија се помињу само када се бране људска права.

Да ли та прича о божјим даровима онда треба да важи и за земље које имају нафту? Онда ни оне не би смеле да дижу цене свог природног богатства? Или за земље где има руда или шума, пошто би и оне морале да у бесцење продају метале и дрво? Или за земље богате зиратним земљиштем, чија храна треба да се нуди у бесцење? Никад краја списку бесмислених примера које можемо стрпати у исти кош са бесмисленим ставом експерта који потпуно негира вековима стварани систем економије, вредности, тржишта...

Нема места истини

Ако би се поменута теза побијала аргументима, лако је установити да не почива на истини. Енергетски ресурси које поседује Србија сврставају је међу сиромашне земље. Увоз енергије је најкрупнија ставка у спољнотрговинском билансу земље. Чак и кад би поседовали природне ресурсе за производњу електричне енергије, сваки лаик зна да отварање рудника, из-

градња и одржавање централе... коштају по светским ценама. На тим машинама из великог света, баш као и тамо, производи се иста та роба, истог квалитета. Нема, дакле, никакве могућности да се у Србији производи и продаје најјефтинија струја у Европи, како је данас, чак и под условом да ЕПС има десет генијалних научника какви су били Никола Тесла или Михаило Пупин. Или да је Бог погледао и ЕПС.

Тај један ТВ прилог само је повод за причу како се медији данас баве електропривредом и ценом струје. Поменути експерт и став су драстичан пример обмањивања јавности, који врви од незнања или намере. Али, ни у другим медијима нема објективног приказа, анализе и стручне полемике о ставовима ЕПС-а. Давно је један угледни академик поредио наш менталитет са људима развијених земаља: конкретно, од малих ногу уче нас како нам је земља лепа и богата, плодна и берићетна, док у Швајцарској деци говоре како у оним брдима и неповољној клими треба много радити, трудити се и учити да би се добро живело.

Та прича се овде неће чути. Медији данас не едукују, па не чуди, али растујуће, што стално пуне главе људима да свако поскупљење електричне енергије крије неку ујдурму, лењост или неспособност електропривредника. Уз много мање буке пролазе поскупљења хлеба, меса, јестивог уља, да о дериватима нафте не говоримо. Струја је увек трн у оку. Заслуге за то припадају и политичарима који и данас ЕПС виде као највећу брану од инфлације и народног незадовољства.

У правој поплави јавних гласила није лако сачинити преглед свега што се пише и чује, а поготово оценити стварни утицај на јавно мњење. Као и свака елементарна непогода, ова поплава руши и разара све

што је вредно. А када се поплава повуче, зна се шта остаје.

У последњих месец дана у медијима су доминирале три теме из ове области: цене струје, подела деоница и изградња нуклеарке. Поскупљењем, односно ценама, сви се баве. Суштину нико не помиње. Ако смо као друштво за тржишну привреду, ако смо део окружења и Европе, ваљало би да се поштују тржишни принципи. Игнорисање истине и обмањивање народа наноси штету, управо том народу. Поготово на дужи рок, јер све ће то на крају платити – народ. Било кроз несташице и редукције, било све већим увозом све скупље струје. „Струјни удар“, „Дизање напона“, „Струјом по џепу“... само су неки од наслова који су најављивали поскупљење од чак – 5,8 одсто. Охрабрује, ипак, да су неки листови, који одолевају „жутом таласу“, указивали да струја треба да поскупи.

Шта се све крије?

Реформама у енергетском сектору медији се и не баве. Неко и то треба да научи да би подржао реформе и изменање „енергетских“ надлежности из политичких органа у независна регулаторна тела која треба да доведу до објективног и стручног одлучивања. Неко би ипак морао да чита и разуме шта пише у тим документима, да би потом објаснио читаоцима. Реформама у овом сектору не баве се ни они који би морали да конкретним одлукама овде уведу принципе ЕУ. Они то сада не чине. Напротив. Они се само куну у ЕУ и на реверима носе њену заставу, а ЕПС им служи за стицање јефтиних политичких поена код народа. По коју цену за државу, видећемо.

Занимљиво је да се у неколико ме-

дија (уек истих) појављују приче о ефикасном коришћењу енергије и учешћу нових и обновљивих извора. Кад се потрошња енергије у Србији упоређује са друштвеним производом земље, четири до пет пута је већа него у развијеним земљама. По другим мерилима однос је мањи. Али, закључак је јасан – потрошачи су прави расипници.

Ниједан медиј који се залаже за ту енергетску ефикасност, не доводи у везу цену енергије и енергетску ефикасност. Уче нас како то раде велике земље, крију податак о цени енергије тамо, а када дође време да овде поскупи струја, одмах се обруше на ЕПС. Заобилазе чињеницу да нема ефикасности док је цена струје бесмислено ниска и да нема штедње јефтине енергије.

Или, залажу се за мале електране и обновљиве изворе енергије, а не кажу да се те приче не исплате без реалне цене енергије. Без више цене нико нема интерес за то, а еколошка свест није покретачки мотив за конкретне акције. Ти аутори неће да напишу да је енергија из таквих извора скупља, прозивају државу да створи амбијент, али, само под једним условом – да струја не поскупи. Или, да не поскупи струја ЕПС-а, а нека друга би и могла.

Акције и нови обрти

Прича о акцијама јавних предузећа поприма обресе криминалистичког филма – у свакој новој сцени, сваки дан заправо, добија нови обрт. Уместо старог закона по коме је 15 одсто вредности требало поделити запосленима и пензионерима јавних предузећа, других 15 одсто грађанима (просвета, здравство, војска, полиција) који нису стекли акције у својим предузећима, изненада се појавио предлог да се 15 одсто подели свим пунолетним грађанима Србије и да се још 15 одсто изнесе на берзу.

Питања и непознаница сијасет – зашто, како, по којој вредности предузећа, чији је то предлог... Све то изазвало је лавину протеста, али и одобравања. Опет нема медија који би се озбиљно позабавио том темом. Популизам диже тираж! Истина је опет жртва! Неки кажу да је то предизборна „шарена лажа“ ради стицања популарности, други да предлагача не треба потцењивати, јер ће он „јахати“ па докле стигне, док трећи, међу њима и неки економисти, подржаше пројекат, јер ће, замислите, берза оживети. А колико ће јефтиних акција купити они који имају пара? О томе медији ћуте. Ваљда и због тога што су неки власници медија управо могући купци тих акција.

Србија је, нажалост, последња у Европи која се суочава са тектонским променама економског система. У нормалним земљама људи добро зарађују, па онда плаћају робе или услуге по тржишним ценама, а имовину стичу куповином, наслеђем или поклоном, никако деобом туђег. Како су насилним стварањем јавних предузећа 1991. године од државе направили власника предузећа, тако се и сада насилним и брзим путем жели немогуће – праведна расподела те државне имовине. Продајом друштвених предузећа запослени у њима постали су власници неког дела. Сличан аршин треба наћи и за људе из јавних предузећа. И они који су радили у државним службама: учитељи, лекари, полицајци и други, требало би, такође, нешто да добију. Истичемо, они који су радили. А творац има намеру да награди све пунолетне, а не само оне који су радили.

У сезони лова у мутном, када свако покушава да нешто зграби – једни деонице, други популарност и власт, трећи позицију за куповину јефтиних акција, ни медији нису невини. Они ће зарад тиража писати оно што народ воли.

Боже сачувај да их науче шта су акције и како да зараде на њима.

Нуклеарка као бајка

Медији су се бавили и нуклеарним електранама у Србији. Као код цена и деоница, и на овој теми је дошло до подела: почев од министара и стручњака или наводних стручњака, па до медија. Случајно или намерно, један члан Владе је поменуо нуклеарке у склопу неке будуће стратегије одрживог развоја. Касније је одрицао чак и помисао о градњи нуклеарних електрана у Србији, али није вредело. Тема је ушла на прве стране медија, страсти су узвеле.

Истина је једино да и кад би неко донео одлуку о градњи нуклеарке, ми је не бисмо добили бар још две деценије. Прво, немамо стручне људе који знају и умеју да раде у таквим објектима. Ни у школама и факултетима нема студената, ни предмета о нуклеаркама. А некада смо слали људе у Енглеску да студирају атомску физику! Друго, нема пара, ни за класичне производне објекте, а камоли за нуклеарке. Треће, ниједна наша фабрика не производи, нити ишта зна о опреми за такве централе. И тако би се могло ређати.

Многи су у јавним наступима помињали важећу стратегију развоја енергетике и ослањање на сопствене енергетске ресурсе, углавном угаљ. Може ли се документ о развоју у следећих седам година уопште звати стратегија и може ли ослонац државе да буде само ресурс који имамо за још 50 година? Чињеница да нам је угаљ ослонац најбоље говори о оном природном богатству које нам је свевишњи подарио, а које је послужило експерту с почетка текста као аргумент за задржавање цене на најнижем нивоу у Европи.

Драгослав Недељковић

(новинар који више од 40 година пише о енергетици)

Литерарни конкурс ЕПС И ДЕЦА

Изабрано 10 најбољих радова

Стручни жири Електропривреде Србије изабрао је почетком децембра 10 најбољих радова на литерарном конкурс „ЕНЕРГИЈА И ПРИРОДА – МОЈИ ПРИЈАТЕЉИ“. Жири у саставу: Драган Хамовић, ЈП Завод за издавање уџбеника, председник жирија, Иван Радосављевић, Стубови културе, члан, Градимир Стојковић, дејчи писац, члан, Сања Рославцев и Нина Милетић Милосављевић, представници ЕПС-а, изабрао је 10 најбољих радова, а имена аутора су: Јована Солдатовић, VI разред, ОШ „23. октобар“, Кленак; Мартина Хрћан, IV разред, ОШ „Људовит Штур“, Кисач; Мирко Јевтић, V разред, ОШ „Б.П. Пинки“, Стара Пазова; Лиора Шијачки, VI разред, ОШ „Михаило Петровић Алас“, Београд; Лав Тимотијевић, V разред, ОШ „Никола Тесла“, Београд; Александра Бабић, VIII разред, ОШ „Војвода Пријезда“, Сталаћ; Јелена Лазић, VI разред, ОШ „Браћа Недић“, Осечина; Данијел Лазић, VIII разред, ОШ „Добрила Стамболић“, Сврљиг; Лана Здравковић, IV разред, ОШ „Јован Цвијић“, Костолац; Емилија Радосављевић, VI разред, ОШ „Лепосавић“, Лепосавић. Свечана додела награда за 10 најбољих малих писаца биће средином децембра у Центру лепих уметности „GUARNERIUS“ у Београду.

На литерарни конкурс, који је трајао од 6. октобра до 6. новембра, стигла су 1.042 рада које су од више хиљада радова изабрали учитељи и наставници из 231 школе широм Србије. Стручни жирији привредних друштава ЕПС-а изабрали су 60 најбољих од којих је жири ЕПС-а изабрао 10 нај бољих радова.

Н. М. М.

ТЕНТ није пети европски загађивач

ТЕ „Никола Тесла” је на 58. месту, међу 150 највећих европских термоелектрана, са емисијом угљен-диоксида од 1,06 тона по мегават-сату

Информација која се протеклог месеца појавила у већини домаћих медија да је Привредно друштво ТЕ „Никола Тесла” пети загађивач у Европи нетачна је и непрецизна и у њој су изостављене неке битне чињенице, јединствена је оцена стручне јавности изнете тим поводом.

– ТЕ „Никола Тесла” је шеста по величини термоелектрана у Европи, а по емисији угљен-диоксида од 1,06 тона по мегават сату је на 58. месту од укупно 150 наведених термоенергетских објеката у Европи – каже Бошко Буха, директор ПД ТЕНТ. – За производњу електричне енергије користи лигнит, чијим се сагоревањем неминовно ослобађа угљен-диоксид. Такве чињенице драстично се разликују од информације која се појавила у медијима, а зачуђујуће је и то што су сви ови подаци били доступни и аутору ове информације и то управо на сајту са кога је она преузета.

Како је даље истакао Буха, истина је, такође, да је Електропривреда Србије, међу електроенергетским компанијама, тек на 128. месту у свету по емисији угљен-диоксида, а да ТЕНТ у оквиру ЕПС-а производи скоро 50 одсто укупних количина електричне енергије. Према свим тим параметрима, који се могу проверити и претрагом на сајту Међународне еколошке организације „Карма”, са кога је ТАНЈУГ преузео спорну информацију, Србија нема обавезу смањивања емисије угљен-диоксида. Ово је, чини се, кључни податак који јасно говори

Бошко Буха: Србија нема обавезу смањивања емисије угљен-диоксида

о томе да ТЕНТ није тако велики загађивач, као што је то представљено у објављеној информацији.

Последњих година у ТЕНТ-у је начињен огроман еколошки искорак у квалитативном смислу, а житељима овог краја видљив је и голим оком. Како би се заштита животне средине у овом делу Србије довела на стандардима прописане норме, од 2002. године до сада изграђено је пет електрофилтера на блоковима ТЕНТ А, а ускоро ће почети градња шестог. Емисија штетних честица смањена је на 50 милиграма по кубном метру, што је европски еколошки стандард. До сада је само за те намене уложено више од 25 милиона евра.

– То је, међутим, само почетак онога што намеравамо даље да радимо – рекао је Буха и подсетио да је на локацији ТЕНТ Б, у сарадњи са Европском агенцијом за реконструкцију, почела изградња система за транспорт и депоновање пепела. – Тим пројек-

том, вредним 30 милиона евра, биће настављена наша борба за суштинско побољшање квалитета живота у овом крају. За годину дана, када се тај пројекат заврши, зауставиће се развејавање пепела са постојећих депонија, обезбедиће се очување подземних вода и омогућиће се да пепео постане сировина у неким областима нискоградње, пре свега у путној привреди.

То је само део позамашног програма заштите животне које ће се у ПД ТЕНТ реализовати. Тим поводом Буха наводи и да се добро зна шта се све још мора на том плану учинити. Уосталом, то није наша жеља, већ су и у садашњим законима предвиђене обавезе које је држава прописала. Србија је, уосталом, потписник и међудржавног Уговора о формирању енергетске заједнице у коме су јасно дефинисане еколошке обавезе које се морају спровести до 2020. године – закључио је Буха.

Ђ. Поповић

Кинески зид на пепелишту

ТЕНТ Б гради насип сопственим снагама па ће у каси остати 20 милиона динара. - Крај радова у марту 2008. године

Магловито новембарско јутро на депонији пепела и шљаке ТЕ „Никола Тесла Б“. Снег ове године пожurio, па пасивна касета два ове депоније пре подсећа на завејану ливаду него на огромну гомилу пепела. Радови на преградном насипу између пасивне касете два и још неактивираних касета три представљају почетак припрема за ново одлагање пепела и шљаке. Тај посао, да би се активирала касета два, мора да се заврши без обзира на то да ли ће се пепео у њу одлагати по старој или новој технологији. Јер, сада активна касета један биће попуњена до краја већ у августу наредне године. Пошто се не може стићи да се хидроциклонима, осим ободних, уради и преградни насип, у ТЕНТ Б су одлучили да га граде сами, сопственом механизацијом. На тај начин биће уштеђено око 20 милиона динара, колико се за такав посао плаћају извођачи радова. Упоредо с насипима биће урађен и други дренажни прстен за касету два и за то је већ уговорен сав потребан материјал и одабран извођач на тендеру. Оба посла требало би, ако временски услови дозволе, да се заврше до краја марта 2008. године.

Према речима Душана Мађараца, шефа Службе за унутрашњи транспорт угља и отпрему пепела, од сада је урађено око 270 метара насипа од укупно 1.750 метара. Тај „зид“ у основи је широк 31 метар, а просечна висина му је између пет и шест метара, чиме се ниво касете два подиже са 86 метара надморске висине на 91 метар. У насип ће бити уграђено око 200.000 кубних метара пепела. У тако великом и озбиљном захвату све изгледа монументално, па подсећа и на чувени Кинески зид у малом.

Како истиче Митар Самарџић, пословођа депоније пепела ТЕНТ Б, радови на преградном насипу започети су једним булдозером средином октоб-

Са преградним насипом започеле припреме за ново одлагање пепела и шљаке

ра, а однедавно ради још једна машина која је била на позајмици у ТЕ „Морава“. Притисло суморно време, магла као да успорава и звук, па се бректање булдозера чује тек из непосредне близине. Булдозерима управљају Предраг Гајић и Аца Петровић. Аца снажном машином са позајмишта удаљеног педесетак метара гура пепео ка насипу где га преузима Гаја, распоређује га и сабија прелазећи „гусеницама“ безброј пута по пепелу. Искусни булдозериста, уобличавајући косину, пропиње машину, тако да се обичном посматрачу чини као да ће се сваког тренутка обрушити. Около су „тајни знаци“, у виду пободених летви разних висина са наглашеним жутим и црвеним тачкама, које је поставио пословођа Митар, а које булдозеристи добро читају и налазе се.

Технологија по пројекту Рударског института из Београда, чији стручњаци обављају и надзор радова, налаже да се прво наносе слојеви од по 30

центиметара, а затим да се сабијају булдозерима. Кад није влажно време, обавезно је квашење пепела у насипу помоћу прскача који стоје поређани као војници са његове спољне стране. Пепео је, наглашава Мађарац, врло специфичан и понаша се сасвим другачије у односу на друге врсте материјала, а Самарџић примећује да ће се радити све док се температуре не спусте испод нуле и буду „у минусу“ током целог дана. Не би ваљало да се у насип сабија залеђени пепео.

– Није нам циљ да се ради по сваку цену, већ да направимо квалитетан насип – наглашава Самарџић. – А уз то, и да се ови послови ипак заврше како је и било планирано. Сто метара насипа за недељу дана са два булдозера већ је „устањени темпо“, који обећава завршетак послова до пролећа, када би требало засејати траву на деловима депоније одакле је узиман пепео за израду насипа.

Р. Радосављевић

Хероји на удару

Брдо између Врчина и Гроцке, на којем су 2. фебруара 2005. монтери постали хероји

„Треба видети и призор кад на нашим ваздушним водовима суше веш, или кад саграде пекару на трафо-станици. Баш пре неки дан поднет је захтев да се око трафо-станице на Копитаревеј градини изгради цвећарска радња. Чудо једно!“

Био је то догађај који је остао непознат јавности. Чуо сам за њега тек недавно од инжењера Мирослава Босанчића, техничког директора Привредног друштва „Електродистрибуција Београд“, иако је од тада прошло готово три године. Наиме, ваљда последњих дана јануара 2005, на неприступачном терену негде између Врчина и Гроцке, прекинуо се подземни кабл којим се овај крај снабдевао струјом: бог те пита колико је домова и предузећа тамо остало „у мраку“. И на све то, снег притиснуо, мраз стегао, а подземни квар никако да се открије. И тада, у безнадежној ситуацији, у помоћ су прискочили монтери ЕДБ-а, њих више од сто: дотерали су механизацију докле је било проходно, а онда каблом дужином од километра, „премостили“ квар, бар док не ојужи и отопи, па да га онда пронађу и отклоне.

Али, тај подухват, изведен 2. фебруара, није био нимало лак нити једноставан. Јер, монтери су пешице, на рукама и на „о-рук“, тај кабл превукли по беспућу, снегу и мразу, уз вратоломно брдо и низ убиствену падину, да би струју довели

до угрожених... (знам да би било исправније написати – до потрошача, али би то погрешно осликало стање несрећних људи у кућама без струје и грејања).

Помислио сам да су све њих, који су учествовали у клипсању и тегљењу по брдима око Врчина и Гроцке, власти прогласиле бар за народне хероје! А нису. Јер, и то им је, изгледа, у опису посла?! Навикли су, па ни новине нису обавестили шта су и како извели. Овим кратким подсећањем бар да им изразим захвалност и одам почаст која им свакако припада, па макар и са закашњењем.

Непланирани „пикник“

– И ја сам почео напољу, са њима – поверио ми се инжењер Мирослав Босанчић. – То је леп посао, па понекад личи на излет... ако су услови нормални. Али, такав рад, на терену, претпоставља кварове, а они не бирају ни место ни време. Ни географске, ни метеоролошке услове. А довољно је споменути да имамо више од петнаест хиљада километара водова, шеснаест трафо-станица од

110/10, седамдесет од 35/10 и шест хиљада од 10/0,4 киловолта, са нешто више од седамсто хиљада потрошача... Што вам је једна петина Србије!

Покушао сам да замислим оне промрзле и изнурене монтере око Гроцке и Врчина, или оне што крену да куражно искључују неуредне платише и велике дужнике без панцирних прслука, као весело друштво на пикнику, али ми није ишло... Добро, сигурно да има и много лепих тренутака, али ови ружни су упечатљивији, шта ли?

Како је радити на терену када је температура честрдесет у плусу, а како кад је толико у минусу, да ли је лакше по снегу или опасније по киши, испричаће ми, рече, сами монтери, теренци, кад се сутрадан будем срео с њима.

– Могу да вам опишем само неке од проблема с којима се свакодневно суочавамо. На пример, уби нас немогућност изградње објеката због непостојања детаљних урбанистичких планова оних делова града који су изграђени „дивље“...

– Јесте – ускликнуо сам готово раздрагано што и ја понешто знам. – Калуђерица!

Погледао сам га победоносно, он мене сажаљиво, и наставио да набраја:

– ...Алтина, Вукасовићева, готово читав лева обала Дунава, Грмовац...

Прошпартали смо земљописом Београда, учинило ми се да је онај део који је изграђен без дозвола већи од „регуларног“. Сетио сам се и картонских ромских фавела које ничу као печурке после кише, а у којима се увек нађе неки „мајстор електричар“ да струју узме са бандере или стуба за расвету.

Сазнао сам тако да им подземне инсталације често намерно кидају несавесни инвеститори који и не размишљају какву штету праве: кад с механизацијом крену у посао, израчунали су да им је јефтиније да плате казну, него да дангубе, па кидају само да не би губили у времену. Ужас: да те ухвати страх од те безобзирности.

– Имамо и један проблем о којем можда и не би требало да причам – погледао ме је испод ока, па учивши да као да само то и чекам, наставио: – Трудимо се да наши монтери, у технолошком смислу, буду модерно и квалитетно опремљени, или, када је реч о заштитно-техничкој опреми, о одећи и обући, на пример, то буде оно најбоље. Е, сад, то се купује преко тендера, а имамо тендерске комисије... И добро је што их имамо! Међутим, много је понуђача, а сваки од њих би да послује са нама па, мало-мало, оборе неки од тендера за набавку опреме због нечега: због запете, због безазлене ситнице, па чак и само из злобе... То је врзино коло.

Плакате и 56.000 бандера

Седели смо у канцеларији инжењера Радислава Урошевића, руководиоца Погона одржавања у ужем градском подручју... Он, Пера Вранешевећ из Об-

реновца и ја. И одмах сам Радета питао шта им је посао и чиме се баве. Описао је то сликовито: „Све, од десет киловолтне мреже, до улаза у зграду.“

Приче које сам од њих чуо необичне су: иако су неке налик ноћним морама, а друге као веселе догдовштине, чине заправо једну јединствену која се протеже у недоглед, кроз искуства свих њих.

Споменуо сам о чему сам причао са директором Босанчићем, па је „банку“ одмах преузео Пера, који је пословођа одржавања и јавне расвете у Погону Обреновац, иначе председник Одбора за здравље и безбедност на раду у ЕДБ.

– Тешко је млађе наговорити да носе ха-те-зе опрему, па то ти је. Морамо због њих да водимо рачуна не само о квалитету и сигурности већ и о естетици. Па још и да буде све унифицирано, због визуелног идентитета предузећа. Мора се: лакше је спречити повређивање, него после... Оно, одустали смо од кишних кабаница јер су незгодне за пењање на бандере, али је зато одећа врхунска и непромочива. И обућа, свакако. Али, због тога нам, сигурно, није лакше. Ех, кад би људи знали са чим се све суочавамо...

Наравно, одмах су се „обрушили“ на дивљу градњу, а да би то што боље илустровали, показали су неколико фотографија пред којима сам чак и ја, као лаик, остао запањен. Јер, како да реагује човек кад види – зазидану бандеру? Или кућу саграђену на метар испод водова 110-киловолтног далековода?! Или призор у ком су, због неких радова, стубови далековода остали на „острвцима“ и само што не падају?!

– Треба видети и призор кад на нашим ваздушним водовима суше веш, па да све буде јасније – каже Раде. – Или кад саграде пекару на – трафо-станици... Ево, баш пре неки дан добили смо захтев да се око трафо-станице на Копитаревој градини дозволи изградња цвећарске радње?! Ајде, бар су питали.

Ипак, уза све такво лудило и опасности које уз њега иду, на мене је најјачи утисак оставила она прича о дванаест месинганих стубова са канделабрима који су украдени из Универзитетског парка, испод Капетан-Мишиног здања. И то у комплекту, иако је сваки од њих био тежак 500 килограма! Као и она о крађи каблова под напоном са старог железничког моста преко Саве, када је, у време високог водостаја, брод ударио о железну конструкцију и оштетио је.

Накачио инсталације, па тужио!

Ипак, случај „провајдера“ кабловске телевизије који је искористио бандере ЕДБ-а да накачи своје инсталације, па кад су уклоњене одозго, пресавио табак и тужио их суду, вероватно је најупечатљивији. Можда зато што му је суд, бар у првом степену, дао за право, иако овај „провајдер“ није имао ниједну муштерију. Као, требало је да му дају рок да сам уклони инсталације. Чудо...

– Када бисмо без дозволе померили бандеру за више од пола метра, одговорно лице би могло да заглави затвор до три године, а када нама зазидају стуб, када га оборе, кад однесу каблове, ником ништа. Јури нас комунална инспекција због – лепљења плаката по бандерама! Џаба што их не лепимо ми, на нама је да не дозволимо лепљење, односно да их скидамо. А у Београду, у ужем делу града, има 56.000 бандера: таман када бисмо све наше људе ангажовали бар да их обиђу једном недељно, не бисмо постигли.

Почели су да ми причају о опасностима са којим се суочавају монтери који раде на искључивању великих дужника, али када сам им, не размишљајући, рекао да сам већ написао репортажу о том непризнатом „екстремном спорту“, као да су се разочарали.

Свеједно што раде под заиста тешким условима, што упркос бенефицираном стажу мало ко од монтера доживи дубоку старост, видело се да истински воле свој посао. То сам приметио када су, са жаљењем, причали о томе како млади нерадо долазе код њих, а и кад дођу, гледају да што пре оду.

Милош Лaziћ

Снимио: Градимир Вишњић

Лако је када може да приђе механизација

Сетни рекордери

Први А јаловински систем, током године која је на измаку остварио два месечна рекорда – у јануару и априлу. – Годишњи план производње остварен у августу

Година која је на измаку остаће записана златним словима у историји најстаријег јаловинског система на „Пољу Д“, највећем колубарском угљенокопу. Од почетка рада, још од давне 1966. године, откопано је на том пољу стотине милиона кубика јаловине. Током четири деценије рада било је изванредних производних резултата и рекорда који су остали за памћење. Том низу изузетних производних остварења неколико посебно вредних додала је и ова генерација рудара (њих 156) који су током ове године постигли и два месечна рекорда – у јануару, са откопаних 1,2 милиона кубних метара земље, па у априлу, када су, рушећи тај јануарски рекорд, откопали још 25 хиљада кубика више. Такви месечни резултати допринели су да се годишњи план откопа на овом јаловинском систему оствари већ у августу – четири месеца пре истека календарске године! У историји рударења на овим просторима тако нешто никада пре није забележено.

Ту се, наравно, није стало и од тада је откопано више од два милиона „прекопланских“ кубних метара. Рудари овог копа тиме су се приближили и рекорду свих времена, али га због технолошких потешкоћа највероватније неће успети да достигну. Откопаће, тако, око 8,5 милиона кубика јаловине, што ће бити трећи најбољи резултат до сада.

Прошле недеље посетили смо раднике на овом систему. Повод за сусрет и разговор су изузетни производни резултати постигнути управо на најстаријем јаловинском систему на колубарским коповима. У командни центар система улазе, један за другим, људи избораних лица, у оделима и чизмама покривеним блатом, сакупљеним претходних дана у којима су се рудари, поред осталог, носили и са великим количинама падавина.

За почетак новог радног дана spremни су Драган Гашовић, машински над-

Рекорди без стимуланса: Са јаловинског копа „Поља Д“

зорник, Горан Платанић, рударски надзорник, Јосип Гајер, електронадзорник, Горан Поповић, рударски пословођа... Ту је и Радослав Симић, главни пословођа смене. Журе. Причаћемо, веле, успут... Дошло је, наглашавају, до неочекиваног застоја у производњи због проблема на „глодару“, а то је ситуација која се мора решити у најкраћем року. Заједно са њима „линијским“ превозом стижемо до глодара, а онда уз трасу, дугачку око 9 километара, и до одлагача. Код „глодара“ су радници који већ раде на отклањању узрока застоја. Ту су Предраг Перишић, бравар, Драгиша, Јеремић, варилац, Велисав Симић, багерица, Драган Павловић... На одлагачу у послу тренутно су Радослав Живковић, тракиста, Драган Радосављевић, ВКВ бравар, Небојша Вујатовић, помоћни радник и булдозерци Слободан Марковић и Златко Стојановић. Ехо изговорених речи са тих неколико локација у прохладном децембарском јутру могао би да стане у неколико порука које су, углавном, упућене онима који одлучују о њиховој судбини. Ово је њихова заједничка прича.

– Ма, какви рекорди, ко још о томе води рачуна и коме је потребна та прича. Стално се прича како је дошло време да се плаћа рад а не радно место, а од тога

нема ништа. Наше је само да радимо. А шта смо добили. Када је постигнут први месечни рекорд, дата нам је нека цркавица. Када је други пут остварена највећа месечна производња нико нас није ни погледао. Када је наш шеф тражио да се сви рудари линеарно награде, са по 1.000 динара, речено је да нема пара. Са том исповешћу, поглед је, без изузетка, лутао у даљину, док се на лицима појавила сета. Радослав Симић каже да је права просечна плата у РБ „Колубара“ 17.000 динара. А све остало, до просека од 38.000, са којим се званично барата, представљају различити додаци – регрес, топли оброк, ноћни рад, минути рад... и, тако, укупно 14 ставки – истиче Симић. Уз то, додао је он, третирају нас као раднике који плату примају из буџета. Камо лепе среће да је тако. Чиновници и у овом, демократском, времену живе веома добро. За разлику од нас рудара. Напишите слободно да од нас нема већих паћеника и да нам је све теже...

Има ли ишта нормалније, нагласили су, на крају ови рудари да за овакав рад тражимо и очекујемо награду. Макар на крају пословне године. А, истовремено, у неким предузећима запослени, како извештавају медији, добијају и по 15 плата годишње...

Милун Тадић

До плана – мање од 700.000 тона угља

Велике шансе да костолачки копови ове године произведу до сада највише угља

Биланс производње откритке на највећем костолачком копу реализован већ почетком децембра

Од почетка ове године на највећем костолачком површинском копу остваривани су изванредни производни резултати. План производње јаловине на копу „Дрмно“ од 22 милиона кубика реализован је месец и по дана пре истека календарске године, а биланс откритке од 26,7 милиона кубика чврсте масе испуњен је у првој недељи децембра.

Према свим показатељима и производним кретањима, план производње угља на нивоу привредног друштва није био довољен у питање, јер је готово сваког месеца од почетка године, пре свега на копу „Дрмно“, пребациван месечни план производње. Због квара главног багера на производњи угља на копу „Дрмно“ остварење овогodiшњег плана од нешто преко 7,15 милиона тона угља постало је неизвесно.

У новембру, на основу дневних извештаја, произведено је укупно 669.463 тоне угља, од чега на копу „Дрмно“ 629.425, а на копу „Ђириковац“ 40.038 тона. Ако се овај учинак сабере са оствареним откопом угља за 10 месеци, произлази да је за 11 месеци ове године укупно произведено око 6,47 милиона тона угља. За формално испуњење плана недостаје да се у децембру на оба површинска копа ископа још око 680.826 тона угља, што је у новонасталој ситуацији под знаком питања. На копу „Дрмно“ у децембру очекује се, наиме, нешто мања производња, која ће се кретати од око 20.000 тона угља дневно. Упркос малеру који се десио последњих дана новембра са багером „800“, извесно је да ће рудари копа „Дрмно“ у другој половини децембра испунити годишњи план производње

угља од близу 6,4 милиона тона. До овог циља делило их је од децембра свега око 380.000 тона угља.

Ако се план производње угља формално и не оствари, биће то за - длаку. Остварена овогодишња производња угља на костолачким коповима пратила је, ипак, у корак ангажовање термоенергетских капацитета који ће остварити веома високу производњу електричне енергије. С друге стране, велике су шансе да се ове године досегне и производна цифра од седам милиона тона угља, што би представљало до сада највећу икад остварену производњу на овим површинским коповима. На крају, када се резимирају све радне активности током ове године у Дирекцији за производњу угља ПД „ТЕ – КО Костолац“, може се констатовати да је рад донео резултате који су за свако поштовање.

С. Срећковић

Посао вредан 75 милиона евра

Ревитализација блока А4 завршена за осам и по месеци, а цео пројекат у потпуности финансиран средствима ЕПС-а од продаје електричне енергије

Синхронизацијом блока А4 Термоелектране „Никола Тесла“, 6. децембра у 21.48 сати, завршен је највећи и највреднији ремонтни посао у Електропривреди Србије од 2000. године.

Ревитализација блока А4 која је коштала 75 милиона евра, завршена је за осам и по месеци, а цео пројекат је у потпуности финансиран средствима Електропривреде Србије од продаје електричне енергије.

Пројектом је, поред ревитализације, обухваћена и потпуна модернизација блока снаге 310 мегавата, тако да ће управљање овим постројењем убудуће бити потпуно аутоматизовано. Осим тога, урађени су капитални ремонт турбоагрегата, комплетно је замењен цевни систем котла (замена паровода и загрејача ВП), ремонт помоћних уређаја котловског постројења, адаптација и модернизација електроенергетских постројења, изградња новог електрофилтерског постројења, а изведени су и обимни грађевинско-занатски послови, као и ремонт свих осталих постројења блока.

Посао на блоку А4 остаће запамћен и по до сада највећем ангажману домаћих компанија и научних институција на ремонтним пословима у ТЕ „Никола Тесла“. На тим пословима учествовали су „Гоша-Монтажа“, ТЕ ENEL ABS, „Минел“, Институт „Михило Пупин“, „Енергопроект опрема“, „Изопрогрес“, као и светски признате компаније, удружене у Конзорцијум – Alstom, Boosen Babcock. Комплетан пројекат су водили и надзирали ин-

У току испитивања рада блока А 4

жењери Одржавања, Производње и Инвестиција из ТЕ „Никола Тесла“.

Ово везивање на електроенергетски систем је друга синхронизација блока А4 на мрежу. Прва је обављена у ноћи између 1. и 2. децембра, као што је и било планирано. Синхронизација је била кратка и ограничена неопходношћу даљих испитивања целокупног техничког система на ревитализованом блоку. Тиме су ство-

рени и неопходни предуслови за стабилну синхронизацију која се може остварити у дуготрајнијем раду. Блок је радио читаву ноћ да би 7. децембра ујутро био развезан ради наставка испитивања и неопходних контрола. Реч је о уобичајеним „дечјим болестима“, које су типичне после тако великих ремонтних активности.

С. Марковић

На помолу рекорда

ТЕ „Костолац А“ - 48 одсто изнад плана за једанаест месеци

Од 4,63 милијарде киловат-сати, колики је план за 2007, за протеклих једанаест месеци ТЕ „Костолац“ произвеле око 4,39 милијарде kWh, што најављује и рекордну годишњу производњу. – Улагања у блокове дају резултате

Термоелектране „Костолац“ ће ове године, највероватније, остварити годишњи план производње од преко 4,63 милијарде киловат-часова електричне енергије. То би била и до сада највећа годишња производња. За протеклих једанаест месеци произведено је готово 4,39 милијарди киловат-часова електричне енергије, што је за 5,5 одсто изнад плана за овај период. Томе су највише допринели блокови Термоелектране „Костолац А“, који су у овом периоду електроенергетском систему испоручили око 1,13 милијарди киловат-часова (48 процената више од плана за протеклих 11 месеци). У истом периоду производне јединице у Термоелектрани „Костолац Б“ испоручиле су 2,31 милијарду киловат-часова, што је само за неки проценат мање

од плана. Остварена производња у новембру у ТЕ „Костолац“, стога, за 10 процената већа је од планиране.

– Без обзира на мања потискивања блокова, термоелектране ове године реализују рекордну производњу електричне енергије – каже Љубиша Стевић, директор Дирекције за производњу електричне енергије у ПД „ТЕ-КО Костолац“. Закључно са 5. децембром, енергетском систему Србије испоручено је већ преко 4,52 милијарде киловат-часова, па је до извршења годишњег плана преостало да се у њима произведе још само 110 милиона киловат-часова. Имајући у виду да је до истека ове пословне године остало нешто више од 20 дана, готово је сасвим извесно да ће се годишњи план од 4,63 милијарде киловат-часова реа-

лизовати и пре тога. Овогодишња производња електричне енергије била би и већа да крајем новембра није дошло до квара на кућишту стоп вентила на блоку од 100 мегавата. Већ се утврђује узрок квара на том блоку који је после ревитализације у погону од краја априла ове године и траже се решења да се што пре врати на мрежу.

Уз надпросечну дневну производњу у току новембра, од преко 20 милиона киловат-часова, очигледно је да су костолачки произвођачи електричне енергије, с тим што их са успехом прате и рудари, ушли у период поузданости и добре часовне искоришћености блокова. Јер, производња од готово 4,8 милијарди киловат-часова која се реално очекује до краја године, уколико не буде погонских проблема блокова, до пре само неколико година била је и незамислива. Томе су, свакако, допринела улагања у ремонт и модернизацију постројења у протеклих неколико година.

Ч. Радојчић

У светском врху

ХЕ „Бајина Башта“ до сада произвеле 76,7 милијарди киловат-часова електричне енергије

Са инсталисаном снагом од 1.000 мегавата у ове две електране и са 205 запослених, у светском врху по продуктивности рада

У ХЕ „Бајина Башта“, 27. новембра, обележена је 41 година рада ХЕ и 25 година рада РХЕ. Василије Павићевић, директор ПД „Дринско-Лимске ХЕ“, тим поводом истакао је велики значај који је проточна електрана имала када је давне 1966. године започела рад и то као највећа ХЕ у тадашњој Југославији. Са инсталисаном снагом од укупно 1.000 мегавата, ХЕ и РХЕ „Бајина Башта“ задржале су кључну улогу у раду ЕЕС Србије. Посебну сигурност његовом раду обезбеђује и акумулационо језеро РХЕ

„Бајина Башта“, са златном резервом од оптималних 194 милиона киловат-часова. Значајно је, свакако, и то да се, имајући у виду да имају само 205 радника, овде остварује продуктивност рада од пет мегавата по запосленом, што је проценат на светском нивоу.

Како је даље истакао Павићевић, на основу недавно потписаног уговора са аустријском фирмом VA Tech Hydro о ревитализацији проточне хидроелектране када се заврши у 2012. години, са радом ће наставити готово нова елект-

рана. Њен радни век на тај начин биће продужен за наредних 40 година. Повећаће се и инсталисана снага агрегата за више од 50 мегавата, из којих ће се годишње добијати још око 26 милиона киловат-часова електричне енергије.

ХЕ „Бајина Башта“ за ово време произвела је 60,8 милијарди киловат-часова електричне енергије, а РХЕ за протеклих четврт века око 16 милијарди kWh или заједно 76,7 милијарди киловат-часова електричне енергије. На високом нивоу стално је одржавана и њихова погонска спремност, а уз ХЕ „Зворник“, произведени киловат-часови у њима спадају у најјефтиније у ЕПС-у.

М. Ђокић

ЗАВРШЕНИ РЕМОНТИ У ПД „ДРИНСКО-ЛИМСКЕ ХЕ“

Акумулације се опорављају

Продужени ремонти у ХЕ „Зворник“ и ХЕ „Потпећ“, у очекивању већег дотока дринског и лимског слива, завршени су пре предвиђеног рока. Како истиче Милорад Драгић, директор ХЕ „Зворник“, послови су приведени крају у прави час јер је Дрином дошла силна вода, па је тако у ХЕ „Бајина Башта“ било и прелива.

— Ремонт првог агрегата у ХЕ „Потпећ“ на којем је било и највише посла завршен је у другој половини новембра. Радом у две смене за само шест дана окончан је и ремонт Б генератора — каже Предраг Млађеновић, технички директор „Лимских ХЕ“. И овде, значи, баш на време, јер је тих дана Лимом ишло и 600 кубика воде у секунди, с тим што пројектовани доток у тој проточној електрани износи 165 кубика.

Значајно је што се и акумулације сасвим опорављају. Попуњеност језера на Увцу крајем новембра износила је 83 одсто, на Кокином Броду 63, Бистрици 96 и у ХЕ „Потпећ“ 86 одсто. Услед снежних падавина наредних дана оне ће се, свакако, убрзо и напунити. Доток Дрине је у међувремену нагло повећан и достигао је и 1.000 кубика у секунди. Акумулационо језеро РХЕ на Тари крајем новембра имало је енергетски садржај од 170 милиона киловат-часова електричне енергије и ускоро ће се напунити. Погонска спремност у ПД „Дринско-Лимске ХЕ“ је на високом нивоу, а и акумулације се благовремено попуњавају за рад у зимским условима.

М. Ђ.

Вишеструко вратила уложено

Енергетски потенцијал Дунава још није исцрпљен: ХЕ „Ђердап II“

Под истим кровом српска и румунска електрана. – У најмлађем објекту ЕПС-а до сада произведено 27,6 милијарди киловат-часова и преведено више од 21.000 пловила

ХЕПС „Ђердап II“ испунио је 3. децембра тридесет година од почетка радова на изградњи сада већ најмлађег хидроенергетског објекта ЈП ЕПС. Са

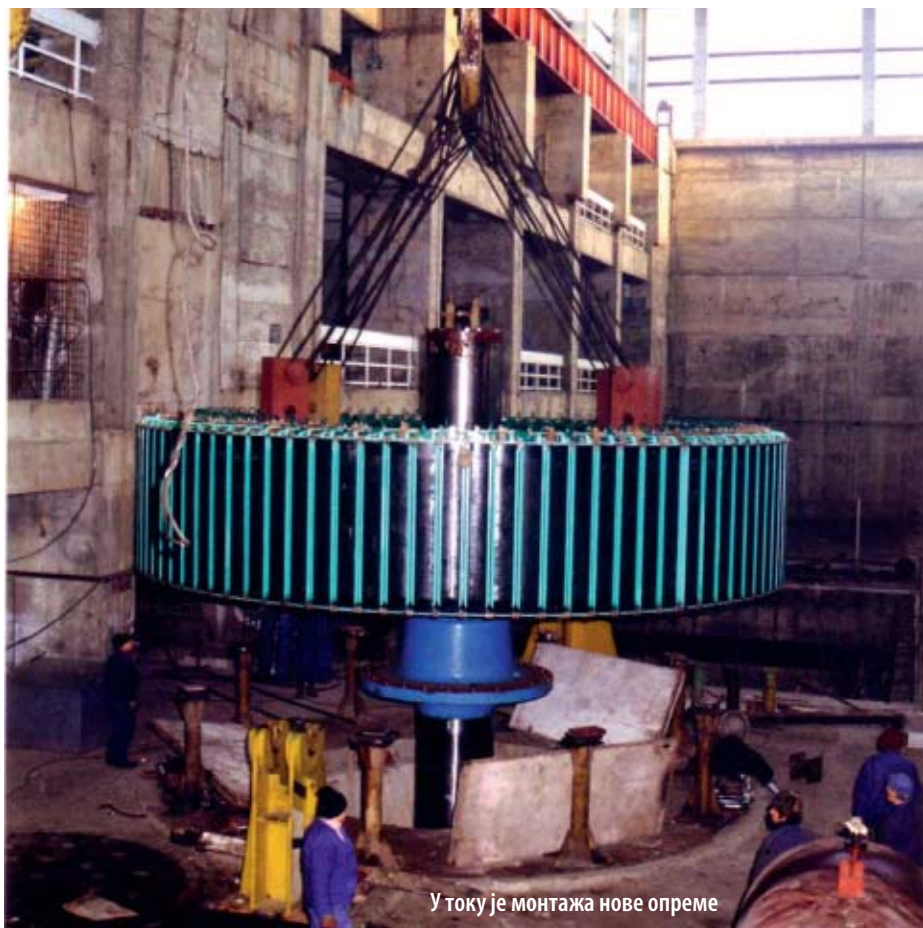
производњом од 27,6 милијарди киловат-часова електричне енергије и са превођењем више од 21.000 пловила од пуштања у погон, ХЕПС „Ђердап II“ са-

свим је доказао да се његова изградња и те како исплатила. А како се такви објекти, са модернизацијом капацитета, могу експлоатисати и до 100 година, исплативост ове инвестиције је вишеструка.

„Ђердап II“ се тренутно налази у фази реконструкције и уградњом савремене опреме отклониће се поједине слабости које су се појављивале у досадашњој експлоатацији. Подизање таквог објекта још једном је потврдило добросуседску сарадњу Србије и Румуније. Енергетски потенцијал моћног Дунава тиме, свакако, није исцрпљен, а све већа тражња за електричном енергијом могла би поново да активира и некадашњи пројекат изградње треће ХЕ „Ђердап“.

У кратком подсећању на протеклих тридесет година довољно је истаћи да је ХЕПС „Ђердап II“, као друга заједничка српско-румунска електрана, изграђена на потезу Кусјак – румунско острво Маре и то са 20 хидроагрегата, снаге 540 MW и са могућом годишњом производњом од три милијарде киловат-часова. Од тога свакој страни припала је половина. Под истим кровом тако нашле су се две електране, а стаклени параван на средини хале која их дели представља и званичну државну границу. Први киловат-часови потекли су из трећег агрегата 12. априла 1985. године, а први бродови преведени су 7. фебруара 1994. године. Пуштањем у рад десетог агрегата у 2000. години завршени су и радови на додатној електрани.

М. Дрча

У току је монтажа нове опреме

Међу најбољима у ЕПС-у

За десет месеци ове године фактурисана електрична енергија наплаћена у потпуности, па и део старог дуга

Два су разлога што се Привредно друштво за електродистрибуцију „Електросрбија“, по десетомесечном обрачуна, нашло у врху листе међу осталим дистрибутерима у ЕПС-у по остварењима у наплати потрошње електричне енергије. Први је да има јединствену и добро постављену базу података о потрошњи и потраживањима, тако да ефикасно и квалитетно може да обрађује све неопходне податке у такође јединственом информационом систему, захваљујући чему благовремено доставља рачуне купцима за утрошену електричну енергију. Други је то што наплату потраживања држи на листи приоритета својих обавеза, ангажујући често и додатан број људи за овај посао, као што је то учињено и у септембру ове године, када је реализација фактурисане потрошње премашила могућу стопостотну. Наравно, децималом иза означена је наплата дела старог дуга.

Септембра били најбољи

Са септембарским остварењем, „Електросрбија“ се нашла на самом врху, јер је њених 100,30 одсто наплате било више од процената које су за тај месец постигле „Електровојводина“ и „Електродистрибуција Београд“, које готово равноправно и традиционално држе кормило у наплати електричне енергије од крајњих купаца. Дирекција за трговину електричном енергијом ПД „Електросрбија“ назначила је да је овакво остварење тим вредније јер је постигнуто у месецу када деца полазе у школу, припрема се зимница и уопште када су знатно увећани издаци домаћинства.

На десетомесечном нивоу ове године „Електросрбија“ је у наплати испоручене електричне енергије, са 101,19 процената, била на другом месту међу пет дистрибутивних друштава у ЕПС-у, одмах иза „Електровојводине“. И ту је реч, наравно, о фактурисаној реализацији, дакле, о текућим рачунима на месечном нивоу, али та одредница не умањује пос-

Успешна наплата нових рачуна: шалтер-сала ПД „Електросрбија“

тигнуте резултате у наплати упркос томе што су стари дугови и овде бреме које се готово не смањује.

Како кажу у „Електросрбији“, на овом конзумном подручју има дистрибутивних огранака и пословница којима купци просечно дугују по пет месечних аконтација. То је дуг за који се непрестано тражи решење и за који до сада оно није нађено. Нису помогли ни репрограми, нити отпусти дугова. Отуда, овде сматрају да ће наплата старог дуга, нарочито од фирми које годинама не раде или једва раде, морати да се разрешава на нивоу ЕПС-а, а Управа „Електросрбије“ настоји да проблем барем умањи искључивањем неплатиша и утуживањем дужника. Нажалост, како истичу, ни то не даје значајније резултате.

И попуст и маказе

Са старим дуговима ситуација је тако сложена да ће, безмало, сваки дуг морати посебно да се третира. Процене су да ће део потраживања бити не-наплатив, али за такву одлуку неопходно је судско решење, што значи да ће се уместо прихода књижити судски трошкови, који ће додатно оптеретити Електродистрибуцију. Сам податак да „Електросрбија“ има око шест милијарди динара ненаплаћених потраживања од купаца, од чега је 3,8 милијарди

старог дуга домаћинства, довољно говори о каквим је финансијским дубиозама реч. При томе, ваља поменути да „Електросрбија“ има укупно 776.800 купаца у категорији „домаћинства“ и 77.877 у категорији „индустрија“, који су донедавно вођени као „вирманци“.

Свим купцима рачуни се достављају месечно, с могућношћу да се на благовремену уплату добије попуст пет одсто. Следствено томе, и очитивање потрошње обавља се месечно. Како смо сазнали, Управа има намеру да ускоро уведе новину у комуникацији са купцима, и то такву што ће их помоћу мобилне или фиксне телефоније подсећати на могућност да искористе попуст на рачуну за струју. О оним мање популарним мерама, као што је искључење неплатиша са мреже, мање се говори, али очито се доста на томе ради. Извештаји о принудној наплати потраживања и искључењу дужника свакодневно из огранака стижу у Управу „Електросрбије“. Према таквом извештају за 26. новембар ове године, на принудној наплати тога дана било је ангажовано укупно 115 екипа, које су са мреже искључиле 361 купца и уручиле 1.402 опомене купцима који су одмах извршили уплату дуга. Налога за принудну наплату дуга тога дана било је укупно 2.391.

А. Цвијановић

Искакања због нелегалне потрошње

Контрола потрошње првенствено у најугроженијим београдским насељима. – Искључени потрошачи поново се самовласно прикључују на мрежу

Проблем бесправног прикључивања купаца на мрежу ПД „Електродистрибуција Београд“ је сталан, али са првим снегом и захлађењем само је увећан и актуелизован. Тада се од ЕДБ одмах очекује да „вади кестење из ватре“ уместо да се проблем нелегалне градње у свим надлежним институцијама благовремено и системски решава.

Иако је једино логично да планско ширење града подразумева да се најпре припреми и реши инфраструктура, а затим да се подижу стамбени објекти, на овом конзумном подручју, нажалост, редослед је обрнут. Да би корисник могао да легално прикључи свој објекат на мрежу ЕДБ-а, први услов је да поседује грађевинску дозволу. Већина новоизграђених објеката у приградским насељима, међутим, није легализована, због чега ни дистрибуција не може да их прикључи на мрежу. Власници таквих бесправно изграђених кућа, стога, нарочито почетком зиме, прибегавају пиратским методама и самовласно се на њу прикључују. Због таквог преоптерећења систем пуца, трафои прегревају, а последице трпе сви грађани, дакле, и редовни купци електричне енергије.

– Екипе Службе контроле непрекидно су на терену. Обилазе и контролишу потрошњу првенствено у најугроженијим насељима: Алтини, Миљаковцу и Великом Мокром Лугу. Ради се и викендом – каже Вукашин Бабић, шеф ове службе. Бабић даље наводи да је пет екипа са по два контролора, за само два дана прегледало 218 објеката у улици Миљаковачке стазе. Том приликом установили су да се 13 корисника самовласно прикључило на мрежу ЕДБ-а, а у двема вишеспратним, стамбеним зградама електрична енергија је коришћена преко једног бројила. Чак 30 власника кућа у овој улици, „дало“ је мерену електричну енергију комшијама. И то

Искључивање бесправно прикључених потрошача

није све. Методом узорка, код 43 потрошача утврђено је да су код тридесет једног (72 одсто) лимитатори неисправни... На другом крају града, у улици Угриновачки пут, такође у току два узастопна дана, контролисано је 350 објеката. И овде је затечено алармантно стање – педесет један потрошач био је бесправно прикључен. Контролори су тада, у сарадњи са диспечерским екипама Дирекције управљања и електромонтерима одржавања Дирекције Градске, са дистрибутивне мреже искључили све нелегалне потрошаче и осам самовласно изграђених мрежа. Већ тог поподнева, међутим, приликом новог обиласка истог насеља контрола је установила да се већина искључених потрошача поново самовласно прикључила! Што би се рекло – игранка без престанка.

Редовно и стабилно напајање потрошача у критичним насељима: Алтина, Грмовац, Бусије, Плави хоризонти, Сурчин, Миљаковац и Калуђерица, постигло би се само постављањем нових трафо-станица, али је то немогуће урадити – по закону. Проблем је што ова насеља нису обухваћена генералним урбанистичким планом Града Београда, због чега је и немогуће прибавити грађевинске дозволе за градњу трафо-станица.

Када установе да се потрошач нелегално прикључио на дистрибутивну мрежу, контролори праве записнике о бесправној потрошњи. Ови записници се примењују као привремено решење, да би се дистрибуција макар делимично обешетити за нерегуларну потрошњу, која значајно увећава губитке на мрежи. А губитке најјасније илуструју бројке. Служба контроле је, наиме, прошле године фактурисала 23 милиона киловат-часова неовлашћено потрошене електричне енергије, што је 127 милиона динара! Уз сав труд радника ЕДБ-а, па и дате могућности плаћања на одложено и у више рата, од тога је наплаћено свега 23 одсто. Једини правни лек биле би оштрије казнене мере за бројне почиоце самовласних, нелегалних прикључења и разних других манипулација на дистрибутивној мрежи. Али, судство је за такве случајеве и даље са благим критеријумима, када изриче санкције, па је самим тим и неефикасно. За такав неоспоран и приоритетан интерес „Електродистрибуције Београд“ да све потрошаче уведе у легалне, редовне токове потрошње, неопходно је веће ангажовање и надлежних државних институција.

Т. Зорановић

Киловат-часови као заједничка брига

Реализовано више инвестиција на овом конзумном подручју за боље и поузданије снабдевање купаца електричном енергијом. – Значај сарадње дистрибуције и грађана у спречавању могућих кварова

У Електродистрибуцији „Ниш“, Огранку ПД „Југоисток“, у протеклих десет месеци завршен је велики број пројеката како би се у свим деловима града обезбедило квалитетно напајање електричном енергијом. Братислав Петровић, директор Огранка, тим поводом подвлачи и да се припремне радње за изградњу трафо-станице 110/10 kV „Ниш 8“ на Леденој Стени приводе крају. Ова ТС, која ће се градити наредне године, представља велику инвестицију, али битно је то да се њеном изградњом растеређују два велика места напајања у граду – „Ниш 3“ и „Ниш 1“ – из којих се струјом снабдева централни део града. Новоизграђена ТС напајаће велико конзумно подручје и то Ледену Стену, Бубањ и простор ка Новом Селу. На том простору налази се и гради велики број важних објеката.

– Завршен је највећи део пројеката из прошле године и започела је реализација нових – истиче Петровић. Циљ је да се у постојећим 110 kV трафо-станицама, које се налазе по ободу града, повећа пропусна моћ, као и да се њиховим осавремењавањем уведе даљинско управљање. Граду ће се тиме омогућити квалитетно напајање електричном енергијом. То је и разлог што је у ТС постављен, најпре, трансформатор снаге 20 MVA и седам 10 kV ћелија, из којих ће ићи четири нова 10 kV кабла, како би се

Братислав Петровић: У току су велике инвестиције

побољшало напајање према насељима Дуваниште и Пантелеј.

Како даље истиче Петровић, на другом крају града, за индустријску зону „Север“ и северни део града (где се налази Аеродром „Цар Константин“) у ТС 110 kV „Ниш 10“ купљен је и уграђен нови трансформатор, снаге 31,5 MVA, а постављено је и повезано пет нових ћелија 10 kV, уз предвиђену изградњу два 10 kV кабла у правцу Аеродрома. Осавремењена је и релејна заштита, па је станица уведена у даљински режим рада. Завршетком овог пројекта решен је и проблем двостраног напајања Аеродрома, а за 50 одсто повећана је и пропусна моћ већине дистрибутивних 35 kV трафо-станица у граду. Спремније је, стога,

дочекан период повећане потрошње струје, уз очекивани мањи број испада због преоптерећења мреже. Објекти у којима је повећана снага су 35 kV трафо-станице „Хладњача“, „Ћеле Кула“ и „Стеван Синђелић“.

– Електрична енергија је најфинији вид енергије и као таква треба да се користи у производњи, а врло мало за потребе домаћинства – каже Петровић. Али, у индустрији се, троши свега 30 одсто, па за потребе широке потрошње одлази 70 одсто укупних количина. Таква прерасподела потрошње ствара додатне проблеме дистрибутивним друштвима која због тога послују са великим техничким губицима. Свему томе доприноси и недостатак одговарајућег техничког знања грађана приликом коришћења нових електроуређаја, посебно оних велике снаге. Коришћењем непријављених уређаја велике снаге изазива се преоптерећење у дистрибутивним објектима и мрежи, а последица тога су и чешћи кварови, који доводе до прекида у напајању електричном енергијом. Масовна појава непријављивања повећања снаге уређаја у домаћинствима прилично је угрозила рад и стабилност дистрибутивне мреже.

О. П. М.

Даљинско читавање у 17 трафо-рејона

У циљу поузданијег снабдевања електричном енергијом и тачнијег мерења утрошене електричне енергије ЕД „Ниш“ је увела и даљинско читавање бројила и то у 17 трафо-рејона. Одговарајућим хардверским и софтверским решењима у серверу се ГПРС модемима комуницира са постављеним концентраторима на том подручју. Преко концентратора се добијају вредности електричне енергије и напона на бројилима потрошача. У тих седамнаест трафо-рејона сада је познато да ли постоји разлика између измерене потрошене електричне енергије на бројилима купца и измерене, односно, испоручене електричне енергије из трафо-станице. Уколико се ту појави нека разлика, предузимају се већ дефинисане мере у лоцирању извода, а затим и за купце који краду струју. Тиме се спречава настанак комерцијалних губитака струје. У току је и систематска замена бројила. Велики број струјомера је због старости изашао из оквира своје класе, па зато често и показују потрошњу већу или мању од стварне.

Унапређење односа с купцима и јавношћу

„ПД „Електровојводина“ је и ове године учествовала на 16. међународном сајму енергетике, електронике и телекомуникација, који је на Новосадском сајму одржан од 6. до 9. новембра у оквиру Другог међународног сајма инвестиција (ИНВЕСТЕКСПО). Циљ наступа био је унапређење односа с јавношћу, а посебно информисања купаца електричне енергије и стручне јавности о развојним активностима и технолошким унапређењима, као и пружање сервисних информација из електродистрибутивне делатности.

Представљање „Електровојводине“ било је посвећено аутоматизацији послова и увођењу информационих технологија у све процесе рада друштва, чему се већ дуже време придаје велики значај. Како истиче Братислава Радмиловић, водећи инжењер СДУ у Центру за информатику и ТК „Електровојводине“, то је и један од видова активности којим се ПД припрема за реструктурисање електроенергетског сектора и за предстојеће отворено, дерегулисано тржиште електричне енергије.

– Аутоматизација дистрибуције електричне енергије постаје услов

Сајамски штанд „Електровојводине“

опстанка друштва у таквој тржишној утакмици, што ће бити и могуће са сталном испоруком квалитетне електричне енергије купцима на најекономичнији начин – рекла је Братислава Радмиловић. – Аутоматизација послова диспечерског управљања, као сегмент техничких послова ЕД, обухвата електроенергетске објекте (ТС на високом напонском нивоу, дистрибутивне ТС и расклопне уређаје на надземним водовима дистрибутивне мреже на средњем напону). На тај начин постиже се аутоматизација и оптимизација контроле, надзора и управљања кључ-

ним параметрима електроенергетског система, а све у циљу побољшања квалитета и континуитета испоручене електричне енергије.

„Електровојводина“ је на овој манифестацији представила и два нова пројекта: Савремени центар за обраду позива, реализован у Огранку друштва ЕД „Сомбор“ и Заштита информационог система „Електровојводине“ – Disaster Recovery Center. На другим презентацијама активности привредног друштва било је речи о одржавању електроенергетске опреме свих напонских нивоа.

М. Чолић

СВЕЧАНО ОБЕЛЕЖЕНО ДВЕ ГОДИНЕ РАДА ПД „ЦЕНТАР“

Највећи помак у области информатике

Са прославе дана ПД „Центар“

већ је у примени програм за кадровску евиденцију и за обрачун зарада запослених. Урађен је и пројекат нове рачунарске мреже и по најновијој технологији биће реализован у 2008. години. Тиме се иде ка крајњем циљу – аутоматизацији средњенапонске мреже и управљања на свим напонским нивоима.

У ПД „Центар“, поред обимног уређења управне зграде и паркинг простора, у свим огранцима обновљени су возни парк и механизација и набављена су нова мерна кола и аутоматизована је баждарница у Огранку „Електроморава“ у Пожаревцу. Највећа инвестиција предвиђена за реализацију у 2008. години биће почетак реконструкције и модернизације ТС 35/10 kV.

М. Ф.

На Балкану праве, а код куће троше

Већ 2008. године у овом делу Европе годишњи мањак ће бити 12 милијарди киловат-часова. – Неке земље ЕУ, а посебно Италија озбиљно намеравају да своје дефиците покривају из електрана на западном Балкану

У последње време у више наврата неколико електропривредних званичника указало је на то да је проблем недостатка електричне енергије у југоисточној Европи постао алармантан, после затварања трећег и четвртог блока бугарске НЕ „Козлодуј“ и да је могуће да се у државама југоисточне Европе, уколико се у наредних неколико година не изграде нове електране, појави годишњи мањак од чак 15 до 20 одсто електричне енергије! Процењује се да ће већ 2008. године на тржишту југоисточне Европе недостајати 12 милијарди киловат-часова електричне енергије. Ситуација се неће поправити ни прикључењем на мрежу бугарске термоелектране „Марица“ током 2008.

године, јер наредних четири до пет година неће бити изграђени други већи објекти у овом региону. А потрошња бележи већи раст од планираног.

Нема сумње да су ове и друге околности утицале на неочекивано велики раст интересовања оних који имају пара, али и мањкове енергије. Адути ЕПС-а за ову трку су ревитализација и модернизација постојећих капацитета, која би требало да донесе додатних 400 мегавата, а потом следе две модерне термоелектране укупне снаге 1.400 мегавата, које ће се градити у сарадњи са страним партнерима, као и заједничка градња са ЕПРС две хидроелектране на Дрини, укупне снаге 250 мегавата...

Мање-више познате су намере Румуније и Бугарске. Оне ће наставити градњу нуклеарки. Али, све је изненадила вест да и Албанија има озбиљне намере да се прикључи нуклеарном програму. Могло би да се каже да је било извесно да ће ова земља томе приступити, јер сама чињеница да се од укупно произведене електричне енергије 98 одсто добија из хидроелектрана, указује на прилично несигурно и непоуздано снабдевање. Пре-

више зависно од ђуди природе. У томе ваља потражити и одговор на питање зашто је електроенергетска ситуација у тој земљи најгора у Европи. Ових дана мало су се узбуркале страсти у комшилуку Албаније. У Црној Гори је одмах испољена бојазан да то не буде на Скадарском језеру. Међутим, касније су стигле вести да би она требало да се гради на мору, у околини Драча.

Албанија постаје електросила?

Међутим, планови ове земље не завршавају се тиме. Ваља у обзир узети и значајно енергетско интересовање Италијана на овом простору. Влада Албаније усвојила је 21. новембра пројекат изградње хидроелектране и постављања подморског кабла ка Италији. Укупна вредност те инвестиције биће, најављује се, 1,3 милијарде евра. Концесија за изградњу ХЕ снаге 550 мегавата по цени од 600 милиона евра у Скавизи, поверена је италијанској компанији Tassara-Geotecna Progetti-Kinglor (TGK).

Швајцарски конзорцијум ASG Power очекује да ће у најскорије време потписати уговор о изградњи термоелектране на гас у Албанији, као и подморског кабла (340 km) и гасовода (116 km) између Италије и Албаније, укупне вредности 2,5 милијарди евра. Пројекат подразумева и увоз (100 танкера годишње) течног природног гаса у Албанију из Катар, Омана и Египта. Користио би се као погонско гориво за неке електране, као и за дистрибуцију, односно за каснији реекспорт у Италију (спомиње се чак и осам милијарди кубних метара годишње) у облику гаса, односно електричне енергије. Реализација пројекта Adriatic Gas and Power могла би да почне у јуну 2008. године.

Подморски кабл којим ће се повезати мреже две земље коштаће око 700 милиона евра, а посао је поверен компанији ASG Power, у склопу 2,5 милијарди евра тешког пројекта изградње енергане и регасификационог

ТЕ „Марица“ у Бугарској поново у погону 2008. године

терминала у Семану (100 km југозапад-но од Тиране).

Готово у исто време стиже и вест о другој подморској кабловској вези између Италије и, овог пута, Црне Горе. Италијанска компанија Terna и Електропривреда Црне Горе споразумели су се о повезивању мрежа двеју земаља, чиме Италија добија правац за увоз чисте енергије, изјавио је за Corriere della Sera извршни директор италијанског мрежног оператора Флавио Катанео. Terna и ЕПЦГ ће ускоро почети израду студије за полагање 300 km дугог кабла по дну Јадранског мора, уз могућност каснијег заједничког улагања у проширење црногорске далеководне мреже. Катанео је рекао да овај посао отвара Terna и могућност веће сарадње и са другим балканским земљама, попут Албаније и Хрватске, а извесно је да Италија озбиљно рачуна и на електричну енергију са Космета! Отуд и не чуде политички потези које најављују.

Струја за Европу са Балкана

Црна Гора је средином новембра ове године расписала и јавни позив за изградњу 43 мале хидроелектране. Раније је најављивано да су за изградњу хидроелектрана у Црној Гори заинтересовани аустријска државна компанија, италијански ENEL и други. Министарство економије Црне Горе је одлучило да концесиони аранжман

обухвати истраживање водотокова и изградњу малих ХЕ по DBOT аранжману, према којем ће власник добити дозволу да 30 година користи ХЕ, након чега је уступа држави Црној Гори. Концесије обухватају водотокове у сливу Пиве, Комарнице, Лима, Мораче, Ибра, Таре, Цехотине, Заслапнице, Зете, Грачанице и Граховског језера. Откуп тендерске документације траје до 22. јануара 2008. године, рок за достављање понуда је 1. фебруар, а концесије ће бити додељене почетком априла.

Имајући у виду побројане, али и друге најаве енергетских аранжмана на простору западног Балкана, као и у целој југоисточној Европи, очигледно је да све то није проузроковано само страхом од великог струјног дефицита у овом делу Европе, већ и чињеницом да земље ЕУ, а посебно Италија, и те како рачунају да своје енергетске дебалансе уравнотежавају енергијом са овог подручја. Није случајна процена коју је на недавно одржаном Енергетском форуму земаља југоисточне Европе, коме су у априлу у Загребу присуствовали сви министри енергетике из региона, изнео Андрис Пиебалгс комесар за енергетику Европске комисије – да југоисточна Европа игра битну улогу у енергетској сигурности ЕУ и снабдевању 500 милиона потрошача, јер располаже значајним енергетским ресурсима.

– У наредних 25 година ЕУ ће у енергетику инвестирати 1.800 милијарди

евра и јасно је да то неће моћи да се обезбеди само из државне касе, већ ће морати да се укључе и приватни инвеститори. Исто се односи и на југоисточну Европу и ту морају да се мобилишу приватни инвеститори. Могу да обећам да ће Европска комисија наставити да подржава процесе у југоисточној Европи, не само кроз савете већ и кроз конкретне инвестиције – рекао је тада Пиебалгс. Према резултатима Студије Светске банке, у ЈИЕ се очекује просечна годишња стопа раста потрошње електричне енергије од 2,3 одсто – све до 2020. године. Садашњи оперативни капацитети у овом региону износе 43.900 мегавата, односно мало више од пет одсто укупних европских капацитета. ABS Energy Research је у свом овогодишњем издању објавио прогнозу развоја нових капацитета у ЈИЕ, према којој би њихов ниво до 2020. године требало да достигне 75.000 мегавата. То указује на врло динамичан раст капацитета за производњу електричне енергије по просечној годишњој стопи од 3,6 одсто. Значи, укупни капацитети ЈИЕ у 2020. години достигли би седам одсто удела укупних европских капацитета. Градиће се свакако више него у осталом делу Старог континента и то нарочито у периоду од 2011. до 2015. године, када ће чак четвртина свих нових капацитета у Европи бити саграђена у југоисточној Европи!

Драган Обрадовић

Картелски скандал

На тајним састанцима шефови енергетских концерна делили тржиште и договарали се о ценама. – Откривени захваљујући сарадњи запослених у тим фирмама и антимонополске инспекције из Брисела

Четири компаније које доминирају немачким тржиштем електричне енергије закључиле су картелски споразум и договарале се о ценама. То се сазнало из недељника „Шпигл“ који је „провалио“ у прелиминарни извештај немачког Антикартелног уреда. Компаније E.ON, PWE, ENBW (45 одсто власништва припада француском концерну EdF) и шведски „Ватенфал“ сложено и веома гласно негирају оптужбе за картелско договарање.

Према том извештају, шефови ових компанија су се сусретали на тајним састанцима за које су знали само њихови најближи сарадници. На њима су, како се тврди, размењивали деликатне информације о својим компанијама и договарали се о заједничкој комерцијалној стратегији, укључујући и политику цена, оно што је најважније за њих и потрошаче, али и за укупну економију. Састанци су наводно били толико плодни да су на њих немачки шефови почели да позивају и колеге из иностраних фирми, нарочито из Француске, Италије и Белгије! Антимонполски уред је наводно до тих података дошао још лане у новембру. Посебно је занимљиво што се до тога дошло захваљујући информацијама добијеним у претресима и рацијама које су спровели запослени у тим фирмама у сарадњи са људима из Управе за економску конкуренцију Европске комисије тј. неке врсте антимонополске инспекције. Изненадни претресу су спроведени у више наврата у седиштима ових фирми, у мају и јуну 2006, као и у децембру исте године.

„Комисија и даље анализира добијене информације“, изјавио је тим поводом Џонатан Тод, портпарол комесара за економску конкуренцију Европске комисије Нели Крос, која је и унела нову динамику у овај сектор, дотле често преоптерећен

Концерни дириговали тржиштем електричне енергије и гаса: једна од ХЕ Е.ON-а

теоретисањем и правном схоластиком, а без практичних и одлучних мера.

Европска комисија је, иначе, још пре неколико месеци покренула поступак против немачких енергетских гиганата због кршења закона Уније. У мају је Комисија указала на то да гасни концерн PWE спречава конкуренцију да користи дистрибутивну мрежу, која је у његовом власништву, чиме штити и свој монополски положај. У јуну је Европска комисија оптужила француски Газ д'Франс и немачки E.ON да су се договорили о поделу тржишта.

Закључци немачке истраге, које наводи „Шпигл“, иду још даље. Посебно је E.ON, како се истиче, „изразито утицао“ на цене електричне енергије на берзи – између осталог чак и тиме што је раније него што је било предвиђено (и оптимално) избацавао старе електране из погона како би смањио понуду и самим тим повећао цене (рекло би се готово перфидно – најпре, нанети себи штету да би се онда извукла већа корист).

Представници ове четири фирме, које контролишу чак 80 процената немачког тржишта електричне енергије, веома енергично су одбацили оптужбе. „E.ON никад није манипулисао ценама електричне енергије нити је са другим компанијама склапао споразуме да би тиме ограничавао конкуренцију на тржишту“, саопштено је из управе највећег немачког енергетског концерна. На сличан начин реаговале су и остале компаније.

Упркос томе, само чињеница да су ове фирме оптужене има велику тежину како у Немачкој, тако и целој Европској унији. Брисел, наиме, настоји да прогута либерализацију енергетског тржишта, без које нема ни правог тржишта робе и услуга у ЕУ и посебно инсистира на власничком одвајању производње од преноса и дистрибуције електричне енергије и гаса. Нема конкуренције између произвођача ако сви не могу да под истим условима приђу потрошачу. Нарочито је у Немачкој било много отпора таквом раздвајању.

И у самој Немачкој, међутим, све више политичара тражи да немачке фирме одвоје производњу од дистрибуције. Недавно су им се у томе прикључили и министри привреде две највеће немачке покрајине – Дитрих Остерман из Шлезвиг-Холштајна и Алоис Ријел из Хесена. Оба министра су хришћански демократи, тј. из странке канцелара Ангеле Меркел, као и пола владе из „велике коалиције“ са социјалдемократима.

Обелодањивање овог извештаја у „Шпиглу“ уследило је пошто су E.ON и PWE најавили веће цене струје и гаса за више од осам процената од Нове године. Михаел Глос, немачки министар привреде, одмах је реаговао, изразивши сумњу да је тај корак оправдан и позвао је ове фирме да га додатно објасне. Како оне то нису учиниле, прелиминарни, дакле, фактички тајни, извештај одмах је „процурио“ у штампу.

М. Лазаревић

И Европа се враћа угљу

У први план враћа се угљ који никад у историји није био толико јефтин у односу на нафту и гас. – Повратак угља појачавају и нове технологије рада термоелектрана

Обрни-окрени, све се, ипак, врти око економске рачунице. У свету, посебно у Европи, хит тему представљају разне еколошке енергије, које су, осим ретких изузетака, тек у почетној, а често и пробној фази и ни издалека не могу да одговоре изазовима подмиривања све већих потреба за електричном енергијом. А онда у последњих неколико година угљ, сматран за апсолутно најпрљавији извор енергије, почиње да улази на велика врата у енергетске планове у Кини, Индији... па чак да се рехабилитује и у Европи.

Цена тоне угља је, према рачуници агенције „Блумберг“, на историјски најнижем нивоу у односу на нафту. Угљ почиње да буде исплатив чак и када се транспортује преко океана, што се раније чинило само у изузетним приликама, односно у специфичним ситуацијама појединих земаља..

Тона америчког угља у САД кошта 47 долара, а европска енергетска предузећа, према подацима лондонске маклерске фирме „Галбрајт“, довозе га по цени од 50 долара. Европски купци траже могућности и покушавају да приволе америчке продавце на закључивање дужих уговора, бар трогодишњих, за испоруке угља.

Највеће америчке рударско-угљарске компаније, као што су „Пибоди енерџи“, „Консол енерџи“ и „Арч коул“ предвиђају да ће до краја ове године остварити највећи извоз „црног злата“ у последњих 20 година. И када Американцима у извозу не би помагао све слабији долар, остаје чињеница да је коришћење угља као енергетског извора од 2002. године у свету порасло за читавих 27 процената! То је чак три пута већи раст потрошње него када је реч о нафти. Према писању листа „Ју-Ес тудеј“ до 2030. године светска тражња повећаће се за 60 одсто, тј. на 6,9

Ренесанса ТЕ на угљ са новом технологијом

милијарди тона угља годишње, од чега ће највећи део одлазити на испуњење енергетских потреба.

Позив овогодишњег добитника Нобелове награде за мир, бившег америчког потпредседника Алберта Гора, да се донесе мораторијум за термоелектране на угљ, остаје највероватније неуслишен. Овај амерички политичар, који се последњих година искључиво определио за екологију, затражио је пре неколико месеци да се у америчком Конгресу донесе закон о потпуној забрани градње нових термоелектрана на угљ све док се не пронађе поуздана и економична метода свођења емисија из постојећих електрана под земљу. Нове технологије то већ омогућују, а потребно је још највише две-три године па да се метода усаврши и крене у општу примену.

„Угљ је без конкуренције најјевтиније гориво и зато што се при формирању његове цене не узима у обзир штета по животну средину“, каже професор Џон Холдрен са Харвардског универзитета. Све док се и то не урачуна, конкурентска предузећа односно други извори енергије немају никакве шансе у односу на угљ.

Ренесанса угља започела је још пре неколико година, пре свега са убрзањем раста и повећањем енергетских потреба Кине и Индије, којима је угљ, наравно, био неупоредиво јевтинији и приступачнији него нафта. Штавише, Кина нафту, која је све скупља, мора да увози, а највећи је произвођач угља на свету. Управо Азија, предвођена овим

двема земљама, према информацији Међународне агенције за енергију (IEA), стоји иза повећане тражње за угљем. Само у Кини и Индији планира се да се у наредних пет година сагради више од хиљаду термоелектрана на угљ.

У Европи ће истина, према IEA, до 2030. године тражња за угљем опасти за око 13 процената у односу на 2004, али ће Стари континент остати и даље важно тржиште за овај енергетски извор, од којег се у плановима било готово сасвим одустало. ENEL, највећа италијанска енергетска компанија и једна од највећих у Европи, како јавља „Блумберг“, инвестира чак четири милијарде евра у прелазак дела својих електрана на коришћење угља уместо нафте.

Нову шансу угљу посебно отварају нове технологије које омогућују градњу електрана на угљ које знатно мање штете животnoj средини. Интересовање за развој и коришћење тих технологија показао је низ европских земаља, значи поред Италије и Немачка, Француска, Шпанија, Пољска, Чешка, Словачка... У Словачкој се, на пример, ових дана много говори о новој термоелектрани у Требишову која би имала три блока на угљ и један на гас, укупне снаге 855 мегавата. Таква инвестиција, међутим, наилази на отпор дела локалног становништва, али и из Мађарске, јер се налази близу словачко-мађарске границе. Словачки инвеститори тврде, међутим, да ће нови блокови на угљ, захваљујући примени најмодерније технологије, знатно мање загађивати средину.

Милан Лазаревић

Нови блок од 858 мегавата

Када у 2010. години буде пуштена у рад, проширена ТЕ „Белчатов“ биће најјача термоелектрана на свету са чак 5.258 мегавата. – Посао вредан 1,6 милијарди евра добила француска компанија „Алстом“

Пољски гигант „Белчатов“, највећа термоелектрана у Европи, проширује производне капацитете подизањем новог блока од додатних 858 мегавата. Инсталирани капацитет тиме ће се повећати са 4.400 на импозантних 5.258 мегавата, чиме ће ТЕ „Белчатов“ постати и најјача термоелектрана на свету. У овој електрани тренутно, иначе, ради 12 блокова од којих је су сви са по 370 мегавата инсталисане снаге. Термоелектрана „Белчатов“ користи лигнит и налази се у средишњем делу земље, неких стотинак километара од Лођа, индустријског центра.

Модернизација ТЕ „Белчатов“ почела је пре десет година, када су постојећи блокови појачани са око 120 мегавата. Компанија БОТ „Eelktrownia Belchatow“ била је и прва енергетска компанија у Пољској које је од Европске уније добила дозволу за уградњу најмодернијих уређаја за заштиту животне средине и примену највиших еколошких стандарда. „Белчатов“ од 1990. године даје петину укупне електричне енергије у Пољској. ТЕ „Белчатов“ је пројектована седамдесетих година прошлог века, а са производњом електричне енергије започела је почетком осамдесетих година.

Понос пољске електропривреде: ТЕ „Белчатов“

Почетком ове године кренуло се у модернизацију од блока 3 до блока 12. Циљ је био да се подигне број радних часова на 320.000, а радни век електране продужи до 2035. године. Додатни блок од 858 мегавата требало би, по прогнозама стручњака, да буде пуштен у рад 2010. године. Ова највећа инвестиција у пољској електропривреди ради се у сарадњи са француском компанијом „Алстом“. Тендерска процедура је започела још 2002, а уговор са том фирмом потписан је 2004. године. Пројекат и дозвола за градњу су издати 2005. године. Интензивна изградња започела је прошле године.

Према планираној динамици радова блок 3 ће се модернизовати ове године, блок 4 -2009, блокови 5 и 6 током 2010, блокови 7 и 8 током 2011, блокови 9 и 10 у 2012. и блок 12 у 2013. години. Када је реч о блоковима 1 и 2, њихова модернизација је већ завршена и радни век је продужен до 2016. године. Планирано је да се снага блокова подигне са 370 на 380 мегавата. Вредност посла је 1,6 милијарди евра, а половина је обезбеђена из банкарских кредита ММФ-а, ЕИВ-а, Норвешке инвестиционе банке, Citybank и ING финансијске корпорације.

У Пољској, поред ТЕ „Белчатов“ на лигнит раде још само ТЕ „Патнов“ (2.440 мегавата) и ТЕ „Туров“ (2.150 мегавата). Камени и мрки угаљ као гориво користи знатно више објеката: ТЕ „Долина Одра“ (1.600 мегавата), ТЕ „Козијенце“ (2.600 мегавата), ТЕ „Јаворзно III“ (1.200 мегавата), ТЕ „Рибник“ (1.600 мегавата), ТЕ „Ополе“ (1.440 мегавата), ТЕ „Остролека“ (600 мегавата), ТЕ „Поланијец“ (1.600 мегавата) и ТЕ „Лајска“ (1.040 мегавата).

Б. Сеничић

„Алстом“ модернизује још три термоелектране

Поред повећања капацитета ТЕ „Белчатов“, у току је проширење још три пољске термоелектране, а носилац посла, такође, је француска компанија „Алстом“. Све је кренуло још 1994, када се ушло у генерални ремонт и у проширење капацитета ТЕ „Туров“, инсталисане снаге 2.150 мегавата. До 2005. године три блока су повећала снагу са 200 на 235 мегавата, а у току је рад на још три таква капацитета који ће убудуће имати по 262 мегавата. Ради се и на модернизацији ТЕ „Патнов“ на лигнит, где су два стара блока од по 200 мегавата замењена новим на нафту. „Алстом“ тренутно гради и додатни блок у ТЕ „Лајска“ снаге 460 мегавата, који би требало да почне са производњом у 2009. години.

Корак ка енергетској самосталности

На најдужој кинеској реци почела градња ХЕ „Си Луо Ту“, после ХЕ „Три кањона“, постављене такође на овој реци, другог таквог највећег светског капацитета

Средином прошлог месеца кинески градитељи су преградили ток своје најдуже реке Јанцекјанг, на којој се поставља друга по величини хидроцентрала у овој земљи и на свету. О томе је домаћа и светска јавност информисана преко кинеских државних медија који су истицали да ће несташница електричне енергије за Кину, са ове две највеће хидроелектране на свету, као и са трећом новоизграђеном ХЕ „Сјанг Тјан Па“, ускоро постати прошлост.

Нова хидроелектрана „Си Луо Ту“, у горњем току Јанцекјанга, који се у том делу назива Тин-Ша, биће завршена до 2015. године и коштаће око 6,74 милијарде долара (према прорачуну који се већ

сматра превазиђеним). Имаће снагу од 12.600 мегавата и од ње ће бити већа само хидроцентрала „Три кањона“ (о којој је „kWh“ више пута писао) саграђена на истој реци. Брана нове електране је постављена на граници провинција Јунан и Сечан, на кинеском југозападу.

Преграђивањем реке завршени су припремни радови, тако да пројекат улази у главну грађевинску фазу, пише „Чајна дејли“. Најдужа кинеска река први пут је преграђена 1997. када је почела градња хидроцентрале „Три кањона“, снаге 18.200 мегавата, која је трајала недавно. Исте године, када и ХЕ „Си Луо Ту“, треба да се оконча градња још једне велике кинеске хидроелектране – „Сјанг

Тјан Па“, снаге 6.000 мегавата. Ове три највеће хидроелектране укупно ће имати фантастичних 36.800 мегавата.

Кина уздиже и форсира градњу ових објеката као прихватљиву еколошку алтернативу термоелектранама, а такође и као начин да одстрани традиционалну беду и подржи економски раст на заосталом југу земље који је, иначе, богат водом. Кинески, а још више страни критичари упозоравају, међутим, да ове гигантске електране уништавају животну средину, културно-историјске споменике и изазивају миграције милиона људи.

Код хидроелектране „Три кањона“ већ се, рецимо, појавио проблем веома загађене воде у акумулационом језеру која тако престаје да буде употребљива за било шта друго, осим за производњу електричне енергије. У то су могли да се увере и страни новинари, који су се међу првима укључили у туристичке туре бродовима. Велика прљавштина у реци, која је у њу стигла после 17 година градње, просто шокира. У ову реку је, према подацима из 2004. године, испуштено 28,8 милијарди тона отпадака из индустрије и домаћинства. То је чак 41 одсто нечистоћа свих кинеских речних токова. А ХЕ „Три кањона“ још фактички није довршена и гради се „Си Луо Ту“ која не заостаје много за њом.

М. Лазаревић

Нови азијски колос

Са импресивном „флотом” термоелектрана на гас и лигнит, Тајланд прати енергетски развој Јужне Кореје и Пољске. – Најјача термоелектрана „Банг Паконг”, са инсталисаном снагом од 3.675 мегавата, у погону од 2009. године

Краљевини Тајланд, познатој по туризму и трговини, све више се указује поштовање и у свету енергетике и то због мудре стратегије развоја, пре свега, сопствених термоелектрана. Циљ је да се до 2020. године земља потпуно ослободи увоза електричне енергије и постаје значајан извозник. Ова азијска земља са 65 милиона становника тренутно има инсталисане производне капацитете снаге од преко 26.000 мегавата. Моћне термоелектране на гас (више од 70 одсто капацитета) и лигнит производе више од три четвртине електричне енергије, али још не задовољавају растуће домаће потребе. Према плановима др Пијасваситија Амрананда, министра енергетике

у раздобљу од 2011. до 2015. године, Тајланд мора да обезбеди капацитете са додатном снагом од 13.000 мегавата. Динамиком изградње нових термокапацитета од 2011. до 2021. године предвиђена је изградња десетак ТЕ на угљ, а само једне на гас, како би се смањила зависност од тог енергента.

У току је изградња најјаче тајландске термоелектране „Банг Паконг” у провинцији Чачаенгсао. Очекује се да ће радови на последњем од пет блокова, снаге 700 мегавата, бити завршени 2009. године, када се предвиђа и увођење електране у систем. Поред ове, Тајланд располаже и са још три велике електране: ТЕ „Мае Мох” у провинцији Лампанг, снаге 2.625

ТЕ „Намблонг” у приоритетима за повећање снаге

мегавата, ТЕ „Јужни Бангкок” са 2.288 мегавата и ТЕ „Вангной” у провинцији Ајутхаја са 2.024 мегавата. Оне су у фази модернизације и продужења радног века, као и још десетак мањих термоелектрана. Априла ове године отворена је ТЕ „Каенг Кой” на природни гас у провинцији Сарабури, са два блока снаге 1.468 мегавата.

Када је реч о приватизацији која се одвија већ више од деценије, одлучујућу улогу игра Министарство енергетике заједно са приватним дистрибутивним компанијама. Тајланд је, ипак, још далеко од срећеног енергетског тржишта, јер је владина агенција за енергетику (EGAT) неприкосновени газда на пијаци киловат-часова. EGAT има удео у власништву Ratchburi Electricity Company i Electricity Generating Company (EGOC) које диктирају услове за формирање цене електричне енергије.

Б. Сеничић

EGAT газдује мрежом

Владина агенција за енергетику (EGAT) води рачуна о производњи и дистрибуцији електричне енергије на Тајланду. Формирана је 1957, када је почела градња ТЕ „Северни Бангкок”, снаге 75 мегавата. EGAT је још 1971. отворио Централни контролни систем за дистрибуцију електричне енергије, а три године касније је аналогни систем података замењен компјутерским. Већ током 1975. отворен је и регионални контролни систем на југу Тајланда. EGAT данас опслужује електричном енергијом пет зона на Тајланду у 76 региона, укључујући и главни град Бангкок. Комплетна дистрибуција и пренос електричне енергије се контролише у шест контролних центара. У његовом поседу је највећи број термо и хидро електрана у земљи. Реч је о око 20.000 мегавата инсталисане снаге, што је скоро 80 одсто струје у овој држави. EGAT је власник и највеће тајландске термоелектране „Банг Паконг”, инсталисане снаге 3.675 мегавата. Када је реч о обновљивим изворима енергије, EGAT је планирао да из њих обезбеђује пет одсто укупне електричне енергије.

ИЗ ЕЛЕКТРОПРИВРЕДЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Без поскупљења струје

За девет месеци Хидроелектрана „Вишеград” произвела је 560 милиона киловат- часова електричне енергије, што је 56 одсто од годишњег плана. У првом делу године хидролошке прилике су биле повољне, па је производња струје била изнад плана, али је због сушног лета дошло до њеног знатног пада.

— Очекује се да ће повољније хидролошке прилике током новембра и децембра утицати да се 2007. година, ипак, заврши позитивно, чиме би се потврдило да је ова електрана најрентабилније предузеће у саставу Електропривреде Републике Српске — рекао је крајем протеклог месеца Дражен Кнежевић, директор Зависног предузећа „Хидроелектране на Дрини”. Према његовим речима, цена производње киловат-часа у овом предузећу за 50 одсто је нижа у односу на остале хидроелектране у Републици Српској. У „Вишеграду” се по запосленом произведе пет милиона киловат-часова струје, док је у осталим хидроелектранама у РС производња по раднику двоструко мања.

Протеклог месеца је најављено и да до краја године у Републици Српској неће бити поскупљења струје. Према речима Милке Мумовић, руководиоца Сектора за тарифе и тржиште у Регулаторној комисији за енергетику, значајнијег раста не би требало да буде ни током 2008. године. Не сме се дозволити да поскупљење струје у РС изазове превелике издатке у буџетима домаћинстава. Она је саопштила да би до средине децембра требало да буде завршена законска процедура, како би коначна одлука о цени електричне енергије била донета почетком наредне године.

П. М. П.

Монополом против – монопола

Предложеним изменама Закона о енергетици државна производна компанија АД ЕЛЕМ добила неприкосновене ингеренције. – Ново решење покривања комерцијалних дистрибутивних губитака изазвало отворени сукоб Владе Македоније и EVN–ЕСМ

Због немогућности да поново врати модел вертикалне интеграције у електропривреди и то због исхитрене и штетне приватизације дистрибутивног дела система, македонска влада је одлучила да од финансијски ослабљене компаније АД ЕЛЕМ направи јаког државног „играча“ на тржишту електричне енергије. Мотив је повећање вредности ове производне компаније, како би се омогућила њена већа атрактивност, као и раст дела акција свих производних капацитета у продаји планираној у 2009. години. Нова решења за модел домаћег тржишта практично значе креирање још једног, овога пута неприкосновеног државног монопола, поред оног који већ имају Аустријанци из EVN–ЕСМ у делу дистрибуције и снабдевања нискотарифних потрошача.

Увођење поступне либерализације и предлог измена Закона о енергетици, као нове мере надлежних, значиће и потпуно редефинисање садашњег модела домаћег тржишта електричне енергије. Уместо преносног оператора, компанија ЕЛЕМ од нове године директно ће продавати електричну енергију Аустријанцима из EVN–ЕСМ за нискотарифне потрошаче, а обезбеђиваће и снабдевање струјом и за све категорије на већим напонским нивоима. Ингеренције производне компаније у овом сектору биће и обезбеђивање недостајућих количина, односно увоза енергије из иностранства, пласман вишкова струје у суседне системе преко берзе, као и управљање „златном резервом“ у ЕЕС – Термоелектраном на мазут „Неготино“. После неуспеле продаје електрана је до даљег остала у државној својини, али не као посебни субјект, него у надлежности ЕЛЕМ-а. Тим решењима потпуно ће се маргинализовати значај државне преносне компаније АД МЕПСО, трећег

РЕК „Битола“ остаје у државној својини

субјекта на тржишту, у чијој ће надлежности остати једино функција преносног оператора, а која ће тако приход обезбеђивати само од таксе за пренос енергије кроз високонапонске водове.

На део предложених законских измена највећа реакција дошла је од Аустријанаца, власника македонских дистрибуција. Они су директно погођени одредбом да ће покривање већег дела нетолерантних комерцијалних губитака у дистрибутивном систему морати да траже на слободном тржишту. Ове губитке „подмиривала“ је домаћа производња и то по јефтинијим регулисаним ценама, што је важило искључиво за потрошаче на ниском напону. Поред ЕЛЕМ-а и Владе Македоније, такво решење намеће и Регулаторна комисија за енергетику, која ће дистрибутивној компанији признавати само 11 одсто губитака енергије у мрежи. Значи, само техничке, али не и комерцијалне губитке. О коликим губицима је реч, довољно је рећи само то да у пласману око 3.000 гигават-сати електричне енергије за домаћинства дистрибуција исказује и још око 1.500 GWh нефактурисаних губитака електричне енергије у мрежи на годишњем нивоу.

Ново решење за ове губитке, разлог је и великом незадовољству Аустријанаца. „Аргументи“ нових страних власника су да се овим решењем руши партнерски однос страног инвеститора са државом, да се мењају правила „игре“, да ће принудни увоз за покривање губитака у дистрибутивној мрежи значити повећање цена електричне енергије за нискотарифне потрошаче у Македонији и да ће се овом одлуком још више нарушити стандард становништва. Објективно гледано, противаргумент овој

одлуци је само тај што су губици енергије у дистрибутивном систему махом проузроковани безобзирним крађама струје, за које држава још није пронашла механизам да их спречи. Али, тачно је и да је аустријској фирми све то било познато и пре куповине дистрибуција, тако да се свесно и ушло у тај ризик. У преговорима са владом у циљу измене овог решења, страни инвеститор иде дотле да најављује и преиспитивање даљих финансијских улагања у македонски дистрибутивни систем. Одговор Владе Македоније на то био је да је држава заинтересована да поново откупи део дистрибутивног система. Такву понуду EVN је одмах одбио. Никола Груевски, премијер Владе Македоније, Аустријанце је отворено замолио да се овај „рат“ прекине, јер нико не иде у прилог, с тим што је навео и да је таква конструкција решења губитака коначна. По њему, разлог томе је и у њиховим недовољним улагањима у рехабилитацију дистрибутивног система (у прве три године требало је да се у те сврхе инвестира око 96 милиона евра). Уместо тога, за две године Аустријанци су, како кажу аналитичари, само у санирање мреже уложили око 10 милиона евра.

Не стишавају се такође, ни реакције тзв. великих индустријских капацитета, које Влада поступном либерализацијом, исто тако, шаље на отворено тржиште. Тих девет, од странаца одавно приватизованих компанија, имало је и привилегију да од државе деценијама користи бенифицирану, јефтинију струју за своје потребе. Али, сада ће бити приморане да недостајућих око 2.000 GWh за производњу рада купују на либерализованом тржишту.

Саша Новевски

Вода спречила рестрикције

До nestaшице струје дошло због субвенционисања највећих потрошача – Комбината алуминијума из Подгорице и Жељезаре из Никшића, саопштило Удружење мањинских акционара ЕПЦГ

Електроенергетске прилике у Црној Гори су алармантне и само је киша спречила распад система. Пљеваљска термоелектрана је привремено, због недостатка угља, зауставила производњу, увоз је због папнених цена киловат-сати стопиран, али је добра хидрологија спасла ситуацију, наведено је, између осталог, у саопштењу ЕПЦГ. Удружење мањинских акционара ЕПЦГ оценило је да је Црној Гори, због мањка електричне енергије, запретио и мрак. Према њиховој оцени, како се чуло на конференцији за новинаре, до nestaшице струје дошло је због субвенционисања највећих потрошача – Комбината алуминијума из Подгорице и Жељезаре из Никшића, кроз уговоре о приватизацији тих компанија.

Уколико би пословала по законима тржишта, навео је председник овог Удружења Василије Миличковић, електропривреда би тада остварила профит, па би могла и да купи недостајуће количине електричне енергије. Према образложењу Миличковића, пошто није тако, ЕПЦГ је недавно морала да откаже понуде за куповину електричне енер-

ТЕ „Пљевља“ због nestaшице угља зауставила производњу

гије за 2008. годину, јер нема новца за плаћање дефицитарне енергије.

Дирекција за јавне набавке одобрила је, иначе, црногорској електроенергетској компанији да са свим понуђачима који су се јавили на поништени тендер директно преговара о куповини електричне енергије за наредну годину. Према речима Мерсада Мујевића, директора Дирекције, ЕПЦГ је обавезна да преговара са свим компанијама које су доставиле понуде, као и да поштује тендером утврђену вредност набавке од 73,5 милиона евра.

Одбор директора ЕПЦГ поништио је прошлог месеца тендер за увоз струје,

уз објашњење да ниједна понуда не одговара условима конкурса, односно, да су цене знатно веће у односу на процењену вредност набавке. Преговори су обављени са четири компаније које су пристале да коригују достављене понуде. Из ЕПЦГ је саопштено да су преговорима присуствовали представници компанија EFT, словеначки Gen-I, Руднап и PE Trading, који су пристали да измене понуду у делу који се односи на цену струје и услове плаћања. Остале компаније које су се јавиле на поништени тендер – Espada, EGL, Atel и ЧЕЗ, обавестили су ЕПЦГ да немају простора за преговоре о ценама и да остају при претходно достављеним понудама.

Протеклог месеца медији су објавили и најновије податке ЕПЦГ о дуговањима потрошача за утрошене киловат-сате. Према њима, грађани и предузећа за струју укупно дугују 112 милиона евра. Дуг црногорских домаћинстава износи 65,1 милион, а предузећа 47 милиона евра.

После најновијег поскупљења струје за 5,7 одсто, Влада Црне Горе је одлучила да висину субвенција за најугроженије групе грађана повећа са раније предвиђених 11,2 на 11,84 евра.

П. М. П.

Тендер за мале хидроелектране

Министарство за економски развој Црне Горе објавило је протеклог месеца тендер за доделу концесија по комбинованом аранжману – за истраживање водотокова и изградњу малих хидроелектрана. Како је раније прецизирано, понуђени ДБОТ аранжман значи да се концесије дају на период до 30 година, после чега се електране враћају држави, а биће додељено право на коришћење 43 водотока у сливу Пиве, Комарнице, Лима, Мораче, Ибра, Таре, Ђехотине, Заслапнице, Зете, Грачанице и Граховског језера.

На тендер могу да се пријаве домаћа и страна предузећа и грађани који до 22. јануара откупе тендерску документацију за хиљаду евра и потпишу изјаву о чувању поверљивих података. Како је наведено у тендеру, понуду треба припремати водећи рачуна о обавези даваоца концесије да, заједно са овлашћеним институцијама, омогући прикључење хидроелектрана на дистрибутивну мрежу, као и откуп киловат-сати из тог електроенергетског извора по ценама које утврђује Регулаторна агенција за енергетику. Понуде могу да се доставе до 1. фебруара идуће године.

ЛИБИЈА

Сунце уместо нуклеарки

У Либији нуклеарке нису више у моди. Будућност јужних, медитеранских земаља није атом, већ сунце. Група немачких инжењера успела је да у то убеди владу у Берлину и пословне партнере на Медитерану. Њихови аргументи чули су се и у Бриселу, где су два посланика европског парламента, Ребека Хармс и Андерс Викиман, 28. новембра, организовали семинар поводом једног од најамбициознијих технолошких пројеката данашњице.

Постоје две технике коришћења сунчеве енергије у производњи електричне енергије. Прва је фотоволтична која претвара светлост у струју, поставља се на кровове кућа и није најпогоднија за масовну производњу. Друга техника, термичка, користи сунчеву енергију за загревање воде и може да покреће централе снаге, до 100 мегавата. Недостатак је у томе што изискује велику површину, око два хектара по мегавату. Струја произведена из сунчеве енергије тренутно подмирује само 0,04 одсто светске потрошње електричне енергије. Носиоци тог пројекта, названог TREK (Trans-Mediterranean Renewable Energy Cooperation), процењују да би 2050. године, 19.000 квадратних метара Сахаре или хиљади део укупне површине планете давало готово 25 одсто од садашњих количина струје у Европи.

Идеја је једноставна и постојана. Сахара је окупана сунцем и ако се искористи само делић те енергије, могуће је покривити енергетске потребе и медитеранских земаља и Европе. Технологија је, у ствари, толико напредовала да је и реализација ове идеје могућа.

„Врела пустињска просторства покривају око 36 милиона квадратних километара, од укупно 149 милиона квадратних километара површине копна на планети“, објашњава Герхарт Најз, идејни творац пројекта TREK. „Када сунце греје пустињу, то значи да се по квадратном километру просечно може добити знатна количина струје. Сасвим мали део пустиње, значи, омогућио би производњу довољних количина струје за целу светску популацију.“ Изградњом соларних електрана у пустињи постаје могуће снабдевање суседних, као и европских земаља електричном енергијом.

Таква идеја почела је да се конкретизује још 2002. године, када је Најз успео да за такав пројекат заинтересује немачку владу. Почетком 2003. године, после састанка експерата, влада је одобрила финансирање озбиљнијих истраживања, која је водио немачки Центар за свемир и аеронаутику (DLR), под управом инжењера Франца Триба. Овим истраживањима, чији резултати су објављени 2005. и 2006. године, указује се на реалну могућност остварења овог пројекта коришћењем постојећих технологија.

Термичке централе ће производити енергију, огледалима која ће усмераваати и концентрисати сунчеву светлост. Добијена топлота моћи ће да се користи за покретање турбина паром, а чуваће се и ноћу, у растопљеним солима. Ова електрична енергија може да послужи и за когенерацију, а коришћење отпадне топлоте при десалинизацији морске воде било би врло значајно за земље на југу Медитерана. Без обзира на успутне и неизбежне губитке, експерти процењују да ће транспорт електричне енергије у северне земље бити исплатив, имајући у виду да је сунчева светлост у том поднебљу два пута јача него у Европи.

Најважнија је, међутим, економска исплативост. Заговорници ове идеје, управо ту виде предност. „Једна термоцентрала која користи сунчеву енергију данас производи струју по цени између 0,14 и 0,18 евра по киловат-часу. Када би се у свету подигла централа снаге 5.000 мегавата, цена би се кретала између 0,08 и 0,12 евра по киловат-часу, а са снагом од 1.000 мегавата, цена би била између 0,04 и 0,06 евра по киловат-часу“, објашњава Триб.

„Идеја TREK-а заиста има смисла“, додаје Алан Фериер, специјалиста за сунчеву енергију и CNRS (француском истраживачком центру). „Она предвиђа потребу за развојем технологије како би се смањила цена коштања.“ Солар-

них електрана засад има тек неколико у Шпанији, САД и Немачкој. Поред тога, подижу се углавном на плодном тлу или пољопривредним зонама, што не задовољава еколошке критеријуме. У пустињама губитак простора је занемарљив. Из тог разлога, програм TREK изазивао је велико интересовање електродистрибуција у Египту и Мароку, а посебно у Алжиру. Компанија NEAL (New Energy Algeria) подиже гасну електрану, снаге 150 мегавата и соларну електрану, снаге 30 мегавата, у Хаси Рмелу, у Сахари, чије отварање је предвиђено 2010. године. Ово је први корак ка примени соларне енергије која, када се смање трошкови производње, може да поста-не примарна у производњи.

Други важан моменат је тај што је 13. новембра Туфик Хасни, директор NEAL-а, објавио лансирање пројекта струјне мреже од 3.000 километара, између Адгара у Алжиру и Ахена у Немачкој. „Ово је први подухват у стварању мреже између Европе и Магреба. Преносиће се струја чији ће извор бити 80 одсто сунчеве енергије“, тврди Хасни. Европа је себи поставила циљ да до 2020. године 20 одсто струје добија из обновљивих извора енергије. Ако се савлада негативна страна или могуће последице због напетости између Европе и Магреба, такви пројекти постају веома занимљиви за решење извесних проблема арапских земаља.

Део програма TREK предвиђа, такође, подизање соларне електране у пустињи Синај, како би се снабдевао појас Газе, засад готово потпуно лишен тих капацитета. Предвиђа се и подизање централе у Јемену, са десалинизацијом морске воде, што би спасло његову престоницу Сану, чије ће подземне воде пресушити за петнаест година.

Будући да је нуклеарна енергија често и претња, соларна енергија као најбоља замена значајно би утицала и на одржање мира у свету.

(Извор: Le Monde)

Валентина Јокић

Колонија за српску памет

Знало се некада у ком делу града живе ситне занатлије, где аласи и лађари, где свињарски трговци и адвокати, а где професори. Данас су само ови потоњи тамо где су се населили још пре осам деценија

Никада међу Београђанима није спроведена анкета на тему – где би ко волео да живи. У ком делу града би провели младост и где би најрадије дочекали старост. Одговор се, дакле, не зна, али би се могао наслутити. Наиме, ако би се одбацила носталгија као могући мотив опредељивања, сасвим је сигурно да би се житељи метрополе одлучили за Дорћол, Неимар, Сењак, Дедиње, или – Професорску колонију.

Биле би то само пусте жеље. Јер, без обзира на невероватну навалу купаца и грађевинских инвеститора, мало ко од становника ових делова града показује спремност да се из њих исели и уступи место придошлици, изузев ако га на то не примора мука, или га не савлада облапорност због примамљиве цене.

У Професорској колонији само је неколико срећника успело да током последњих осам деценија купи породичну кућу од првих власника: ко се онда населио, потомци су му углавном још ту. Заиста, заклоњен од погледа и заштићен од буке велеграда суморним низом соцреалистичких павиљона који се пружају левом страном Цвијићеве улице, овај мали лавиринт тесних улица и ћорсокака овећан породичним кућама, као да живи некакав свој живот, друкчији од оног у осталим крајевима Београда. А само на неколико стотина метара од центра, од свега што град обећава и пружа својим житељима.

У Професорској колонији станују староседеоци и њихови потомци. Сви се познају и јављају једни другима у свакој прилици. Људи су увек учтиви и ненаметљиви, предусретљиви кад треба и толерантни ако се мора. Идеалне комшије.

То је зато што су у најлепшим деловима Београда живели имућни, а овде само учени људи. Ово насеље је, уста-

лом, настало тако, наменски, за професоре Београдског универзитета. Наиме, Београд је и тада, непосредно после завршетка Великог рата и почетка рада Универзитета, имао муке са смештајем професора. Само што је тада било и воље и начина да се та мука реши.

Тамо где расту академици

А решено је тако што је на десној обали Славујевог потока Генералним урбанистичким планом Београда из 1923. предвиђено да се управо ту, на до тада пустој ледини, на којој су махом биле циглане које су и „кумовале“ Палилули (због паљења „лула“ под сламом на којој се пекла цигла) подигне ново насеље за оне који су држави тада били најпотребнији: за универзитетске професоре.

Не зна се коме је та идеја прво пала на памет, али је познато да су професори, архитекта Светозар Јовановић и инжењер Живко Туцаковић, уз несебичну помоћ Михајла Радовановића и Петра Крстића (асистента професора Јовановића), израдили пројекат типизираних породичних кућа по узору на скромније градске виле тог времена. Биле су то једноставне и најчешће приземне зграде квадратне основе, понека од њих са еркером или балконом према дворишту, уз обавезан врт испред или иза куће.

Београдска општина је дала дозволу за градњу, а професори, њих четрдесетак, састали су се марта 1926. године и образовали технички биро за изградњу колоније. Куће су биле скромно опремљене и коштале су, у просеку, око 300.000 ондашњих динара. Хипотекарна банка им је одобрила повољне кредите, па се не треба чудити што је неколико кућица ту добио и понеки

Јаша Продановић – један од житеља колоније

виши банкарски чиновник. Укупно је изграђено 58 кућа: у њих се уселило 45 професора Београдског универзитета. Била је то интелектуална елита не само Београда. Међу становницима Професорске колоније било је много оних који су уживали углед у целом свету: Милутин Миланковић, међу првима.

Почетак као у гету

Покојни професор Тадија Пејовић, врсни математичар, а својевремено асистент Михаила Петровића Аласа, спомињао је у својим мемоарима почетке живота у Професорској колонији:

„Зидање моје зграде, као последње у низу, кренуло је крајем септембра и довршено крајем новембра 1926. године. Иако је било довршених зграда, нико се није усељавао јер су зидови били влажни. Улице су биле просечене, али без икакве калдрме, а о асфалу и да не говоримо. Кад падне киша, најђе Булбулдерски поток који одсече нашу новоименовану Професорску колонију од Београда.

Како сам становао у влажном стану, уселим се у нову кућу 29. децембра 1926. Тада још нисмо имали деце, па смо сматрали, моја супруга и ја, да ћемо лакше подносити влагу у нашој кући, него у туђој. Преко дана нисмо код куће већ на послу, а ноћу ћемо спавати при отвореним прозорима..."

Писао је професор и о запомагању житеља колоније код општинских власти да им се улице калдрмишу, али чиновници се на ово нису претерано узбуђивали. Дотерали су једаред пред сваку зграду некакву угљену шљаку која се после кише брзо претварала у црно лепљиво блато. Кукали су да им се надокнади бар мањи део трошкова за постављање водовода и канализације, али узалуд.

„Кад падне киша, блато до глежњева, а кад киша стане, све се претвори у дебео слој прашине... Услед великог блата сви смо носили каљаче, али привезане канапом за ноге, да не би остале у блату. Није било довољно привезати их за ципеле, јер се догађало да и ципела остане у блату.“

Било је тада редовна појава да се приликом сусрета двојице комшија одмах почиње са грдњом Општине због блатишта или критикама пројектаната због рђавог распореда просторија по кућама (у чему су, наравно, предњачиле жене). О блату је чак и на страницама „Политике“ писао Богдан Поповић, најстарији житељ колоније, а под насловом – „Блатно стање“.

Али, имали су житељи Професорске колоније и других мука.

Тасин певац

Др Танасије Митровић је био професор на Пољопривредном факултету и то на катедри за зоотехнику. Студирао је на Високој пољопривредној школи у Бечу, где је и докторирао, а предавао је млекарство, посебно сточарство, и био је први председник огледних добара Пољопривредног факултета. Изучавао је српско, црногорско и македонско сточарство и био је први стручњак који се у Србији посветио вуни.

Професорска колонија – квартал са 14 академика

Иако се стручно бавио сточарством, професор Таса, како су га звале комшије и колеге, усред свог дворишта, наред колоније, саградио је мали кокошарник. Правдао се комшијама да жели да експериментише са три кокошке и једним певцем, али... Тај Тасин певац је, као из ината, певао од поноћи до јутра. По сведочењу браће Поповић, оглашавао се на свака два сата, најмање! Тасина спаваћа соба је гледала на другу страну, али је кокошарник био управо под прозорима браће Поповић.

Е, тада је Професорску колонију уздрмала афера знана под именом – Тасин певац. То је била тема разговора на заједничким седељкама и озбиљним скуповима. Не знајући како да доскочи сулудом певцу, Павле Поповић, професор Филозофског факултета, смислио је стих:

„Лепо пева Таса Смедеревац,
лепше пева него његов певац.“

Неко је чак и музику написао, па се песма певала на сваком скупу. Певала се чак и пошто је изнервирани професор Танасије Митровић ликвидирао актера ове афере, свог малог, распеваног петлића.

Али, потрудио се професор Таса да не остане дужан браћи Поповић. Бог-

дан, Димитрије и Павле су били зашли у године, али су још били момци. Те 1926. најмлађи Павле је имао пуних педесет осам година. И Таса се дохватио с млађаријом, па им кришом дао шлагворт за стих: „...Три момка, три дилбера, цвет младости“, који је такође добио музичку подлогу и певао се повремено.

Табле и недоумице

Поводом обележавања неке округле годишњице постојања Професорске колоније, на свим кућама су постављене табле са именом, презименом и кратком биографијом негдашњих станара. До тада, такве табле су постојале на кући Милутина Миланковића и на оној у којој је легат Надежде Петровић.

Али, ту су се испречиле неке недоумице. На пример, у кући професора др Јеврема Недељковића сада живи његов зет, академик Драгољуб Бумбаширевић, ортопед светског гласа. Па како и коме посветити плочу, или има ли смисла поставити две? Или, шта са кућама које су срушене током ратних бомбардовања Београда, а на њиховом месту су доцније никле нове, са новим станарима и власницима, а има и таквих.

Данас у Колонији живе професори, а међу њима је и шест академика. Основу колоније чине четири улице: Јаше Продановића, Љубе Стојановића, Стојана Новаковића и Рачког. Зна се да је и сам Јаша Продановић такође живео овде, али у улици Рачког. Имена многих комшија су увелико додељена неким београдским улицама, а и то је некакав музеј.

М.Лазич

Престижни комшилук

Међу 45 професора Београдског универзитета било је чак 14 академика, првих житеља Професорске колоније. По азбучном реду, то су: Владимир Ђоровић, историчар, Милан Будимир, филолог, Иван Ђаја, биолог, Живојин Ђорђевић, зоолог, Младен Јосифовић, фитопатолог, Милан Луковић, геолог, Милутин Миланковић, математичар, Виктор Новак, историчар, Владимир Петковић, геолог, Богдан Поповић, филозоф и књижевни критичар, Павле Поповић, историчар књижевности, Јаша Продановић, историчар књижевности, Никола Салтиков, математичар и Сениша Станковић, биолог.

„ХАДЕРСФИЛД“

Након бројних домаћих и страних фестивала и постигнутог успеха (најновије са Фестивала у Минску, где је Небојша Глоговац добио награду за главну мушку улогу) филм „Хадерсфилд“ коначно стиже и у биоскопе широм Србије. Радња се одвија у малом граду у Србији, у коме главни јунак приче, тридесетогодишњи Раша (Горан Шушљик) живи са оцем алкохоличарем и безуспешно покушава да састави крај с крајем тако што даје приватне часове српског језика и води емисију на локалној радио-станици. Пре него што се крстио у цркви, његов комшија Иван (Небојша Глоговац), прошао је кроз читав низ психотичних епизода, као што су лечење јаким седативима и припадност разним сектама. Ту су још и Рашина ученица и нова љубавница Мила, привлачна и непосредна тинејџерка и Дуле који безуспешно покушава да се представи као јапи. Монотонију таквог живота прекида долазак Игора, који још од почетка деведесетих живи у Хадерсфилду. Једне вечери они се састају. Оно што је почело као весело окупљање школских другова, претвара се у емоционални рингишил мрачних успомена и суморног преиспитивања... Из врло личних прича протагониста о сопственим, као и о животима њихових некадашњих другова, помаља се злокобни печат којим је последња деценија двадесетог века обележила читаву генерацију. Заједно са њима упуштамо се у потрагу за одговором на питање: Имају ли они снаге да наставе?

Режију филма потписује Иван Живковић, а сценарио Угљеша Шајтинаца и Дејан Николај Краљачић. Улоге тумаче: Небојша Глоговац, Горан Шушљик, Војин Ђетковић, Јосиф Татић, Дамјан Кецојевић, Сузана Лукић, Јелисавета-Сека Саблић, Предраг-Мики Мањоловић.

„БУБА У УХУ“ У НАРОДНОМ ПОЗОРИШТУ ЛЕСКОВАЦ

Након Југословенског драмског позоришта, где је представа „Буба у уху“ на репертоару више од 30 година, Народно позориште из Лесковца је овим комадом у сопственом извођењу отворило нову сезону. Комедију Жоржа Фејдоа режирао је Владимир Лазић. У представи играју глумци из ансамбла лесковачког театра: Александар Михаиловић, Милан Васић, Предраг Смиљковић, Сузана Грујић, Драган Марјановић.

Фејдоова „Буба у уху“ на први поглед је једноставна анегдота о догодовиштинама и бројним забунама, које настају на основу заборављених трегера у јавној кући, да би на крају грађански кодекс био задовољен јер се ништа неморално није догодило, наведено је у програму представе. Водвиљ „Буба у уху“ игра се с великим успехом већ 36 година на сцени ЈДП-а. Жорж Фејдо (1862–1921), француски комедиограф и мајстор водвиља, један је од најзначајнијих представника тзв. булеварске драматургије. Његови комади одликују се занимљиво вођеним заплетима, забавним сценским ситуацијама, духовитим обртима и досеткама. Најзначајнији комади поред „Бубе у уху“ су: „Кројач за даме“, „Лента“, „Идемо у лов“, „Побрини се за Амелију“.

„ПЕТАР ПАН НА ЛЕДУ“

Велики међународни спектакл „Holiday on ice“ гостоваће у Београдској арени од 21. до 23. децембра са високом продукцијом стилизоване бајке „Петар Пан на леду“. Чувена бајка о дечаку који има способност

летења и не може никада да одрасте очарава публику широм света. Разнобојни костими, раскошни ефекти и клизачке бравуре неће вас оставити равнодушним. Једна од најлепших бајки на свету, чији је аутор Џејмс Метју Бери, прва је представа из серијала дечјих представа (Kids Ice Shows). Њено главно обележје чине фасцинантна акција, невероватне фигуре, оригиналне песме, нова технологија звука и светла, као и девет ликова који говоре на српском језику. Херојима и негативцима гласове ће позајмити Никола Булатовић (у улози Петра Пана), Ана Софреновић (у улози Венди и Звончице), Драган Вујић (у улози Капетана Куке и господина Дарлинга), Тања Бошковић (у улози наратора и госпође Дарлинг), Милан Антонић, Слободан Стефановић и Мирољуб Турајлија.

Овај спектакл на леду, намењен деци, настао је 2004. године у оквиру продукције „Holiday on Ice“. Незаборавна, магична фантазија, у којој уживају многе генерације, сада је представљена у очаравајућем спектаклу на леду чији је редитељ Робин Кусинс проглашен за једног од 25 најутуцајнијих људи у дисциплини клизања на леду. Са својим креативним тимом, дао је чувеној бајци нов изглед. Деца из више од 20 земаља одушевљена су спектакуларним тачкама летења, величанственим фигурама у клизању и хумором. Док се наши омиљени хероји и негативци, уживо и близу публике, клизају у овој авантури пуној акције, шоу се обраћа свим годишњима и деци и њиховим

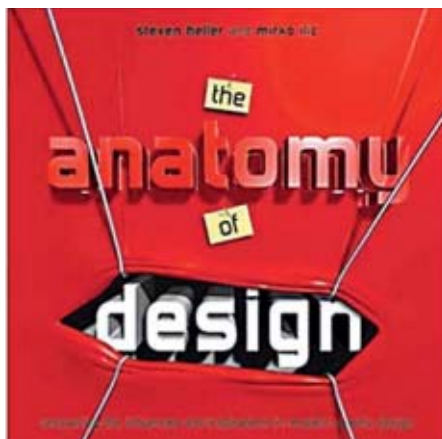
породицама. Петар Пан, Звончица, Венди и њена браћа заиста се боре против Капетана Куке и његових гусара, али се то све одвија на леду у раскошној сценографији, светлу и музичким сонговима. Цене карата су 800, 1.000, 1.200, 1.400 и 1.600 динара.

ИЗЛОЖБЕ

МИРКО ИЛИЋ У ГАЛЕРИЈИ „ХАОС“

Од 11. децембра у галерији „Хаос“ биће изложено око 400 цртежа светски уваженог графичког дизајнера, илустратора и аутора књига Мирка Илића. Ова изложба цртежа претвориће галеријски простор у својеврсни уметников студио и складиште радова, а део њих биће уништен по завршетку те поставке. Илић ће се представити цртежима, као основном свог рада, скицама, припремним цртежима, деловима документације и финалним остварењима. Из последњих десет година уметничког рада биће представљено 400 цртежа. Концепт је заснован на поставци радова на поду и зидовима, тако да ће током изложбе посетиоци и газити по радовима, који ће на крају изложбе бити уништени. У исто време, публика ће моћи да види радове у електронској форми на мониторима.

Мирко Илић од 1975. објављује илустрације у „Студентском листу“, „Полету“, „Питањима“, „Старту“, листу „Данас“, а од 1977. сарадник је иностраних часописа „Пардон“ и „Панорама“. У периоду од 1976. до 1979. године предводник је стрип групе „Нови квадрат“. Године 1986. одлази у Њујорк, где започиње сарадњу са бројним угледним новинама и магазинима: „Time“, „The New York Times“, „The New York Times Book Review“, „Washington Post“, „L. A. Times“, „The Wall Street Journal“... Током 1991. године ради као арт директор интернационалног издања „Time magazine“, а 1992. постаје арт директор On-Ed стране „New York Timesa“.

Године 1995. покреће „Mirko Ilic Corp.“ студио за графички дизајн и 3Д компјутерску графику. Аутор је шпица за многобројне филмове.

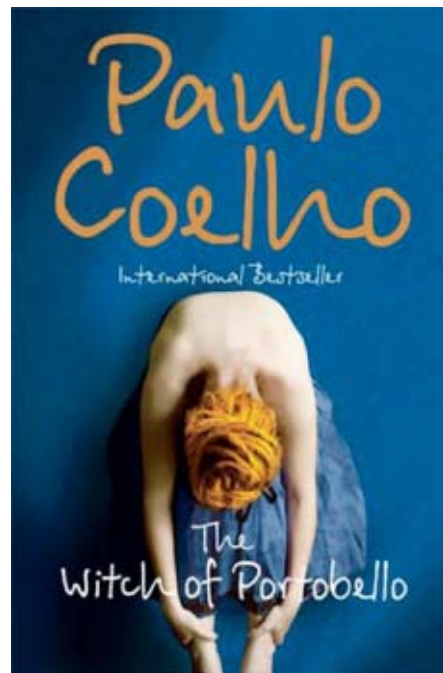
Предаје дизајн и илустрацију постдипломцима у Школи визуелних уметности у Њујорку.

КЊИГЕ

„ВЕШТИЦА ИЗ ПОРТОБЕЛА“ ПАУЛА КОЕЉА

Нова књига планетарно омиљеног писца Паула Коелја „Вештица из Портобела“ је, како је сам аутор рекао, прича о „женској страни божанства“. Желео сам да зароним у срце Велике мајке. Осећао сам потребу да упитам због чега друштво покушава да учини неприступачном женску страну Бога, рекао је Коелја. „Људи ме понекад питају да ли верујем у вештице, на шта увек одговарам потврдно. На жалост, реч вештица још буди многе предрасуде. За мене, вештица је жена способна да се у свом деловању руководи интуицијом, која духовно општи са својом околином, која се не плаши изазова. У свом новом роману говорим управо о предрасудама са којима се савремене вештице суочавају у савременом друштву“, каже славни писац.

Атена има необичан дар. Усвојила ју је либанска породица. Када у њиховој земљи избија рат који је она предвидела, са овом породицом наставља живот у Лондону. На универзитету упознаје онога који ће бити отац њеног детета. Два млада бића премозићују препреке и ступају у брак, упркос противљењу њихових породица, али њихов брак не опстаје дуго суочен са изазовима модерног живота. Пошто је и сама постала мајка, Атена не може себе да спречи да мисли на особу која је њу довела на свет и креће у Румунију у потрагу за њом. Она је Циганка и зове се Лилијан. Атена жели да разуме зашто ју је њена мајка напустила. Оно што ће открити за време овог путовања промениће ток њеног живота и живота њене околине. Тако је рођена она коју ће ускоро назвати вештица из Портобела која ће, ризикујући да доживи властиту губитак, ставити све своје необичне моћи у службу другима.

„Кроз лик Атене, са њеном слободом и храброшћу, покушао сам да се ухватим у коштац са овом темом и да на видело изнесем окове догме. Флобер је једном рекао да је госпођа Бовари он сам; е па, моје књиге – то сам ја и оне су део моје душе. Кроз своје ликове истражујем сопствену душу, јер они утеловљују све моје сумње и наде. Атена оличава моју женску страну, ону саосећајну страну моје личности.“

Роман „Вештице из Портобела“ већ се налази на бестселер листама широм света.

Јелена Кнежевић

Ризици славски дани

Сваке године почетком зиме више новооткривених случајева шећерне болести. – Типичан дијабетичар код нас има педесетак година, воли добро да поједе, у врху је радне активности, изложен свакодневном стресу. – Упозоравајући знаци – умор, поспаност, сува уста, ноћно мокрење...

Време је слава и празничних дружења, па је то прилика и за разне приче. Ево једне: пријатељи су се срели за славском трпезом и том приликом се један пожалио другом да се осећа уморно и поспано, да му се суше уста и да ноћу мора више пута до тоалета. Други је одмах наслутио о чему је реч, јер су му ове муке познате из личног искуства, иако није лекар. Као из топа је рекао: „Па, ти имаш шећер“, извадио из џепа сопствени мерач шећера у крви и пријатеља уверио у своје тврдње. Ова истинита анегдота на сликовит начин илуструје податак да се почетком зиме, а нарочито током јануара, региструје велики број новооткривених случајева шећерне болести. Такав раст случајева оболелих од дијабетеса, после празничних дана, лекари доводе у везу са нашом познатом неумереношћу у дане празника и слава, али и због све бољег препознавања раних симптома шећерне болести..

Професор др Небојша Лалић, дијабетолог из Института за ендокринологију Клиничког центра Србије, истиче како је најважније да се ова болест открије у раном стадијуму и на тај начин спрече врло озбиљне компликације. У домовима здравља, ових дана, први пут сви грађани могу без вађења крви, само захваљујући упитнику са неколико питања и разговору са лекаром, сазнати да ли постоји ризик да оболе од шећерне болести. Ово је

важно, јер на једног болесника који зна да има дијабетес и који се лечи, долази једна особа која има дијабетес, али која то не зна и не лечи се. У Србији 400.000 људи болује од дијабетеса, болести, која је, упозорава др Лалић, први узрок слепог и ампутација, први узрок попуштања бубрега, а две трећине особа које су доживеле инфаркт, претходно је имало и дијабетес. Код нас 90 одсто оболелих има дијабетес тип два, у нашем народу познат као „старачки шећер“. Дијабетес тип два, међутим, више нема везе са старашћу и позним годинама. Напротив. Типичног дијабетичара у нашој земљи лекари препознају све више као особу педесетих година, која је гурман, али и која је у врху креативне активности, односно у пуном радном напону, изложена свакодневном стресу.

Шта такву особу доводи у лекарску ординацију? Типични симптоми за препознавање почетка шећерне болести су умор, поспаност, сушење уста, чешће мокрење ноћу, али и у току дана, појава гљивица... Веома је важно проверити вредности шећера у крви, ако дијабетес има неко од блиских рођака – отац, мајка, браћа, сестре, баба... Утврђено је да се дијабетес чешће јавља у појединим породицама. Дијабетес је све присутнији и код деце од 10 до 20 година. Код једне групе разлог су гојазност и минимална физичка активност, а код дијабетеса

тип један реч је искључиво о генетском фактору. Раст оболелих од дијабетеса прати повећање гојазности, нарочито у великим градовима. На селу људи још и потроше вишак калорија радећи, али у градовима храна је присутна на сваком углу. Због брзог темпа којим се живи, људи себи приуште један велики оброк, уместо неколико правилно распоређених мањих оброка и ето удружених узрока за настанак дијабетеса.

Данас нема лечења дијабетеса без обавезне свакодневне, редовне физичке активности, јер ни таблете, ни инсулин не решавају проблем шећера без минималног кретања или вежби од 30 до 45 минута. Дијабетичари се данас сматрају условно здравим људима уколико промене начин живота који их је довео до болести. Они морају да схвате колико је важно да седење замене свакодневном шетњом, брзим ходом или неком физичком активношћу, али морају да се придржавају правилне исхране чије је главно правило – више мањих оброка распоређених у току дана.

Код нас повећане вредности измереног шећера у крви, нажалост, лекари и пацијенти различито вреднују. Вредности шећера у крви од 5,5 до шест милимола улазе у категорију нормалних вредности, док су вредности од 6,2 до седам знак упозорења – „црвена лампица“, да се шећер редовно контролише и да се мисли о њему. Ове вредности улазе у категорију такозване оштећене базне гликемије. Све изнад седам милимола сматра се повећаним вредностима и ове особе морају да се лече. Нелечени дијабетес отвара пут озбиљним компликацијама на ситним и великим крвним судовима – обољења ока, бубрега, периферних нерава, појаве инфаркта, зачепљења великих крвних судова на ногама.

З. Ж. Д.

„Стезање зуба“ постаје прошлост

Лекари који се данас баве терапијом бола поручили су са недавно одржаног симпозијума у београдском Клиничком центру „Бежанијска коса“ да бол није нешто што морамо да трпимо стиснутих зуба, већ да треба затражити помоћ у специјализованим амбулантама. У њима се користи низ метода лечења – од примарног давања аналгетика и опијата различитих врста до нефармаколошких метода, различитих блокада, на пример, које смањују узимање лекова.

Нема особе која бар једном у животу није осетила бол. Према дефиницији, бол је психичка реакција на неко физичко оштећење ткива и свака особа га доживљава индивидуално. У већини случајева, реч је о пролазном болу, некада је довољно попити једну, две таблете аналгетика, који се без рецепта може добити у свим апотекама и бол пролази. Тада говоримо о акутном болу, који настаје изненада и траје неколико сати до

неколико дана, али се лако локализује и брзо лечи.

Много већи проблем је хронични бол, који се развија постепено и траје месецима, па и годинама. У овој групи је бол узрокован тумором, затим онај изазван разним неуралгијама – јаки болови периферног нервног система, као и фантомски бол настао после ампутације неког од органа. У терапији бола широко се примењују и познате методе са наизменичним струјама, ултразвучна масажа, терапије различитим ласерима, магнетотерапија, криотерапија...

Има и особа које не воле да гутају таблете против болова, него верују да се одређеном врстом хране могу довољно успешно борити против бола. Тако, на пример, неке студије доказују да се коришћењем рибљег уља спречава мигрена. Али, то значи да се риба, нарочито туна, скуша, лосос и сардина узимају редовно, да би се постигао дугорочни

ефекат и смањиле несносне главобоље. Познато је да и одређене намирнице могу изазвати главобољу, на пример чоколада, јаки сиреви, пиво, црно вино, шампањац, различите кобасице, саламе, хамбургер, лешници, као и превелике количине кафе и цигарета.

ГОЈАЗНОСТ

Масно ткиво – орган

Масно ткиво се данас третира као посебан орган у организму. Код одраслог нормално ухрањеног мушкарца од 20 до 25 година, оно чини од 15 до 20 одсто укупне телесне масе, док је код жене истих година, тај проценат већи и износи од 20 до 25 одсто. Тако масно ткиво може да се сматра једним од највећих органа у људском телу – упозорила је на скупу посвећеном гојазности у Српској академији наука и уметности професор др Едита Стокић, ендокринолог у Клиничком центру Војводине.

Дебљина је фактор ризика за појаву шећерне болести, високог крвног притиска, цереброваскуларних обољења, односно шлога и других поремећаја на крвним судовима. Чак се и појава неких од малигних тумора повезује са гојазношћу. Ризик је већи уколико је масна маса распоређена у пределу стомака.

Лекари су забринути због чињенице што су деца и млади све гојазнији.

Некада је као критеријум за утврђи-

вање гојазности коришћена само увећања телесна маса. То се, међутим, показало као непоуздан метод, који је пао већ на примеру трудница, које имају увећану телесну масу, а немају дијагнозу гојазности. Телесна маса, такође, може бити увећана због присуства телесне воде код особа са израженим отоцима, затим код боди-билдера, боксера и хокејаша,

који имају изражену мишићну и увећану телесну масу, а нису гојазни. Статистика показује да је гојазност код жена израженија у односу на мушкарце.

НАРОДНА МЕДИЦИНА

Сезона белог лука

Када приметите прве знаке прехладе, упале грла, ждрела или запаљење ува, многи људи посегну за рецептима својих предака. Наравно, у нашем роду бели лук, као природни антибиотик, који уништава вирусе и бактерије и даље је на првом месту, што се лако осети на многим јавним местима и у аутобусима. За зимске бољке препоручују се и оштри зачини, попут рена, љуте папричице, које заиста доприносе да се слуз у дисајним органима разређи и лакше искашљава, а рен је и данас на цени када треба отворити синусе и продисати. Код нас су на цени највише чајеви од камилице, шипурка и жалфије, уз обавезни мед. Цвекла се позива у помоћ када је потребно снижавати температуру или јачати отпорност организма.

З. Ж. Д.

Заточеник теренског рада

Неке жене су се прославиле тиме што су мењале историју, али је мало ко чуо за оне које су мењале токове река и географију

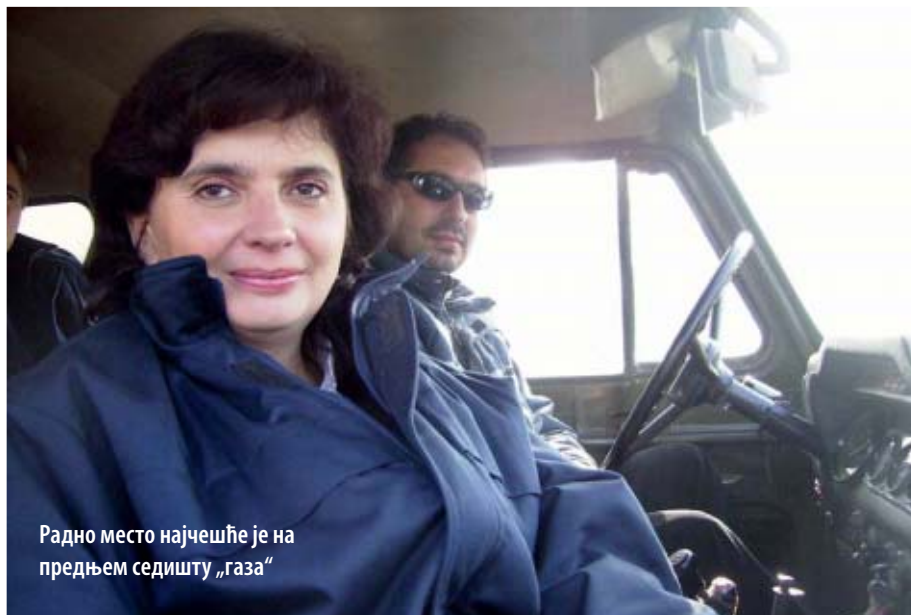
Постоји фотографија последњег немачког цара која је снимљена крајем претпрошлог или почетком прошлог века: на њој је кајзер Вилхелм одевен у – рударску униформу?! Може бити да је неко од његових поданика помислио да је цар исхлапео или пролупао, али мудри су знали да се он, заправо, додворавао рударима од чијег је рада зависила готово читава привреда ондашње Немачке.

Рудари су били и цвет радничке класе у првој земљи социјализма, као и у свим потоњим државама које су кренуле тим још неутаганим стопама. Па и код нас, кад је за то дошло време, није било јавне прославе а да на њој своје истакнуто место нису заузимали рудари. Ни сахране високих државника нису се могле замислити без њихове почасне страже! Поетска бајка о вредном Алији Сиротановићу, кубикашу који је рушио стахановске норме, неславно се завршила стављањем његовог лика на новчаницу од хиљаду динара, на којој је црни Алија представљен као – ливац (што би се могло протумачити само тренутним потребама државе).

То што се за труд који изискује велике напоре каже да је рударски посао није особеност само српског језика и домишљатости, мада би израз „рударска плата“ могао бити искључиво наш. Ипак, у причи што следи, неће бити речи о томе.

Како настају нова језера

Седела је на предњем седишту растрешеног „газа“ и смејала се срдечно. За воланом је ћутао возач Влада Радојевић, а иза су се њене колеге, такође рударски инжењери, Бранислав Пајић и Горан Марковић великодушно стиснули да приме још једног промрзлог сапутника. Добро спаковани, отиснули смо се из Вреоца у недокучиви лавиринт асфалтираних путева и излоканих каљавих богаза, да бисмо се домогли њиховог тренутног радног места – обода површинског

Радно место најчешће је на предњем седишту „газа“

копа „Тамнава – Западно поље“.

Кроз сиву маглуштину слутило се сунце. На мосту преко Колубаре, Влада као да је мало успорио.

– Ново корито – показала је руком нехајно кроз прозор ципа. – Овде смо га изместили у дужини од око четири и по километра... Ено, тамо се назире старо. Велики посао. Видећете и проточно вештачко језеро које смо направили, има површину од око осамдесет хектара...

Сетио сам се кад је оно шездесетих година прошлог века рукавац Саве код Аде Циганлије преграђен да би се на том месту формирало ново Савско језеро: овај подухват ми се учинио некако још већим... Можда зато што сви знају за жене које су мењале ток историје, а нико још није чуо за оне које су мењале токове река. Географију!

Никако ми није личила на главног инжењера: мање-више то што је жена, али онако насмејана и младолика одударала је од уобичајене представе коју већина нас, обичних, има о људима којима је у опису посла да шефују! Мора да ни ја њој нисам претерано личио на новинара, али шта ту да се ради. Сркутали смо кафу у неким металним контејнерима неодмерено названим канцеларија и покушавали да се боље упознамо.

– Нисам вам ја за новине – покушала је последњи пут да ме одврати од намере да пишем о једној од ретких жена које су, иако на руководећем положају, лагодност канцеларијског посла мења-

ле за теренски рад. – Могла бих једино да вам испричам нешто о томе шта смо све урадили...

Поглед јој је склизнуо на новинарски блок и мој неразговорни рукопис. На срећу, разазнала је детаљ у тим шкработинама и спасла ме бруке.

– Али, ко вам је рекао да сам ја Гордана Бранковић? – упрла је прст у врх странице. – То ми је девојачко... Па, већ годинама сам Војовић.

Тако сам сазнао да је Саша Војовић такође рударски инжењер, да и он ради у „Колубари“ али у другом сектору, да су у браку дуже од девет година и да сину Матији, момчићу који иде у други разред основне школе, никада не би дали благослов да се упише на рударски факултет. Још и да живе у Аранђеловцу, да Матију чува баба, најзначајнија личност у одрастању малих људи... И тиме смо, отприлике, завршили са завиривањем у њен приватни живот. Добро, могао бих, нимало центлменски, да прибележим и колико јој је година, али је то заиста небитно. Рецимо, овако: има тек нешто више од тринаест година радног стажа.

– Док нисам постављена за главног инжењера, дакле руководиоца, на посао сам путовала аутобусом – каже небивајући се. – Док данас по мене долазе аутомобилом... овај наш Влада. Тако ми канцеларија „стиже на ноге“. Јер, моје радно место је најчешће управо овде, на предњем седишту „газа“. То је једна необична и сасвим неудобна фотеља.

Посао на производњи угља најтежи... чак и за мушкарце

Да се врати у канцеларију, вели, више не може. Јер, ко једном окуси тај посао, остаје његов заточеник заувек. Бане и Горан су потврђивали те њене речи климајући главама.

Велика животна лутрија

– Да, мој отац је радио у „Колубари“, али ово сигурно није била његова идеја – признаје Гоца. – Поштено да кажем, ја нисам ни знала шта је рударство када сам се уписивала на Рударски факултет у Београду. Можда је занимљиво то што је тад, у тој мојој генерацији на факултету, био подједнак број девојака и младића? Бар од треће године... Мада, приличан број њих се данас и не бави овом струком, као да им то није била жеља. Има жена у овом послу, како да не, овде код нас, у „Колубари“, и тамо, у „Костолцу“... То спомињем јер се тек с праксом може докучити какав је то мултидисциплинарни посао. Рударство подразумева и машинство, и електро-технику, и геологију, и грађевинарство... а то је, бар за мене, био велики изазов. Свеједно, ја ни данас нисам баш сигурна у шта сам се упустила.

По начину на који је причала знао сам да је Гордана, заправо, извукла премију на великој животној лутрији. Бавити се послом који се искрено воли, што је, дозволићете, реткост, значи проживети свој век у задовољству. И, као да ми је прозрела мисли, скочила је намах на другу тему:

– Имам срећу да сада радим само у првој смени, док, ево, Горанова супруга Наталија, која је такође рударски инжењер, а имају двоје деце, ради у сменама. Њима је много теже... Кад

мало боље размислим, ово је „мушки“ посао у „мушкој“ фирми. Јер, посао на производњи угља је најтежи... чак и за мушкарце. Зато је жена овде мање, али бреме које носе на својим плећима – не. Исто је, ако не и теже.

Званично, Гордана је главни рударски инжењер на коповима у сектору инвестиција. Нисам био сасвим сигуран шта то значи, па су ми растумачили да су инвестиције сви они обимни и пре-скупи радови који се морају обавити како би се почело са експлоатацијом јефтиног угља и производњом још јефтиније струје. Као оно измештање тока реке. Ма, како сам споменуо тај подухват, одмах је кренула да ме убеђује у сву озбиљност оваквог захвата.

Технички пријем Колубаре

– То није било пуко копање канала и скретање Колубаре. Две трећине новог тока, дугог 4.600 метара, прелази преко одлагалишта јаловине и, дакле, врло некохерентног тла, где нема геолошких услова као на обичном терену. Пројекат је поставио изузетно високе критеријуме: морали смо да облажемо ново корито глином, а у једном делу да постављамо геомембрану, да га облажемо гумом. Ово је тек прва фаза! У другој, кроз пет година, морамо опет да правимо ново корито реке ради отварања копа „Јужно поље“. И тек у трећој фази ћемо доћи до коначног тока. А то би значило да ми је суђено да се рвем са Колубаром до пензије... Добро, имамо изванредну логистику и све је много лакше, али реч је о невероватно обимном послу. Комплетна документација, сагласности и дозволе...

Како је споменула документацију, замислио сам хрпе хартијештине и непрегледан низ шалтера иза којих седе равнодушни чиновници, од општинских до оних у министарствима, који закерају, малтретирају и бирократски терају мак на коначу отежући све у бескрај, што баш и нема много везе са рударством или са производњом струје. Насмејала се на такво поређење.

– Од 2000, а посебно од 2003. године, све се ради плански и у складу са законом – објашњавала ми је стрпљиво. – А то је веома важно. Јер, да је тога било раније, у Београду, на пример, никада не би никла једна Калуђерица. А, важно је и за Привредно друштво, и за ЕПС, и за државу. Ево, рецимо, и пре скретања Колубаре, имали смо огромну процедуру. Па чак и пробни рад од дванаест месеци, као и технички пријем. Од 19. септембра имамо дуж корита постављене „осматрачнице“ које контролишу реку. Јер, догодине ће кренути нови коп који ће бити на само триста метара од Колубаре, а у депресији, на око тридесет метара испод нивоа реке.

После смо причали о свему скачући с теме на тему као с камена на камен по плитком потоку. Причала ми је да се обрадује сваки пут кад неки млади колега инжењер добије посао, иако је свако од њих „осуђен“ да учи до краја живота.

– Моја генерација на факултету упознала се са основама информатичке технологије, са основним могућностима рачунара, а што би се данас имало сматрати елементарном писменошћу. Ја сам до 2000. године пројектовала ручно, на табли, а данас... Све сам то морала да научим. На срећу, ЕПС је са немачком KfW банком организовао едукативни курс о хидродинамичком моделирању лежишта и рекултацији површинских копова, на којем су предавали стручњаци из Немачке. Чини ми се да је то била прекретница у даљем учењу... Врло сам задовољна. То отвара нове хоризонте. Знате, ово је био пројекат хидроградње који сам извела са својим колегама, тимски, али занат сам пекла на пројекту Хладнице. Да сам се у то упустила само са знањем из рударства и без помоћи старијих и млађих колега, никада не бих успела... Сада радим на пројекту реке Пештан, пуно посла, али Колубара је била кључна. Њу ће, ако све буде ишло својим током, завршити Паја и Горан. Од њих се тек очекује...

И опет ми је, за крај, поновила да није неки занимљив тип, да би било боље да сам разговарао с неким другим.

Не бих рекао...

Милош Лазић

Лепа варош Јагодина

Не љуте се што их називају „Ћуранима“. – Јованча Мицић није измишљен. – Аква парк, једини такве врсте у Србији. – Иван Грозни, први руски цар, пореклом из Јагодине. – Град где су живели Хајдук Вељко, Ћура Јакшић, Светозар Марковић...

Јованча Мицић пронео је глас о Јагодини свугде где се чита српски, захваљујући нашем славном комедиографу Браниславу Нушићу, а касније и нашој редитељки Соји Јовановић која је његово дело, „Пут око света“, пренела на филмско платно. Јованчу је, ваља подсетити, маестрално одиграо ненадмашни Миодраг Петровић Чкаља.

Данас у Јагодини постоје две кафане које се зову по Јованчи, али се мало зна да овај лик није измишљен.

Ако је веровати списима јагодинског историчара Душана–Дује Вукићевића, Нушића је за овај лик инспирисао кафеџија Јованча Симић, у чијој је кафани „Дарданели“ одседао неколико пута. У делу велелепног хотела „Јагодина“, међутим (који је назван „Шарена кафана“), на зиду је фрескописано: „... Боравећи у Јагодини, као обвезник у српско–бугарском рату, Бранислав Нушић 1885. године сакупља грађу за позоришни комад ‘Пут око света’ у коме Јованча Мицић среће у Шареној кафани своје пријатеље.“

Било како било, данас се статуета „Јованча Мицић“ додељује као награда публике за најсмешнију представу на јагодинском фестивалу Дани комедије.

Поменута „Шарена кафана“ подигнута је средином 19. века, а срушена прошлог. Много шта је у Јагодини срушено или урушено због небриге и непоштовања историје. Попут Хајдук Вељковог конака. Некада су биле знамените кафане „Српски краљ“, „Солун“, „Булевар“, „Цар Душан“, „Џамбас кафана“, „Џуџина кафана“... Између 1930. и 1940. било их је 72. Том броју данас се вртоглаво приближава број банака.

Главна улица

Јагодинци су, можда, једини међу Србима које се неће наљутити ако им кажете да су ћурани. А откуда им тај надимак, само се претпоставити може.

Најпре, можда зато што су се овде поприлично гајиле ћурке (и сада постоји једна велика фарма), али гаје се и на другим местима. Мало је, међутим, познато да се дивља америчка ћурка (коју су конкистадори из Мексика у Европу донели у 15. веку) на Балкану веoma лепо одомаћила па су настала два нова типа ових птица познатих под именима загорска и јагодинска ћурка.

Воз, ћурка и надимци

Једна од анегдота које у књизи „Јагодина – слике сећања“ наводи Живоград Ђорђевић, казује да је у Јагодини једном воз налетео на ћурку па су Јагодинци прозвани Ћуранима, утробу јој нађоше у Ћуприји, па Ћупричани добише надимак Цревари, а Параћинце и данас у шали зову Џигеранима, јер се ту нашла џигерица несрећне живуљке.

Још по нечему је Јагодина била позната диљем бивше Југославије, па и шире. По пиву. Налепница на флаши с ликом Шумадинца (Јагодинца) у народној ношњи са шубаром на глави (из

миља је прозван Чича) била је позната свима. Јагодинска пивара, показало се, најпоузданија је фабрика у целом овом крају. Од оснивања до сада, више од 150 година, пример је доброг пословања. Прва је увела струју у фабрици и у радничкој колонији 1902. године.

Пивара и данас ради добро, али је некако пала у засенак нападних реклама нових произвођача, па и старих, приватизованих. Јагодинска пивара још није прешла у приватне руке, као ни чувена Фабрика каблова која и данас ради, али са мање запослених и за мање тржиште.

На станици у Јагодини дочекао ме је Горан Јеличић (38), шеф Комерцијалне службе ЕД „Јагодина“, који ми је био домаћин и водич по граду и околини. Он је посебна прича: пропутовао је велики део света, има дозволе за све врсте возила (од мотора и аутомобила до брода и авиона), говори енглески, грчки... али, ипак, овога пута није тема он, већ његов град. Најпре смо посетили Цркву светог Архангела Георгија коју је подигао кнез Милош Обреновић, 1818. године, тада на ободу вароши.

Поред ове, Јагодина има још две цркве. Мада је градња започела маја 1896 (и трајала три године) Јагодинци

Цркву светих апостола Петра и Павла и данас називају – Нова црква. На гробљу се налази и трећа црква: храм светог Великомученика Георгија. Она је породична задужбина трговачке породице Васе Ракића.

Од успутне станице до индустријског центра

Средњовековно село Јагодина први пут се помиње 15. јула 1339. године у једном допису кнегиње Милице дубровачкој општини. У доба Турака Јагодина је била углавном успутна станица за преноћиште.

Са Кочином крајином 1788–1791. године почињу ослободилачки ратови Срба против Турака. Почетком 19. века Турци су напустили Јагодину. Град је доживљавао препород. Имао је око 200 дућана и 330 занатлијских радњи. Средином истог века отварају се први индустријски објекти (стаклара, пивара, месара), школе, апотеке, болница, а 1884. године изграђена је и железница.

После ослобођења 17. октобра 1944. године добија име Светозарево, по Светозару Марковићу, а на референдуму 1992. године, враћено је старо име Јагодина. Откуд име Јагодина? Ни то се не зна сасвим поуздано, као ни откуд им надимак – Ђурани. Постоје разне легенде, али овде нема места за њих. И не само за легенде већ ни за сијасет занимљивости, од којих ћу само неке поменути, мада би свако од њих била прича за себе.

На пример, ко би помислио да је Иван Грозни, први крунисани руски цар, био, по мајци, пореклом Јагодинац? Е, па јесте, и о томе постоји чи-

Влада Чутурило, директор ЕД „Јагодина“

Шалтери и на пијаци

Влада Чутурило (57 година), директор ЕД „Јагодина“, у овом је предузећу од почетка. Први посао му је био – пројектант. Данас ЕД „Јагодина“, као Огранак ПД „Електросрбија“ има 360 запослених, а покрива и Ђуприју, Параћин, Свилајнац, Рековац, Деспотовац, као и део општина Вараварин и Жабари. По чему би могли да се похвале? Па, пре свега, по малом броју прекида у напајању, губици у енергији су мали и остварују добар финансијски резултат. Редовно.

Чутурило није могао да се сети шта би могао навести као неку њихову особеност, јер онима који овде раде све је уобичајено. Само странац може приметити да је нешто посебно. Тако сам на пијаци видео истакнуту фирму електродистрибуције – то је канцеларија где сељаци и остали којима је ту ближе могу платити струју. Продавци су се, заиста, приближили купцу. Има и једна новост. Сада су у моди мале хидроелектране. Пошто је код манастира Каленић постојала једна таква, покушавају да је врате у живот. Генератор с почетка прошлог века још је употребљив.

тава приповест. Затим, у Јагодини је 1737. године објављена Прокламација о рату Аустрије против Турске. У њој је живео и радио песник и сликар Ђура Јакшић, па већ поменути социјалиста Светозар Марковић, Хајдук Вељко је овде живео са првом женом Маром и оставио јој кућу. У јесен 1814. и у јагодинској нахији је планула Хаџи Проданова буна, прва фабрика стакла у Србији отворена је овде, 1846. године (друга у Параћину, трећа у Панчеву)... Јагодина је прва пружила отпор Немцима 10. априла 1941, о чему је јавио Радио Лондон...

Летња позорница са бесплатним концертима и представама

Шта би у Јагодини неизоставно ваљало видети? Преуређени Градски парк Ђурђево брдо постао је најпосеће-

није излетиште у Јагодини и околини. То је оаза зеленила и цвећа, са дечијим забавним парком. У централном делу је летња позорница са амфитеатром за 1.200 посетилаца. Ту је лети сваког викенда неки програм: певачи са естраде, озбиљна музика, рок и реп, позоришне представе... и све бесплатно.

Музеј наивне уметности јединствен је у нашој земљи. Постоји већ 47 година. Има око 2.500 слика, скулптура, цртежа, графика. Налази се у кући фабриканта Божићара Ристића, подигнут је 1929. године. Најстарија културна установа у граду је Народна библиотека „Радислав Никчевић“, настала 1869. године.

Аква парк у Јагодини, једини такве врсте у Србији, налази се у најлепшем делу града. Има шест базена са воденим атракцијама за децу и системом тобогана дугих око 400 метара. Олимпијски базен испуњава све услове за одржавање пливачких и ватерполо такмичења по прописима светске пливачке федерације. Осветљен је рефлекторима, а заузима простор од 30.000 квадратних метара. Поред њега су паркиралиште за 1.000 аутомобила, тениска игралишта, игралишта за кошарку, рукомет, мали и велики фудбал, одбојку и одбојку на песку, картинг, као и ресторани, пizzerије, посластичарнице. У непосредној близини је зоо-врт „Тигар“.

Ето, на овим страницама нема више места, а тек сам се залетео да описујем шта се све може видети у „Лепој вароши Јагодини“, како је књигу о њој назвао мој пријатељ Слободан Жикић, писац овдашњи.

Али, биће ваљда још нека прилика.

Слободан Стојићевић

Музеј наивне уметности

Наслеђе и ново доба

Јагодина је град који се обнавља. Као и у многим другим и овде се руше старе зграде и граде нове, мало водећи рачуна о чувању наслеђа. Зато је Конак хајдук Вељка Петровића остао само на слици, али су изникла нова знамења: Аква парк и зоо-врт. Јагодина је данас беспрекорно чиста. Кажу, зато што је Комунално запало у руке приватника и то Аустријанца. Али, оно што се није променило, то су људи. Традиционално гостопримство није ишчилело.

С. С.

Зоо-парк „Тигар“

Летња позорница на Ђурђевом брду

Манастир Јошаница

ХЕ „Бајина Башта“

